

Invalidnina ni samo priznanje, temveč tudi sredstvo za preživljanje

Za vse vrste dodatka k invalidnini je v zakonu o vojaških vojnih invalidih sprejeto načelo avtomatičnega usklajevanja z življenjskimi stroški. Ne velja pa to za invalidnino. Zato so se s prvim januarjem letos zvišali za 10 % ortopedski dodatek, invalidski in posebni invalidski dodatek ter dodatek za tujo pomoč. Invalidnine pa so ostale iste.

Ze v prejšnji številki našega lista smo opozorili na to, da zvezni sekretariat za zdravstvo in socialno politiko pripravljata načrt novega zakona o vojaških vojnih invalidih. Sprito tega je umestno naglasiti potrebo, da bi se morali vsi invalidski prejemki obvezno usklajevati z gibanjem življenjskih stroškov. Ne gre torej s temi usklajevati samo razne dodatke k invalidnini, marveč tudi invalidnine same. Osebnost invalidnina ni samo priznanje, marveč je istočasno tudi del invalidovih sredstev za preživljanje — kar velja predvsem za težje invalide. Splošni invalidski dodatek, pa tudi drugi dodatki so le manjši del sredstev za preživljanje tistih invalidov, ki te dodatke prejema. Zaradi tega bi moral zakon o vojaških vojnih invalidih normativno določiti povečanje realnih vrednosti invalidskih prejemkov, skladno z dvigom življenjske ravni.

Z novim letom so se zvišale osebnine in družinske pokojnine, pa tudi invalidnine iz pokojninskega zavarovanja, zato bi bilo povsem nelogično, če bi ostale invalidnine vojaških vojnih invalidov v letu 1966 nespremenjene. Življenjski stroški rastejo za vse v enaki meri, torej tudi za vojaške vojne invalide. In to je vsekakor treba upoštevati pri določanju višin invalidnin. Pred sprejetjem novega zakona o vojaških vojnih invalidih bi bilo treba proučiti in urediti tudi dosedanje nesorazmerje invalidnin osebnih invalidov nižjih skupin. Tudi letne zneske družinskih invalidnin bi bilo treba primerno zaokrožiti, a pogoje in merila za invalidski dodatek bistveno spremeniti in s tem izboljšati gnotni položaj družinskih invalidskih upravičencev, ki se izključno ali pretežno preživljajo z invalidskimi prejemki.

V tej zvezi velja še posebej opozoriti na vdove po invalidih I. in II. skupine, ki so prejemale dodatek za tujo pomoč. Te vdove bi morale imeti iste pravice kot vdove umrlih osebnih upokojencev. Seveda se ob tej zahtevi pojavi vprašanje, kako to zadevo urediti. To bi šlo na dva načina, bodisi da žene invalidov I. in II. skupine, ki prejema dodatek za tujo pomoč, pokojninsko zavarujejo, ali pa da vdovi po smrti takega invalida dodelijo tak odstotek invalidskih prejemkov umrlega moža, kot jih določa pokojninski zakon za vdove osebnih upokojencev. In če ta predlog podkrepimo še s podatkom, da je vseh invalidov I. skupine v Jugoslaviji le nekaj nad 1400 in da so med invalidi II. skupine, ki jih je sicer okoli 4500, le redki, ki prejema dodatek za tujo pomoč, in ker tudi mnogi niso poročeni, bi ugodna ureditev te zadeve prav gotovo ne terjala pretiranih gnotnih sredstev.

V zvezi s pravico invalidov do invalidskega dodatka se pojavlja tudi vprašanje možnosti uživanja dodatka hkrati s pokojnino. Le-to je treba smatrati za dohodek, ki naj ne bi bil absolutna ovira za pridobitev pravice do invalidskega dodatka. Prav bi tudi bilo, da bi z novim zakonom o vojaških vojnih invalidih odpravili razliko v višini invalidskega dodatka pri osebnih in družinskih upravičencih.

Tudi o zdravstvenem varstvu vojaških vojnih invalidov velja pripomniti nekaj besed. Čeprav je to gradivo zajeto v zakonu o zdravstvenem zavarovanju delavcev in uslužbencev, je kljub temu tudi v zakonu o vojaških vojnih invalidih potrebno določilo, da imajo vojaški vojni invalidi, ko so bolni, pravico do stoddostne oskrbnine.

Sprito tega, da je klimatično in toplotno zdravljenje invalidov danes bolj potrebno in tudi bolj koristno kot pred 20 leti, ko so bili invalidi še mladi, naj zdravljenje ostane tudi vnaprej tako, kot ga določajo dosedanja predpisi.

Na raznih sestankih vojaških vojnih invalidov se pri nas vse bolj ponavljajo zahteve po ureditvi zdravstvenega varstva za družinske invalidske upravičence, zato bi kazalo tudi to zadevo urediti z novim zakonom o VVI.

Med tistimi predlogi, ki bi jih bilo treba upoštevati pri sestavljanju novega zakona o VVI, so tudi določila o poliklinični rehabilitaciji. Ta naj bi za vojaške vojne invalide ostala nespremenjena. Med invalidi iz NOB je danes pač le malo ta-

kih, ki bi prišli še v poštev za rehabilitacijo. Pač pa bi bilo prav, če bi za mirovne vojaške invalide predpisali obvezno rehabilitacijo, ker je to mladim ljudem mnogo bolj potrebno kot pa kakršnokoli prizadevanje pridobiti višjo skupino invalidnosti ali pa invalidski dodatek.

In ko bodo razpravljali o sestavi načrta novega zakona o vojaških vojnih invalidih, ne bi bilo odveč, če bi razmislili in preračunali, kolikšni so izdatki za razne olajšave, za brezplač-

no in znižano vožnjo, za olajšave VVI pri nabavi avtomobilov itd. Ali ne bi bilo morda le pametneje ukiniti vse take olajšave in s tem prihraniti res veliko administrativnega dela — seveda samo pod pogojem, da se vse to nadomesti s posebnim dodatkom k invalidnini. Če pa bi se načelno odločili za to — potem bo treba zadevo pred zakonitvijo vsekakor temeljito proučiti in dati v javno razpravo organizacijam vojaških vojnih invalidov. V. M.

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUŠTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC *

Leto IV
ŠT. 14
12. IV. 1966

GLASILO ZVEZE ZDROZENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

S tribun VI. kongresa SZDL Slovenije

Slovenska politična in kulturna javnost je preživela minuli teden v znamenju VI. kongresa Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, o katerem lahko zapišemo takoj v uvodu, da pomeni s svojimi referati, razpravami in sklepi zelo širokopolezen delovni dogovor, napotilo za delo v novih razmerah, nastalih po gospodarski reformi.

Kongres je namreč zasedal v času, ko smo z reformo napravili nov revolucionaren korak naprej — je poudarila pred-

nastala iz predolgega zadrževanja pri takšnem ekonomskem sistemu in politiki, kakršna sta bila potrebna in uspešna v ob-

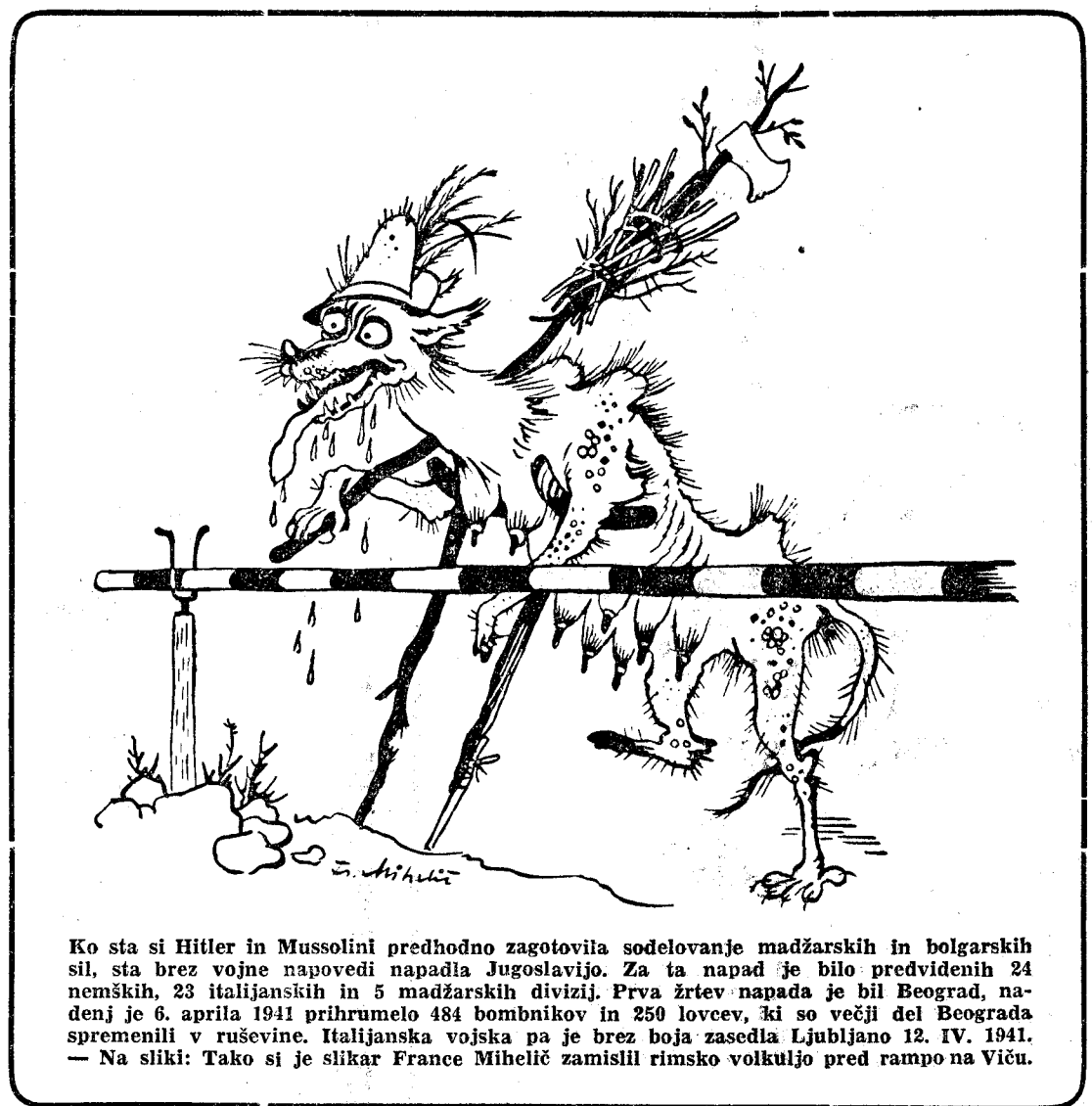
nih sil ter v razvoju družbenih in proizvodnih odnosov povzročalo čedalje ostrejša nesorazmerja, zaplete in napetosti. Ne-

narodno dosežene stopnje produktivnosti dela uskladimo potrebno s proizvodnjo, premagamo ekstenzivnost v gospodarstvu ter tako zagotovimo nadaljnjo gospodarsko in družbeno rast.

Močno je tovarišica Tomšičeva podčrtala vlogo družbenega samoupravljanja v boju proti etatizmu in birokratizmu. Birokratizem je ranljiv le tedaj, če se delovni človek otrese njegove očetovske skrbi in varuštva ter sprejme pravice in dolžnosti samouprave. Birokratizem-etatizem teži na zlo trdovratno. Pri reorganizaciji našega gospodarskega in negospodarskega družbenega področja smo stalno priče težnjam, obdržati razpolaganje nad sredstvi v imenu prebivalstva, zavarovancev, interesov tega ali onega sloja, kraja itd. Zato imamo v Sloveniji npr. opraviti z željo po tolikih bankah, komunalnih zavodih za zavarovanje in drugih institucijah, ki izpričujejo lokalistične težnje. Vsem takim težnjam pa je lahko kos le neposredno samoupravljanje.

Med drugim se je tovarišica Tomšičeva zadržala dalj časa pri mednarodnih odnosih. Ni naključje, da je to prišlo na dnevni red prav zdaj — je dejala — ko odpravljamo etatistično upravljanje akumulacije. Če trdimo, da je reforma revolucionaren korak v graditvi socialističnih odnosov med ljudmi, velja to tudi in predvsem za graditev mednarodnih odnosov. Zares popolne nacionalne svobode ni moč doseči z nekakšnim mednarodnim obrambništvom, temveč le z zavestnim in dejavnim bojem na fronti osvoboditve dela in z dviganjem zavesti samoupravne nacionalne skupnosti na tej osnovi. Napadalna ali defenzivna skrb za vprašanja lastnega naroda nam slepi pogled na lastne pomankljivosti in ga ostri le za tuje, pri čemer se izgublja socialistična merila. Pri tem pozabljamo in izkrivljamo zgodovinsko vlogo delavskega razreda ter delovnih ljudi pri odpravljanju vsake, tudi nacionalne diskriminacije, ki tako in ta-

(NADALJEVANJE NA 3. STRANI)

Ko sta si Hitler in Mussolini predhodno zagotovila sodelovanje madžarskih in bolgarskih sil, sta brez vojne napovedi napadla Jugoslavijo. Za ta napad je bilo predvidenih 24 nemških, 23 italijanskih in 5 madžarskih divizij. Prva žrtev napada je bil Beograd, nadenj je 6. aprila 1941 prihrumelo 484 bombnikov in 250 lovcev, ki so večji del Beograda spremenili v ruševine. Italijanska vojska pa je brez boja zasedla Ljubljano 12. IV. 1941. — Na sliki: Tako si je slikar France Mihelič zamislil rimsko volkuljo pred rampo na Viču.

sednica glavnega odbora SZDL Slovenije Vida Tomšičeva — in sprožili spremembe v vseh smereh življenja. Ne le nova spoznanja, temveč objektivni razvoj sam je zahteval, da smo se odločili odpraviti vsa nasprotja,

dobro obnove in začetne industrializacije razrušene ter zastarele dežele. Toda nadaljevanje tega sistema in politike, katere spremljevalka je bila že neobvladana stihija v investicijski graditvi, je v rasti proizvodjal-

stabilnost in inflacija sta prizadeli predvsem delavski razred oziroma vse delovne ljudi. Zato se moramo odločno usmeriti v to, da s priznavanjem zakona vrednosti, s pomočjo trga in neposrednega vplivanja med-

Besede in dejanja

● Pot graditve socialistične družbe

Komunisti morejo opraviti svojo napredno vlogo v družbenem razvoju, ako delujejo v celotnem samoupravnem mehanizmu in posebej znotraj na tribunah SZDL kot enakopravni občani, če množice razumejo in prevzemajo njihove ideje ter jih uveljavljajo kot svoje v samoupravnih praksah. To je tudi pot graditve socialistične družbe, svobodne socialistične osebnosti, ki deluje iz svojega lastnega nagiba in prepričanja. Vida Tomšič na VI. kongresu SZDL Slovenije

● Zanimivi odgovori

Zanimivi so bili odgovori litijških komunistov na vprašanje: ali spremljaš razplet gospodarske reforme in kako? 256 članov Zveze komunistov je odgovorilo, da spremlja uveljavljanje načel gospodarske reforme s pomočjo tiska, radia in televizije, le 35 članov pa na sestankih organizacij ZK.

Odgovori na vprašanje: kako/si izpopolnjuješ znanje o idejno-političnih družbenih dogajanjih? Največ, blizu 250, si izpopolnjuje pri dnevnem tisku, radia in televiziji, 18 članov ZK z individual-

nim študijem in le 16 članov z gradivom s plenarjem in kongresom ter s »komunistom«. Odgovori na to vprašanje kažejo, da če ni sistematične idejno-politične vzgoje, ki bi zagotavljala, da bi člani ZK kar najbolj uspešno nastopali kot samostojni in aktivni usmerjevalci družbenih tokov.

Komunist — 1. IV. 1966

● Mlada inteligenca med nezaposlenimi

V Sloveniji bo letos iskalo zaposlitev kakih 2400 mladih ljudi, ki zdaj končujejo srednjo šolo ter 2000 absolventov višjih in visokih šol. Vso to mlado inteligenco seveda merno zapišemo, kakšne so njihove možnosti za zaposlitev. ... Decembra lani je bilo prijavljenih na zavodih za zaposlovanje v Sloveniji tudi 537 nezaposlenih ljudi s srednješolsko izobrazbo, 193 z visoko izobrazbo.

Delo — 3. IV. 1966

● Mnega vprašanja v drugi luči

Ob doslednem uveljavljanju samoupravljanja in dejitvi po delu se bodo mnoga vprašanja, ki so zgočala posebno za majhen narod, pokazala v drugi luči. Pokazalo se bo, da je predvsem naše vprašanje, kaj se dogaja pri nas npr. z jezikom, založništvom, kulturo, znanostjo, zdravstvom, šolstvom, otroškim in socialnim varstvom itd. in da bomo morali veliko več kakor doslej svojih sil obrniti ne v obrambo, ampak v ustvarjanje dele za njihovo smiselno ureditev.

Vida Tomšič na VI. kongresu SZDL Slovenije

● Milijoni za takse

Po podatkih službe družbenega knjigovodstva so lani v Kraljevu vložili 13. 172 zahtevkov za plačilo dolgov, ker dolžniki niso izpolnili svojih obveznosti po redni poti, čeprav bi to lahko storili. Gre namreč za nad 13 milijard starih dinarjev. Samo za sodne takse so morali plačati nad 420 milijonov starih dinarjev.

Borba — 2. IV. 1966

● Kje so vzroke?

Po najnovejših podatkih Zveznega sekretariata za notranje zadeve se je v primerjavi z l. 1960 število mladoletnih prestopnikov in kaznivih dejanj, ki jih oni storijo skoraj potrojilo. Se posebej zaskrbljujoče je dviganje števila hudih kaznivih dejanj, kajti 69 odstotkov vseh večjih tatvin odpade na mlade ljudi med 14. in 21. letom.

Politika — 6. IV. 1966

Občanovi zapiski

VI. kongres SZDL je spodbudil k razmišljanju slehernega občana. Zabeležili smo nekaj vprašanj naših bralcev, na katera odgovarja kongres konkretno in naravnost iz življenja.

— Kako kongres označuje spopad med samoupravljanjem in birokratizmom?

Vida Tomšič: Le neposredno samoupravljanje delovnih ljudi spodkopuje tla birokratizmu in etatizmu. Birokratizem je ranljiv le tedaj, če se delovni človek otrese njegove očetovske skrbi in sprejme pravice in dolžnosti samouprave.

Kaj storiti, da dvorane, v katerih sklicujemo zbornice volivcev, ne bodo več prazne?

Dr. Joža Vilfan: Na zbor volivcev glejmo kot na organ stalnega posvetovanja in izmenjave mnenj volivcev z odborniki, ne samo kot na organ sklepanja. Odpravimo stare, preživele oblike dela, ki za občane, zlasti za mlajše, niso več zanimive.

— Kakšno bitko bomo v korak z gospodarsko reformo? Zoran Polič: Zdaj bomo odločno bitko za stabilizacijo našega gospodarstva, bitko za konveribilnost dinarja. To pa ni papirnata vojna z nekimi instrumenti, temveč predvsem bitka v sami proizvodnji za boljše rezultate.

— Kako ublažiti pomanjkanje delovne sile na vasi?

Ivan Holc: Družbeni sektor jo lahko ublaži s sodelovanjem, predvsem s strojnimi uslugami. To pa je tem nujnejše, saj vemo, da se je opremljenost s kmetijskimi stroji v primerjavi s predvojnimi obdobjem še poslabšala, nismo pa še našli oblike, da bi to opremo nadomestili z družbeno.

— Je res potrebno, da mednarodna vprašanja sedaj postajajo družbeno vprašanje?

Vida Tomšič: Razne sovinitstvene očitke imajo za svoje le sovraški socializma, ki jim ni do razvoja tega ali onega naroda, temveč do razbijanja socialističnega sistema. Popolne zmagovite nacionalne svobode

ni mogoče doseči z nekakšnim narodnim obrambništvom, temveč le z razvijanjem nacionalne samouprave.

V kakšnem družbenem ozračju živi kultura? Marjan Javornik: V nasploh se ne zelo prijaznem. Marsikje je še obravnavana kot tujek, zunaj družbe, je slabokrvno, povezana s spoznanjem o svoji funkciji v življenjskem soku družbe.

Mitja Mejak: Skrajni čas je, da bi v kulturi prešli od besed, deklaracij, priporočil in obljub k dejanjem, ki bi slovenski kulturi zagotovila ustrezno moralno in družbeno veljavo.

Kaj je prinesel kongres novega?

— Je potrebnih toliko vrst zavarovanja?

Andrej Petelin: Imamo osnovno in razširjeno zavarovanje kmetov, zavarovanje za kmete borbe in tako dalje, kar izredno komplicira administrativne posle. To vse pospešuje birokracija. Če pa bi kdo to proučil in dobro organiziral, bi že tu prihranili precej milijonov, ki bi jih dali za preventivno in drugo, kar kmečki človek bolj potrebuje.

— Zakaj v Ljubljani se nimamo kliničnega centra?

Dr. Ruža Segedin: Razlog je v tem, da v Ljubljani ni bilo hotene, pravdašne odločitve o njegovi nujnosti. Krivda je tudi na zdravstvenih delavcih, na odločitvi republiških organov. Sredstva so bila, kako bi tudi drugače zgradili podvoz brez participacije presežkov socialnega zavarovanja. Tudi ni smiselno zapirati oči pred skledi, ki nam stojijo na Trgu revolucije itd., za klinični center pa ni denarja.

— Kako bomo uresničili nove načrte za financiranje šolstva v materialno šibkejših občinah?

Jože Višner: Bojim se, da bomo ostali pri starem. Zato mislim, da imata učence v Ljubljani in v Beli krajini enako pravico do enake izobrazbe. Mar niso prav iz gospodarsko nerazvitih krajev odšli najboljši učitelji?

Od 5. do 7. aprila je v Ljubljani zasedal VI. kongres SZDL Slovenije, ki se ga je udeležilo 650 delegatov. Kongres je sprejel resolucijo, o kateri so delegati razpravljali v osmih komisijah. Skupna značilnost vseh predlogov in pripomb 343 delegatov, ki so sodelovali v razpravi, je zahteva, da bi odločitve uresničevali kongresne dogovore. Kongres, na katerem skorajda ni bilo slišati deklarativnih izjav, že pomeni odraz stopnje družbene zavesti, ko občan in član SZDL postaja vse bolj ustvarjalec, nosilec in izvrševalec politike. Kongres je izvolil novi glavni nadzorni odbor. Za predsednika glavnega odbora, ki šteje 159 članov, je bila ponovno izvoljena Vida Tomšič, za podpredsednika — prav tako znova — pa Franc Kimovec in dr. Joža Vilfan ter za sekretarja Vitja Rode. Nadzorni odbor je za predsednika izvolil Andreja Petelina.

Po desetih dneh je 23. kongres KP SZ v petek končal delo. Za generalnega sekretarja je bil soglasno izvoljen Leonid Brežnev. V novi CK je bilo izvoljenih 159 članov. Na zadnji seji so delegati sprejeli dve resoluciji: resolucijo o poročilu CK in politiki partije ter resolucijo o direktivah kongresa za gospodarski razvoj Sovjetske zveze do leta 1970. Prva v celoti potrjuje politično smer in praktično dejavnost CK KP SZ, druga pa nalaga centralnemu komiteju in vladi, da na podlagi sprejetih direktiv prouči plan gospodarskega razvoja države za prihodnjih pet let.

Dogodki tedna

Jugoslavija je sprejeta v GATT kot polnopravna članica, so članice GATT sklenile na 23. zasedanju v Ženevi. Preden bodo listine o poročilu delovne skupine, besedilu protokola in sklepu o sprejemu Jugoslavije začele veljati, bo morala Jugoslavija po pravilih GATT opraviti carinska pogajanja z državami članicami te organizacije.

Se bo Indonezija vrnila v OZN? Indonezijski zunanji minister Malik je dejal, da je vrnitev Indonezije v OZN odvisna od mnogih vprašanj; nova vlada bo obnovila tradicionalno zunanjo politiko Indonezije in pri njenem vodenju upoštevala stvarnost v svetu. Dejal je še, da je v zadnjem času močno narasla politična zavest indonezijskega ljudstva.

Se ta teden bo ZR Nemčija sklenila z LR Kitajsko uraden sporazum o dobavi jeklarne Kitajski v vrednosti okrog 150 milijonov dolarjev, je izjavil predsednik odbora za gospodarstvo in zunanjo trgovino zahodnonemškega bundestaga Alexander Menne. Kredlitna jamstva za zgraditev jeklarne je dala zahodnonemskim firmam bomska vlada.

Državlanska vojna v Vietnamu se ne omejuje zgolj na ogrožen odpor budistične duhovščine in študentov proti vojaški vladi generala Kyja, Johnsonovega »posinovljenca«, temveč zahteva odhod Američanov iz Vietnama. Z združitvijo dveh budističnih organizacij je Američanom spaval po vodi še zadnji načrt, da bi zadevo rešili kompromisno. Zamenjali so vojaškega poveljnika v Da Nangu, od katerega je pričakovati, da bo demonstracije zatrl s silo. Američani nakazujejo za Južni Vietnam okupacijo in neposredno vladanje, U Tant pa pravi: potreben je neodvisni in združen Vietnam. Tudi eden izmed študentov iz Da Nanga je podobnih misli: Ko bodo iz Vietnama odšli vsi tuji, Američani, Rusi in Kitajci, bo vojna hitro končana in tistega dne se bodo vsi Vietnamci objeli kot bratje.

V Parizu vlada optimizem glede sedanjega položaja razpleta dogodkov okrog NATO. Bomska vlada je pripravljena razpravljati s predstavniki francoske vlade o statusu francoskih čet v Zahodni Nemčiji. S prav takšnim zadovoljstvom je francoska vlada sprejela povabilo Georgesu Pompidouju in Couve de Murvillu, naj julija obiščeta London. Murville se bo še pred londonskim sestankom pogovarjal v Bonnu. Wilson se bo pogovarjal tudi z Erhardom. Francozi so prepričani, da je Velika Britanija še naprej odločno proti temu, da bi Zahodna Nemčija dobila pravico, da položi prst na atomski sprožilce.

Ministri šestih držav EGS so na dvodnevem zasedanju v Bruslju dosegli napredek zastran financiranja kmetijstva EGS. Francija je privolila tudi v pogovore o carinah v okviru »Kennedyjeve runde pogajanj«. Ministri se bodo znova sešli maja in upamo, da bodo dokončno rešili precej zapleteno vprašanje v zvezi s financiranjem skupne kmetijske politike.

Vodikovo bombo, ki je padla v morje pri Palomaresu v Španiji, so ameriške enote končno odkrile in potegnile iz vode. Bomba je padla v morje 17. januarja pri trčenju bombnika »B-25« s cisternistkim letalom. Bomba je, na srečo nepoškodovana, ležala v globini 760 metrov.

Uresničevanje mednarodno priznanih ekonomskih sankcij proti Smithovemu režimu v Južni Rodeziji je zadnje dni močno ogroženo. Grški (kasneje panamski) tanker Joanna V. je poln nafte pristal v mozambiškem pristanišču Beira, od koder vodi naftovod v Južno Rodezijo. Lastniki tankerjev se nečisto odreči dobičku, pa tudi neki londonski družbi, ki ima 62 odstotkov delnic naftovoda iz Beira do Rodezije, ni vseeno, če naftovod zaprejo. Zadeva je prišla pred varnostni svet OZN. Britanci zahtevajo pooblastilo, da lahko uporabijo silo proti ladjam z nafto za Beiro, vendar zvito pripominjajo, da bo VS kriv za morebitni neuspeh embarga. No, raj so tu tudi koristi britanskih delničarjev... Po najnovejših vesteh so Britanci že dobili pooblastilo, da s silo ustavijo ladje z nafto proti Rodeziji.

Ob obletnici napada fašistične Nemčije na Dansko in Norveško — 6. aprila 1940 — so v vzhodnem Berlinu opozorili, da se evropski narodi zopet boje za mir. Pomočnik zunanjega ministra NDR Herbert Krollikowski pravi, da fašisti ljudje, ki so v koncentracijskih taboriščih pobili na desettisoče rodoljubov teh dveh dežel, zdaj spet prihajajo na komandne položaje v Zahodni Nemčiji in se urijo za vojsko.

Gvinejske oblasti so sporočile, da so aretirale Žida Marcela Delvusa, ki živi v Gvineji, češ, da je skušal vreči gvinejsko vlado. Kairski list pravi, da postaja položaj v Gvineji čedalje slabši. Širijo se govorice, da se v Gvineji pripravljajo politične spremembe.

V Beirutu so sestavili novo vlado, ki je pravzaprav koalicijska. Njen šef je Abdallah Yafi.

Ob tabornem ognju

Ceprav je preteklo več kot dva tedna, odkar so se izvoljeni delegati ZZZB iz Škofješke občine 26. marca sestali na redni občinski skupščini, še vedno tako bivši borci kot tudi drugi občani (in ne samo v Škofji Loki), razpravljajo o neljubih izpadih razbijaške skupine na tej skupščini.

Kaj se je dejansko zgodilo? Dogodki na tej skupščini so odraz nečesa nezdravega, pa ne samo v ZB, ampak tudi v celot-

Kaj se je zgodilo v Škofji Loki?

ni naši komunalni ureditvi. Zdravljenje posledic takšnega stanja je zahtevalo temeljitega razmišljanja in tudi energičnih ukrepov, zlasti kadrovskih. Skupini ljudi, med katerimi so tudi nekateri bivši borci, to seveda ni bilo všeč in so zato na skupščini nastopili razbijaško, kot bi jim šlo za osebne koristi, ne pa za dobro vse naše organizacije in celotne družbene ureditve.

Znova je na skupščini prišlo do obravnavanja že znanega primera dveh »črnih« gradben. Občinska skupščina je pripravljena na kompromisno rešitev, na odkup že zgrajenih temeljev, toda prizadeti so se pritožili in tako zavili izvršitev. V zvezi s tem so nekateri postavili vprašanje: zakaj za stanovanjske hiše

Kurirčkova pošta je odšla na pot

Komisija za razvijanje tradicij NOB pri ZZZB NOV Slovenije in Zveza prijateljev mladine prireja v okviru jugoslovanskih pionirskih iger — letos že četrte — pohod pionirjev »Kurirčkova pošta«.

Pionirji — kurirji že hodijo po nekdanjih poteh partizanskih kurirjev. Krenili so, potem ko jim je predsednik ZB NOV Slovenije Franc Leskošek-Luka izročil torbe z dragoceno vsebino.

Na dosedanjih, že tridicijskih pionirskih pohodih, so bivši borci sodelovali z veliko mero prizadevnosti. Srečevali so se s pionirji, jim pripovedovali o narodnoosvobodilnem boju in budili najpomembnejše: čut za tovarništvo in požrtvovalnost, obenem pa svetili bit odpora proti okupatorju. Člani združenja borcev so na področju približevanja mladine narodnoosvobodilni borbi že dobili velike izkušnje, ki jih bodo okrepili tudi z letošnjo »Kurirčkovo pošto«. Še posebno letos, ko slavimo 25. obletnico vstaje, bodo našli še novih oblik kar najbolj poučnega in za mlade prijetnega srečanja z NOB.

Pionirji — kurirji bodo kot doslej nosili glavno breme varnega prenosa pošte, tako kot njihovi vrstniki pred 20 in več leti. Prekaniti bodo morali številne zasede. Da bo konspiracija še bolj zajamčena, so si za letos ob predajah omislili tajna gesla.

Borci bodo omogočili, da bodo pionirji lahko kar najbolje

razvili svoje kurirske sposobnosti. Poskrbeli bodo tudi za povezavo odgovornosti pionirjev za varen prenos pošte s prav takšnimi pogoji, v kakršnih so oni prenašali važna poročila. Zato bodo prirejali mitinge, predvsem v krajih, znanih iz NOB. Velikega pomena za čut odgovornosti pionirjev bodo tudi javke na krajih nekdanjih težkih spopadov s sovražniki. Da pa bo vzdušje še bolj partizansko, bodo borci prihajali na javke in karavle v uniformah in z odlikovanji. Pionirji pa bodo ob

pohodu prirejali razstave in se na šolah pogovarjali z borci.

Pohod »Kurirčkova pošta« bo končan 20. maja, ko bo po sedem pionirjev z vsake vpadnice izročilo pošto predsedniku ZZZB NOV Slovenije Francu Leskošku-Luki. In potem, ko se bodo štirje slovenski pionirji vrnili iz Beograda, kjer bo dnevnik podpisal tovariš Tito, se bodo udeleženci pohoda za eno leto razšli s prijetnimi spomini na srečanje z likom partizanskega kurirja in se lotili novih nalog v svojih organizacijah.

Z. C.

SESTANEK BIVŠIH VOJNIH UJETNIKOV

V nedeljo, dne 27. marca je bil v Domžalah informativni sestanek, na katerem se je zbralo okoli 20 bivših vojni ujetnikov iz raznih krajev domačjske občine. Na sestanku so razpravljali o delu sekcije v preteklem letu, o naši socialistični zakonodaji, kolikor zadeva bivše vojni ujetnike, o sprejemu v članstvo ZB tistih bivših vojni ujetnikov, ki do zdaj še niso

bili člani, a imajo pravico na to po 3. členu statuta zveze, in podobno. Na koncu so izvolili nov odbor sekcije kot svoj predlog za občinsko skupščino združenja borcev NOV. Zborovanje je pozdravil tajnik komisije za bivše vojni ujetnike republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije tovariš Ivan Slosar in odgovarjal na postavljena vprašanja.

M. S.

Poizvedujemo

Prek vašega lista bi rad zvedel za starše oziroma sorodnike mojega pokojnega tovariša Feliksa Travnja. Rad bi jim sporočil, kje, kdaj in kako je padel.

Feliks Traven je prišel v našo enoto decembra 1944 iz Sovjetske zveze. Bil sem takrat v 4. četi 1. bataljona 1. brigade 6. proletarske divizije. Takrat smo bili v Beogradu. Oba sva bila v isti deseti in tako sva se seznanila. Pripovedoval mi je, da je doma iz Slovenije. Kot mnoge druge so ga Nemci mobilizirali in ga poslali na sovjetsko-nemško bojišče. Tam so ga Rusi ujeli. Iz ujetništva je vstopil v 1. jugoslovansko brigado v SZ.

Feliks je bil dober tovariš in se je v bojih na sremski fronti pokazal kot hraber vojak. Ohranil sem ga v lepem spominu. Padel je na položajih pred Ilincel, pokopali smo ga v Mali Vasiči pri cerkvi. Beograda in prevoza sem se osebno udeležil.

Radenko Milovanović,
ul. Budak Divka 13/II,
Zagreb.

Prosim tovariša, ki sta se kot ranjena partizana v sivih uniformah — iz pogovora sem sklepala, da sta bila iz Slovenskih gor — zdravila v hlevu pri Andreju Grušovniku, če mi pošljeta svoja naslova.

Marija Grušovnik,
Dvorjane 74, p. Duplek

Iščem Antona Petruna, doma iz Sliče. Skupaj sva bila med prvo svetovno vojno v Italiji.
Franc Rosina,
Dobova 48 pri Brežicah

1946 - 1966

ILIRSKA BISTRICA

KURIRSKI SMUK V POČASTITEV PADLIH KURIRJEV V MEDJEM DOLU

Združenje borcev Javornik — Koroška Bela je 10. aprila v Medjem dolu nad Javornim rovtom priredilo 8. tradicionalno tekmovanje »Kurirski smuk«. Športno prireditve so posvetili spominu padlih kurirjev. V prvi skupini so tekmovali člani ZB, v ostalih pa člani, članice, mladinci in mladinke.

žč

ZAHVALA

ZZZB NOV občine Jesenice se zahvaljujem za enkratno denarno pomoč, ki sem jo prejel v času svojega dolgotrajnega zdravljenja.

Mirko Vidic,
Oflica 3, Ajdovščina

Spominska svečanost

Spominska svečanost pri spomeniku Mašere v kasarni »Sergej Mašera« v Pulju. Sergej Mašera je 17. aprila 1941. leta skupaj s poročnikom bojne ladje Milanom »Spasičem« vrgel v zrak rušilec »Zagreb«, da ne bi padel v roke sovražniku in skupaj z njim izginil v valovih modrega, tedaj zasužnjene Jadrana.

TEKSTILNA TOVARNA
MARIBOR

proizvaja raznovrstne svilene, umetno svilene, sintetične tkanine ter tkanine iz mešanice raznih tekstilnih materialov.

Kdor hoče biti moderno in okusno obločen, kupuje proizvode z našim zaščitnim znakom.

Združenja naj se še bolj približajo človeku!

Združitevne skupščine ZZZB NOV občine Grosuplje se je udeležilo 73 delegatov, kot gostje pa so bili navzoči sekretar ZZZB NOV Slovenije Stane Bizjak,

predsednik ObS Grosuplje Ivan Ahlin in drugi družbeno politični delavci.

Tehtna razprava po referatu o bodočih nalogah združenja je potekala v duhu odkritosti in borbenosti. Tudi na grosupeljski združitevni skupščini so bila socialno-ekonomska vprašanja bivših udeležencev NOB, predvsem borcev-kmetov, v središču pozornosti. Lani so jim znižali davčne obveznosti za nad tri milijone dinarjev, najpomembnejši pa so dobili priznavalnino. Popolno socialno zavarovanje ima urejeno 11 borcev-kmetov.

Grosupeljski borci pravijo, da je bilo na področju stanovanjske problematike mnogo storjenega. 84,7 milijona dinarjev so porabili za te namene — kot prispevek občinske skupščine, posojila iz stanovanjskega sklada in krediti za obnovu stanovanjskih poslopj, na stanovanja pa čaka še 27 družin nezaposlenih borcev. V Grosupljem pa imajo še nekaj primerov, ko bivši udeleženci NOB živijo v neprimernih stanovanjih.

Ob obravnavanju zdravstvenega stanja borcev je bilo precej kritike na rovaš grobih odnosov uslužbenec komunalnega zavoda za socialno zavarovanje do bolnih borcev. Menili so, da bo treba z njimi navezati tesnejše stike. 22 borcev od 521 pregledanih je odšlo na klinično zdravljenje. O bodočih sistematičnih zdravstvenih pregledih je govoril Slavko Kovačič in omenil potrebo

po zdravstveni kartoteki vsakega borca in invalida.

Ze nekaj mesecev pred skupščino so člani ZZZB razpravljali o tem, da bi bilo potrebno povečati invalidski dodatek vsaj na 23 tisoč dinarjev, kolikor znaša minimalna pokojnina. Spremeniti bi bilo treba tudi pogoje v zakonu o VVI in tako omogočiti, da bi dobili dodatek vsi tisti invalidski upravičenci, ki živijo v slabih življenjskih razmerah.

Dotok delovne sile je v grosupeljsko območje zelo močan. Zato se večje število ljudi vozi na delo izven občine. Ob tem nastala vprašanja sta občinska ZZZB in ZZZVI uspešno reševali. Na skupščini so grajali nekatera podjetja, ki svoje uslužbenke-borce dajejo na slabša delovna mesta, kot jim gredo, češ, da že imajo zagotovljeno višino plače.

21-članska komisija za ohranjanje tradicij NOB se ni v vsem letu niti enkrat sestala. Kaže, da so sicer številne akcije negovanja tradicij NOB v grosupeljski občini tekle mimo njenega delovanja.

Na skupščini so povedali, da je zadnjemu testiranju rezervnega starejšinskega kadra manjkalo disciplin in osebne odgovornosti. Ponekod je bilo treba testiranje prirediti celo dvakrat. Če bivši udeleženci NOB in revolucije prejemajo od družbe pomoč, jih moramo vprašati, kakšen odnos imajo do obrambe domovine, je dejal eden izmed diskurantov. Tovariš Bizjak je v svojem zaključnem govoru spregovoril o dolžnostih, ki jih borcem nalaga uresničevanje načel gospodarske reforme ter o pomenu združitev treh organizacij. »Marsikaj se bo spremenilo pri delu nove organizacije; upamo, da na boljše,« je dejal. »Izkoristiti bo treba vse prednosti, ki jih daje Združena mlada se v večji meri približajo človeku in njegovim potrebam, kar naj še posebej velja za novi statut ZZZB NOV Jugoslavije, invalidske organizacije.«

S tribun VI. kongresa SZDL Slovenije

(NADALJEVANJE S 1. STRANI)

ko nastaja zmeraj na osnovi izkoriščanja tujega dela. Prav tu pa se potem začne tudi zaostajanje in slab uspeh v boju za resnične nacionalne interese in pri naporih za napredek lastnega naroda, ki je mogoč le na liniji boja za socializem. Napredek skupnosti pa je odvisen le od skupnega napora razvitih in manj razvitih v večanju produktivnosti dela. Med drugim je tovarišica Tomšičeva v tem delu referata dejala:

»Usoda slovenskega naroda je torej odvisna predvsem od ustvarjalne aktivnosti vseh njegovih članov, vsakogar od nas. Le tako, s svojo socialistično kvaliteto lahko presežemo svojo relativno majhnost, le tako smo lahko pionirji novih, človeka vrednih odnosov doma in v svetu.«

Na koncu je poudarila, naj bi bil kongres manifestacija odločnosti ljudi, ki so svojo usodo že vzeli v svoje roke. Moč socializma naj izrazi prav s tem, da bo kritičen pogovor o lastnem delu in o doseženem ter delovni dogovor o prihodnjem.

Lahko rečemo, da je kongres to nalogo izpolnil in da je njegovo gradivo bogata zakladnica razprav, mnenj in smernic za vsa področja našega družbeno-političnega življenja. V kratkem poročilu je nemogoče prikazati vse, kar je bilo slišati s tribuna plenarnih sej in sej posameznih komisij. Zadržali se bomo pri razpravi komisije za vprašanja komunice, ki se nam zdijo glede na doseženo stopnjo v sistemu samoupravljanja najpomembnejša.

Reforma in njeni zakonski predpisi — smo slišali v razpravi — komuni niso odvzeli nobene funkcije, temveč marsikatero dodali. Toda sredstva za opravljanje teh funkcij so močno okrnjena — komunice je v znatni meri izgubila materialno osnovo za urejanje najbolj perečih problemov. — Sredstva komunice se sicer večajo — je navajal drugi govornik — vendar se ne večajo tako hitro, kot se večajo naloge. Zato so bile občinske skupščine prisiljene povečevati dajatve občanov iz leta v leto, če so hotele zadostiti svojim nalogam, ki so določene že z ustavo. Lani so se sredstva delovnih organizacij močno povečala, ker so se jim družbene obveznosti zmanjšale. Če gledamo globalno, je torej v občini več sredstev kot prej. Zda gre za način, kako ta sredstva najbolj racionalno uporabljati. To je odvisno predvsem od združevanja sredstev za negospodarske dejavnosti. Pri tem pa še nismo prišli do zaželenega učinka.

O vprašanju odnosov med občinsko skupščino in delovno organizacijo so se razvile živahne razprave tudi med odmori. Tako smo slišali, kako se je nekdo jezil, da občinska skupščina ne more biti kos svojim nalogam, ker ima večidel le »priporočilne« funkcije.

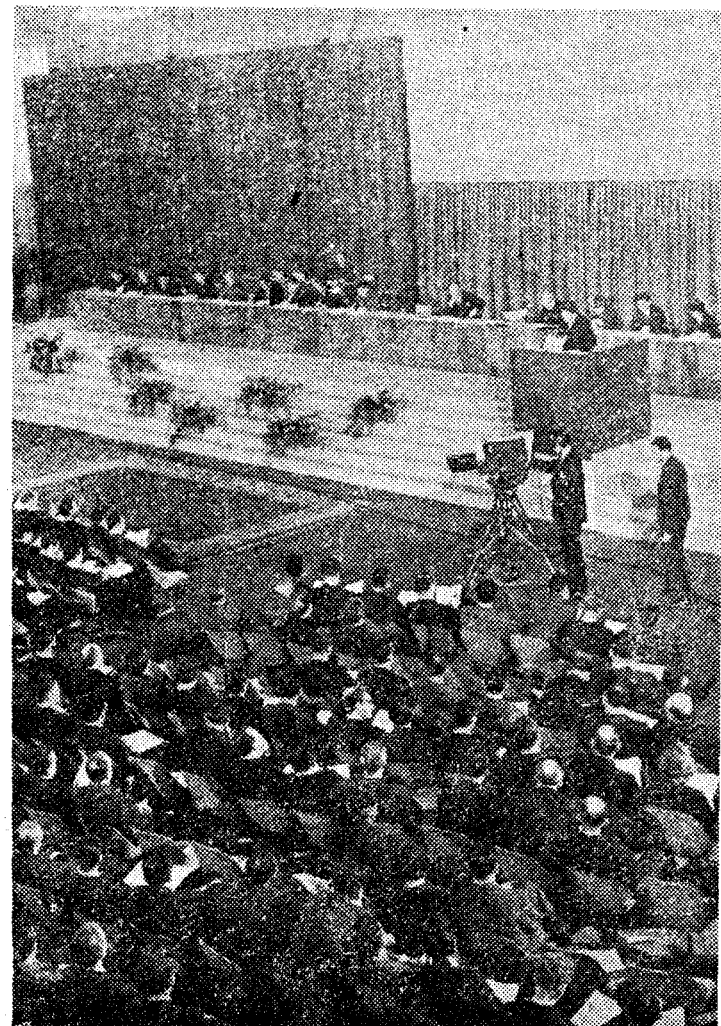
Oglejmo si še nekaj mnenj o tem vprašanju, kot so jih navajali posamezni diskuranti:

Mnogi mislijo — je nekdo

vanju sredstev za nujne gospodarske investicije. Tudi letni in srednjeročni program razvoja gospodarstva in družbenih služb v občini bo moral sloneti na takih medsebojnih dogovorih.

»Nekateri vodilni v občini se še zmeraj obnašajo po starem

lišča (med »predstavniki« komun in »predstavniki« delovnih organizacij), se vendar v vsem njenem tonu zrcali višja raven v sistemu družbenega samoupravljanja, ko lahko določene kakor prej govorimo o osamosvajanju proizvajalcev, ki po-

Pogled v veliko dvorano Gospodarskega razstavišča med plenarno sejo VI. kongresa SZDL, ki se je sestal ob 25. jubileju ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda, predhodnice SZDL. Med člani delovnega Predsedstva so bile tudi nekatere osebnosti iz nekdanjega vodstva OF, npr. Josip Vidmar, predsednik njenega Izvršnega odbora

in težko razumejo, da v komunici rastejo kvalitativni, novi procesi,« je menil neki drug diskuranti.

Ni treba posebej razlagati, kako pomembna je vloga SZDL pri urejanju vseh takih in podobnih vprašanj, zlasti če pomislimo, da pri določanju skupnih nalog ne gre za oblast občinske skupščine, temveč za samoupravno dejavnost, v kateri občinska skupščina koordinira in usmerja pripravljenost in sredstva delovnih organizacij in posameznikov tako, da se skupno določene prioritete čimprej uresničijo, kot je uvodoma poudaril predsednik komisije dr. Joža Vilfan.

Dalje smo slišali v razpravi, da je sedanji delitveni sistem občina - republika - zveza še bolj kot občinska proračunska politika obremenjen z etatističnimi težnjami po koncentraciji sredstev v proračunsko močnejših družbeno-političnih skupno-

stajajo nosilci razširjene reprodukcije in je njihova beseda pri delitvi čedalje odločilnejša. Na vsa vprašanja »kako?« se sicer niso izkristalizirali konkretni odgovori, vendar pa lahko pričakujemo, da jih bo praksa naravnala sama od sebe, če bodo organi komunice, delovnih organizacij in občanov čim tesneje sodelovali v skupnem cilju, potisniti voz kar se da naprej.

»Občina in posebej občinska skupščina naj se v tem razvoju uveljavlja kot spodbudnik, usmerjevalec in usklajevalec naporov občanov ter samostojnih samoupravnih organizmov na svojem območju.« »Dejavnost organizacij SZDL naj prispeva k uveljavljanju samostojnosti delovnih organizacij, krajevnih skupnosti in posameznikov, jih spodbuja in usmerja tako, da bo prišla do izraza potreba po razvoju in modernizaciji vsega družbenega življenja ter po dvigu osebnega in družbenega standarda. Zato si bo treba prizadevati, da se čim hitreje oblikujejo programi razvoja občine.« (Iz resolucije.)

Vse to pa terja seveda večjo odgovornost odbornikov in poslancev do volivcev, ki so jih izvolili, in do skupščin. Kako pa naj bi dosegli čim neposrednejši stik volivcev z odborniki? Nedvomno bodo imeli zbori volivcev še naprej velik pomen ter jih ne bodo mogle docela zamenjati razne druge oblike sestajanja oziroma javnega izražanja občanov.

Zapisek o VI. kongresu SZDL Slovenije naj končamo s citatom iz pisma, ki ga je kongres poslal tovarišu Titu:

»Zavedamo se, da ta prizadevanja, če naj rodijo sadove, ne smejo biti deklarativna; sklenili smo se potruditi, da bodo konkretna, navzoča povsod tam, kjer se vsak dan oblikujejo novi odnosi in kjer so tudi zaviralne težnje najbolj otippljive.«

F. S.

Janko Gačnik:

Na smrt obsojeni se je oglasil...

PORAZ PRI GRABSTEINU

Osebnost naših borci spoznal prve Srbe, ki so se kot ujetniki vračali prek Maribora iz Avstrije v domovino po prevratu leta 1918. Ustavil jih je general Maister in jih nagovoril, naj nekaj časa ostanejo pri njem, ker je bilo slovenskih vojakov premalo, nemških in nemškutarskih pa vedno več in so že ogrožali posadke ob severni meji. Maister je bil že v uniformi srbskega generala, zato so ga ubogali. Pomagali so tudi pri razoroževanju nemške »belo-zelene garde«. Ker je bilo tudi na Koroškem, zlasti pa za zasedbo Celovca, slovenskih vojakov premalo, je Maister poslal dve četi teh vojakov, da bi zasedli precej nemškutarski Grabstein pred vrati Celovca. Srbi so to naredili, potem pa legli k počitku. Nekaj jih je bilo v železniški postaji, nekaj pa v šoli. Niso se zavarovali pred presenečenjem, postavili so samo enega stražarja, pa se ta je brezskrbno zadrževal.

Nemško poveljstvo v Celovcu, ki so ga domačini o srbski vojaški posadki v Grabsteinu temeljito obveščali, je sklenilo posadko napasti. V ta namen so določili 2. bataljon »Volkswehra« in mu dodelili še četo 52. mož, samih izkušenih frontnih oficirjev ter podoficirjev z nekaj zagrizenimi študenti. Kot poroča Knaus, so v temni in megleni noči Nemci neopaženo obkolili mirno speče vojake in jih kmalu prisilili k vdaji. Ujeli so tudi poveljnika, kapetana Milosavljevića. General Knaus je bil takrat inšpektor »Volkswehra«, leta 1942 pa je izšlo njegovo obširno delo »Osvobodilni boj v Avstriji«.

Dogodek pri Grabsteinu, ki mu naša domača zgodovina doslej še ni pripisala večjega pomena, je začetek velike koroške nesreče za Slovence. Nemški nacionalisti v Celovcu so se opogumili in priliv prostovoljcev v »Volkswehra« je narasel, kar poudarja tudi Knaus. V naslednjih tednih so začeli Nemci napadati številne, toda slabotne slovenske posadke. Po drugi

mo proti slovenskim vojaškim enotam, ampak tudi proti boljševizmu, ki je vplival tudi na vojake obeh armad ter povzročil hitro pobratenje nekdanjih sovražnikov. Na razvoj dogodkov sta tudi že močno vplivala takratna nadporočnika Steinauer in Maier-Kaibitsch, ki sta se med II. svetovno vojno odlikovala kot zagrizena preganjala Slovencev.

OFICIRJI IN »OFICIRJI«

V odnosih oficirjev slovenskega rodu do njihovih rojakov, navadnih vojakov in podoficirjev, so bile velike razlike. V že navedeni razpravi dr. Kyoyskyja beremo imena nemškutarskih oficirjev, ki so bili za časa upora v Mariboru. Eden izmed njih se je že v novi državi drznil zmerjati vojake z znano avstro-ogrsko psovko »Windische Hunde«. Slovenski vojaki iz tistih časov so poznali celo vrsto oficirjev, Slovencev, ki niso hoteli prej s slovenskim vojakom spregovoriti ene same slovenske besede. Kot bivši avstroogrski vojak lahko navedem dva primera, ki sem ju doživel:

V brezdušnem stremeljenju po boljšem položaju v vojski se je znal oficir, sin slovenskih staršev, v pogovoru s slovenskim vojakom poslužiti prevajalca, ker ni hotel pokazati, da razume slovensko. Takoj po prevratu leta 1918 pa je na mah postal »zavaden« Slovence in velik »narodnjak«. Leta 1941 pa se je znova potuhnil.

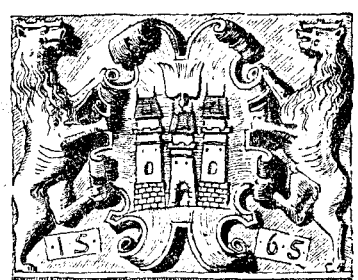
Pri 27. črnovojniškem polku je služil aktivni oficir S. C. Sodili smo, da je vsaj zaradi priamka in rojstnega kraja Slovenec, čeprav ni spregovoril slovenske besede. Ko sva se s poročnikom Kurinšcem iz Kobariida leta 1918 v Ljubljani prijavila, da želiva prostovoljno vstopiti v novo, prv slovensko vojsko, naju je službujoči, aktivni major z očmi premeril od nog do glave. Končno se mu je pogled ustavil na najinih čepicah, okrašenih s slovenskima kokardama. Takoj nama je rekel, naj si raje poiščevo službo pri pošti ali železnici. Nato pa je z besedami »O, servus, S. C.« prilizano pozdravil tistega nemškutarskega nadporočnika S. C. iz 27. polka. Ta mu je odgovoril v slovenščini: »Sele zdej« mu je rekel in ga navdušeno sprejel v vojsko. Kako pa se je S. C. tam obnesel, ne vem...

Hudo krivico bi napravili, če bi tako ravnanje pripisovali vsem slovenskim oficirjem, tako aktivnim kot rezervnim. Večina oficirjev, zlasti rezervnih, je obvečala tudi v službi s slovenskimi vojakmi v slovenskem jeziku. Koliko se je pač dalo, izven službe pa sploh.

Ce ugotovimo po pravkar opisani slovenski narodni zavesti, kateri oficirji so bili v dneh vojaškega upora 22. in 23. julija 1919 na labodski fronti ali v Mariboru, pride-

NADALJEVANJE)

po II. svetovni vojni zapisal, da je bil zanj 22. julij 1919 najbolj žalosten dan njegovega življenja, ko so ga kot zavednega oficirja razorožili rojaki v novi jugoslovanski državi. Za dobrega Slovence je veljal tudi major Plaskan. Kyoysky omenja tudi nadporočnika Bena Zelhoferja, ki so ga poznali v Mariboru. Čeprav upor v 2. bataljonu. To mu ni bilo težko. Vojaki njegove 6. čete so ga poznali iz prvih dni februarja, ko je skupaj z njimi odbil napad nemških ter madžarskih šovinistov na Radgono. Pri tem je bil tudi sam ranjen. Kot uspešnega in dobrega poveljnika, ki je skrbel, da se je vojakom kar se da tudi dobro

Mariborski grb (na balkonu mestnega magistrata)

godilo, so ga vojaki v ljubljani. Se zdej, po tolikih letih, govorijo o njem z velikim spoštovanjem. Zato so v Dravogradu ravnali po njegovih navodilih in zato je tudi s svojo četo v teh odločilnih dneh reševal mejo.

Toda med narodno zavednimi oficirji ter vojakmi je bilo vseeno nekakšno nasprotje. Vojakom se je namreč godilo vedno slabše, tako da so imeli občutek, kako se vračajo v stradanje in pomanjkanje iz vojnih časov. Kot pripoveduje Pinter, so imeli oficirji boljšo hrano, niso jim znižali plač, ki so bile kar precejšnje. Zato je lahko prišlo do žalostnih dogodkov. Vojaki so organizirali upor vsakega po zgledu Rusije, grozili so nekaterim oficirjem s smrtjo, toda do ustreletev ni prišlo.

Morda bi prišlo do tega, če bi bili ti oficirji po svojem prepričanju takšni, kot so bili nekateri tovariši v Mariboru. Menda do zdej še noben pisec ni zastavil vprašanja, zakaj v Mariboru vojaki niso aretirali prav nobenega izmed tistih izizvalnih nemškutarskih oficirjev. In zakaj so prav v tisti usodni noči ti oficirji veseljavili v nekdanji tako nemškutarski »Theresienhoffu« (zdej »Velika kavarna«)?

Res se lahko vprašamo, če tisti zagonetni glavni poveljnik »N. N.«, ki ga omenja Vinko Pinter, ni bil v sporazumu s tistimi oficirji, ali pa je celo računal, da mu vsaj ne bodo delali težav zaradi svojega avstrofilskega prepričanja. Naj navedem samo tale primer:

Spomladi 1920 sem ranjen ležal v ljubljanski bolnišnici. Približal se mi je takrat zelo znani stotnik Albin Mlakar iz Ptuj. Med svetovno vojno je razstrelil vrh močno utrjene gore Monte Interroto na italijanskem bojišču. Zato ga je pohvalilo vrhovno poveljstvo, dobil je visoko odlikovanje in je lahko pričakoval sijajno vojaško kariero. V bolnišnici je Mlakar napeljal pogovor na upor 22. julija 1919. Obžaloval je, da upor ni uspel. Kot posledice zmage upornikov je pričakoval priključitev k Avstriji in s tem možnost, da bi kot aktivni oficir v avstrijski vojski šel in hitreje napredoval kot v Jugoslaviji.

DOMNEVNI ZAVEZNIKI UPORNIKOV

Zaradi vojaškega upora je med zavednimi Slovenci v Mariboru zavladal velik preplah. Ljudi se je lotila precejšnja zaskrbljenost. Na splošno so govorili, da gre za podtalno delo Nemcev in nemškutarijev. Tako zaskrbljenost je čutili v izjavah vladnega komisarja dr. Fajfarja in zdravnika dr. Matka. Toda v njegovih izjavah je čutili tudi razumevanje za vojake in za njihovo upor. Iz izjav četovodje Šepetavca ter Vinka Pinterja lahko posnamemo, da uporniki niso pričakovali pomoči iz Avstrije. Z njo tudi niso mogli računati, ker je tam zaradi uspešne majške ofenzive jugoslovanskih enot v avstrijsko-koroški vojski prišlo do popolnega razsula. Morala vojakov je močno upadla, vladajoči krogi pa so se povrh bali še povečanja boljševiške propagande. Kar se tiče Koroške, so že odločili, da bodo v njej izvedli plebiscit. Avstrijci so močno upali na svoje nove zavezničke na pariški konferenci, zlasti na delegaciji Italije in ZDA, delno pa tudi na angleško. S podporanjem domnevnih boljševiških upornikov bi se Avstrijci tem svojim zaveznikom kot neizprosnim sovražnikom boljše vizma hudo zamerili.

Sodni stolp v Pristanu spada v obzidje utrjenega Maribora v srednjem veku

strani pa je katastrofa pri Grabsteinu kvarno vplivala na moralno slovenskih vojakov. V Velikovu je Malgaj robaniti ter preklinjal neopreznost, pa tudi domišljavost srbskih oficirjev, vojaki so se jezili na vso enoto. Med njimi se je jezil tudi Vinko Pinter. Nista vedela ne on ne Malgaj, kaj so v Celovcu zvedeli iz Beograda prek Dunaja. Nista vedela, da so srbske vojaške enote prejele od svojega vrhovnega poveljstva navodilo, naj se ne spuščajo v oborožene spopade.

K dogodku pri Grabsteinu je treba dodati še poročilo že omenjenega generala Knausa, da so se 13. decembra, torej dva dni pred dogodkom v Grabsteinu, v Trbižu sestali delegati koroškega deželnega poveljstva »Volkswehra« iz Celovca z generalom Luzzatijem, poveljnikom italijanskih zasedbenih čet, ter z njegovimi oficirji. Kot piše Knaus, so tam občutili ozažne razumevanja in prijateljskega sodelovanja. Verjetno ne sa-

mo do zanimivih ugotovitev. V Mariboru so bili po večini nemškutarski oficirji-avstrijanci (gl. Kyoyskyja), pri pokolu na bojišču pa narodno zavedni.

Tu želimo na kratko opisati narodno zavednost vodilnih oficirjev pri obeh upornih bataljonih, predvsem tistih, ki so jih razorožili ter aretirali uporni podoficirji.

Ciril in Metod Rakusa sta bila oba aktivna oficirja in sta izhajala iz zavedne slovenske družine iz Ormoža. Ne glede na to, ali jima bo to škodovalo v službi ali ne, sta že pred vojno in med njo zahajala v Narodni dom v Mariboru. To je veljalo med mariborskimi borci za znamenje posebne zvestobe svojemu narodu in poguma. Narodni dom je namreč pri Nemcih veljal pred vojno za slovensko uporniško zbirališče, med vojno pa za srbofilsko trdnjavo.

Prav tako je že pred vojno in med njo zahajal v Narodni dom major Edo Vazopitič, ki se je celo udeleževal narodnih manifestacij. Na labodski fronti je bil komandant 2. bataljona. Končno je zahajal v Narodni dom tudi Rudolf Maister, prav tak major. Uporniki so aretirali še zavedne slovenske oficirje kot nadporočnika Ivana Gračnerja, vođa protivavstrijskih demonstracij 29. 10. 1918, ko je bil Maister se avstrijski, nadalje nadporočnika Stanka Jurka in Mirka Rautarja. Ta je v svojih spominih

LEPO OBLEČEN — ZADOVOLJEN — KDOR OBISKUJE

PRODAJNI SERVIS

Modna hiša

LJUBLJANA · MARIBOR

dejal — da je v novih razmerah, ko se v občinskih proračunih zbira čedalje manj sredstev iz delovnih organizacij, občinska skupščina izgubila svojo vlogo, vplivati na razvoj gospodarstva in družbenih služb. Odgovornost občinske skupščine za razvoj gospodarstva v občini pa se ni zmanjšala, vendar bo morala skupščina uveljavljati svoj vpliv na drug način, in to predvsem z dogovarjanjem s predstavniki samoupravljanja v delovnih organizacijah o združe-

stih, kar onemogoča manj razvitim komunam, da bi samostojno zagotavljale sredstva za skupne potrebe občanov. »Zlasti na relaciji republika-občina bo v bodoče potrebna tudi demokracizacija odnosov, posebno v primerih, ko republiška skupščina in njeni organi sprejemajo odločitve, ki posegajo v delovanje občin in življenje občanov.«

Dasi so v razpravi — kot vidimo — prišla do izraza tudi nekolikant nasprotujoča si sta-

Domače in uvožene novosti za rekreacijo in izlete v III. nadstropju trgovske hiše »NAMA« Tomšičeva 2

- zložljiva lesena mizica s štirimi stoli za weekend
- zložljivi kovinski stoli, mizice, fotelji, ležalniki, postelje
- gorilniki: na bencin, plin, petrolej in špirit
- različna posoda za kuhanje
- pečice na oglje (roštiljii)

- turistične doze za hrano različnih velikosti
- garniture za namizni tenis
- badminton
- trenerke
- športni copati vseh števil

IZBIRA ZA VSAK OKUS IN ZA RAZLIČNE NAMENE. — NAKUP TUDI NA POTROŠNIŠKI KREDIT

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Ojačevalec človekove moči

V ameriškem aeronavtičnem laboratoriju »Buffalo« so izdelali stekleni mehanizem »Exoskeleton«, s pomočjo katerega lahko človek z eno samo roko dvigne tisoč kilogramov težko breme.

Mehanizem sestavljajo posebni vzvodi, ki jih premika bencinski

Vojaško zanimivosti

motor. Motor, ki je težak 35 kilogramov, je treba pritrčiti na hrbet. Čeprav je precej težak, ga človek sploh ne občuti, saj njegova teža prehaja na skelet.

Prvo napravo te vrste so izdelali za potrebe vojne mornarice. Letalstvo in kopenska vojska se tudi zanimata za ta mehanizem, ki ga je moč koristno uporabljati ne samo v najrazličnejše vojaške namene, temveč tudi v industriji.

AMERIŠKA REVIJA »LIFE« JE V ČLANKU, KI GA JE PRED KRATKIM OBJAVILA, SKUŠALA NAJTI ODGOVOR NA NASLEDNJE VPRAŠANJE:

Kdo je v vesolju močnejši:

Rusi ali Američani?

Sovjetske rakete so močnejše, vesoljske ladje pa težje

V tekmovanju, kdo bo prvi prišel na Mesec, je po uspehu »Lune 9« Sovjetska zveza za več mesecev pred Američani. Uspeh »Lune 9« je hkrati prepričljiv dokaz sovjetskih vesoljskih dosežkov.

Za primer si vzemimo izpopolnjeno vesoljsko ladjo »Voshod«, v kateri se je polkovnik Aleksej Leonov lani »sprehajal«. To ni le doslej največja vesoljska ladja (težka je 7000 kg, medtem ko je »Gemini 7« imel samo 3700 kg) in z najmočnejšo posadko, temveč se odlikuje

ton. To so doslej najtežje vesoljske ladje z instrumenti. Izstrelili pa so ju z najmočnejšo raketo, ki ima kake tri milijone funtov potiska, medtem ko ameriški »Titan III-C« doseže le 2.400.000 funtov pritiska. V sovjetskem »Protonu II« je bila tri metre dolga in dva metra visoka tabla z instrumenti, prek katerih so Rusi ugotavljali energijo sončnega spektra in kemijsko sestavo vesoljskih žarkov.

Morda je nekoliko manj dramatično, vendar nič manj pomembno dejstvo, da Rusi pri dajanju raznih podatkov niso več tako zaprti. Na svoje uspehe se nedvomno že lahko tako zanesejo, da jim ni več težko

liti 50 takih satelitov, torej polovico izmed vseh, kar so jih bili doslej poslali v vesolje.

Kaj naj pričakujemo letos in v prihodnjem letu?

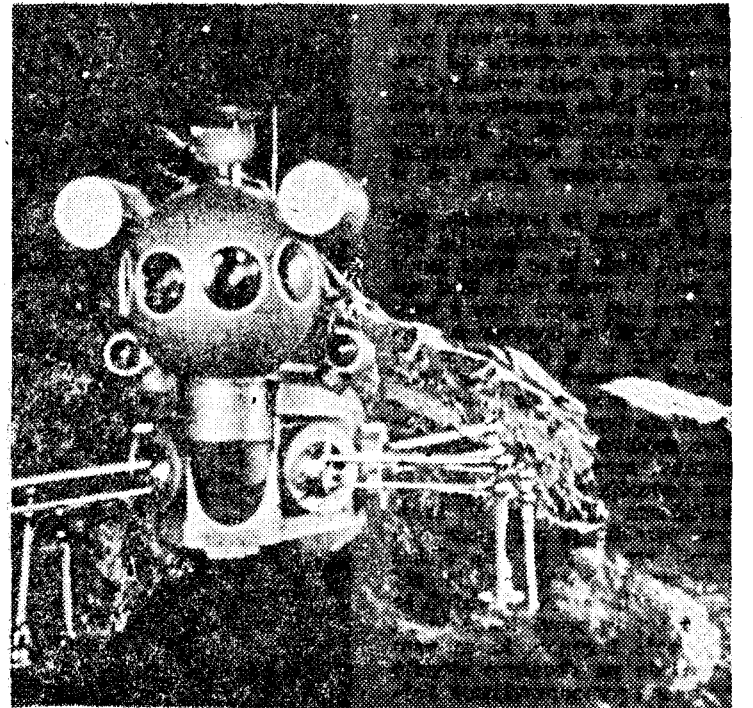
J. Siegelbaum, eden izmed najboljših poznavalcev sovjetske kozmonavtičke, meni, da bodo Rusi že v 1966. letu lahko izstrelili v vesolje postajo s kakimi tridesetimi moškimi in ženskimi člani posadke. Ko bo to storjeno, bodo čez kako leto dni z nje izstrelili proti Mesecu raketo z dvema članoma posadke.

Ta napoved ima logično osnovo v dosedanjih sovjetskih uspehih. Pet satelitov tipa »Proton« že lahko združi v eno samo veliko kabino z vsemi potrebnimi elementi za življenje in z zadostno posadko, ki bi jo od časa do časa zamenjavali. Sovjetska zveza je že 1962. leta dokazala, da lahko izstreliti dve ladji z medsebojno razdaljo petih kilometrov, čeprav sta glede manevriranja bili manj spretni kot ameriški sateliti.

Rusi bi s tem, ko bi v vesolju imeli svojo ekipo, dosegli ogromen uspeh. Taka postaja bi imela popoln pregled nad Zemljo in vsem balističnim in orbitalnim prometom. To bi bil izvrsten laboratorij za astronomsko in meteorološko opazovanja in poskusni laboratorij za proučevanje planetov.

Vesoljsko postajo bi lahko uporabili tudi za izstrelitve rakete proti Mesecu. Te rakete ne bi morale biti tako močne kot pa one, s katerimi bi z Zemlje izstrelili dele vesoljskih postaj.

Sovjetska zveza je doslej izstrelila že toliko »Kosmosov«,

Takile »šestnožni pajki« bodo čez dvajset let hodili po Luni. V vsakem bo prostora za tri ljudi, pot pa si bodo osvetljevali s dvema žarometoma

da se sama od sebe vsiljuje misel o dragocenih podatkih, ki jih Rusi dobe prek njih. Sovjetski »Voshod II« je dnevno osemkrat letel nad Združenimi državami Amerike, medtem ko ameriški sateliti tipa »Gemini« in »Mercury« niso nikoli prišli nad sovjetsko ozemlje, ker je njihova proga bila prenizka.

»Voshod« s človeško posadko, kamerami, posebnimi televizijskimi napravami in preciznimi prisluskovalnimi aparati bi lahko ugotovil in registriral vsako izstrelitve raket v ZDA, prisluskoval in prestrezal sporočila po ameriških vojaških komunikacijah in nadziral ladje na vseh oceanih.

Fotografija z uprašajem

Tovariš Ivan Mavrovič-Ivanov, polkovnik, Beograd, Bul. oktob. rev. 55, nam je nekoliko kasno, pa vendar izprno pojasnil fotografijo iz 50. številke »TV 15« z dne 21. 12. 1963. Na sliki so naslednji tovariši, ki stojijo: Stane Pajk iz Krke, ki je padel februarja 1945; ameriški vojak iz misije majorja Jonesa; Ivan Mavrovič-Ivanov; ameriški vojak jugoslovanskega porekla, tudi iz Jonesove misije; tovariš Picelj, doma iz Polja pri Dol. Toplicah. Sedijo: Karol Krevs, doma iz Dol. Straže, ki je padel na Štajerskem ob koncu leta 1944; ameriški vojak iz Jonesove misije; Mirko Pirc, namestnik tovariša Pajka. — Bralce prosimo za podatke tudi k današnji fotografiji, ki je baje nastala blizu hiše dr. Prešerna pri Dragi pri Begunjah

Miniaturni radar

Ameriško podjetje »General Electric« je izdelalo nov mikrominiaturni radar, ki je po svoji obliki podoben prenosnemu televizorju. Krstili so ga za »Mirage«, težak pa je le 30 kg. Njegova katodna cev ima premer 23,4 centimetra. Ko deluje, potrebuje le 100 W električne energije.

Sodijo, da bodo novi radar uporabljali vsepovod: v taktične namene, za kontrolo zračnih pletov, na letalih, ladjah in podmornicah itd.

Novi podatki o ameriški puški »M.16«

Specijalne enote ameriške vojske opremljajo z novo puško »M.16«, ki je težka 2,8 kg in za katero uporabljajo municijo kal. 5,56 mm. Puška strelja s hitrostjo 850 nabojev na minuto, začetna hitrost krogle pa znaša 1000 metrov na sekundo. V okviru je prostora za 20 nabojev.

Krogle, ki jih uporabljajo pri tej puški, so 2,3-krat lažje od standardne municije NATO kalibra 7,62 mm. Krogle med svojim poletom nima in ko zadene v cilj, se obrača. Zato ima precej hujske učinke, kot bi ga imela sicer.

Novi žarometi

Za potrebe ameriške vojske so začeli izdelovati nove žaromete s »ksenon« žarnicami. Sprva so jih nameravali uporabljati le pri tankih »M-60«, kasneje pa so ugotovili, da jih je moč, z neznatnimi prilagoditvami, vgraditi tudi na druga vojaška vozila (kamione, patrolne ladje, letala itd.).

Svetloba žarometov s »ksenon« žarnicami je izredno močna (120 milijonov svet) in jo lahko uporabljajo na različne načine (kot vidno ali infra rdečo svetlobo, v širokem ali ozkem snopu).

tudi po nekaterih stvareh, ki jih ameriške vesoljske ladje niso imele: njeno atmosfero sta sestavljala dva plina in je bila skoraj ista kot na Zemlji, medtem ko je »Gemini« imel čisti kisik; »Voshod« je imel posebno komoro, skozi katero je kozmonavt hitro prišel iz vesoljske ladje na prosto, razen tega pa so mu retrorakete omogočale rahel pristanek.

Lani je Sovjetska zveza izstrelila v vesolje tudi dva »Protona«, ki sta imela po trinajst

priznati tudi kak neuspeh, kot je bil primer s ponesrečenim pristajanjem na Mesec.

Združene države Amerike pa silno zanima cela vrsta satelitov »Kosmosov«, ki spadajo vsekakor med najbolj skrivnostna poglavja sovjetskega osvajanja vesolja. Gre za dve vrsti »Kosmosov«. Nekateri so znanstveni, drugi pa ogledniški sateliti. Na prvi ameriškega ozemlja, ki ga ti sateliti ne bi preleteli. Rusom nedvomno prinašajo koristne podatke, saj so samo lani izstre-

Koliko mednarodnih brigad se je udeležilo španske državljanske vojne?

Internacionalne brigade so se v Španiji borile na strani zakonite vlade proti uporniški fašistični klik, ki ne bi mogla obstati brez izdatne pomoči italijanskih (200.000), nemških (50.000) in portugalskih (20.000) »prostovoljcev«.

V španski državljanski vojni (1936-1939) so se borili prostovoljci iz 54 različnih držav, med njimi tudi Jugoslovani. Čeprav jih je bilo v primerjavi z rednimi nemškimi in italijanskimi enotami, ki so se borile na strani Franca, sorazmerno malo (30.000), so glede na svojo zavest in organiziranost prispevali pomemben delež v boju za nacionalno neodvisnost Španije.

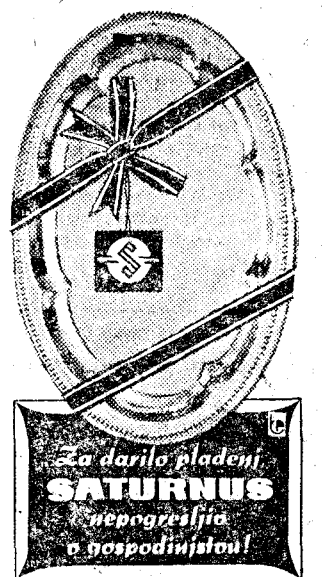
Sprva so iz tujih državljanov sestavili več centurij, nato bataljonov, kasneje pa brigad. Med njimi so bile tudi naslednje mednarodne brigade: 11. brigada »Telman« s pripadniki germanskih ljudstev, 12. brigada »Garibaldi« z Italijani in s precejšnjim številom primorskih

Slovencev in Istranov, 13. brigada »Dombrovski« s Poljaki in z nekaterimi jugoslovanskimi enotami, 14. brigada »Marseillaise« s Francozi, 15. brigada »Lincoln« z Angloameričani in balkansko-českimi bataljonom »Dimitrov« in mešana 129. mednarodna brigada, ki so jo sestavljali bataljoni »Djuro Džaković«, »Dimitrov« in »Masaryk«.

Do odločilnih bojev je v Španiji prišlo 1938. leta, ko so fašisti v Kataloniji napadli s 300.000 možmi, republikanci pa so imeli le kakih 100.000 borcev. Kljub njihovem junaštvu ni bilo moč preprečiti fašistične zmage.

Španske državljanske vojne se je udeležilo kakih 1300 jugoslovanskih prostovoljcev, izmed katerih jih je padlo kakih šeststo. Mnogi Jugoslovani so dosegli visoke položaje in čine: Vladimir Popović je bil komandant 15. mednarodne brigade in Blagoje Parović komisar 13.

mednarodne brigade, bilo pa je še 86 podoficirjev, 106 poročnikov, 35 kapetanov, 8 majorjev in 2 podpolkovnika.

Letošnje testiranje bo v maju

Že nekaj let sem predavanja niso več poglavitna oblika strokovnega izobraževanja rezervnih oficirjev in podoficirjev. To vlogo je prevzel »Vojaški informator«. Sicer pa drugače tudi ne more biti: nobeno, še tako dobro predavanje, če se nanaša na konkretne strokovne zadeve, ne more zadovoljiti in ne more ustrezati potrebam vseh udeležencev — od podoficirja do generala, od pešaka do veterinarja. Precej drugače pa je z »Vojaškim informatorjem«: v njem je dovolj prostora za obravnavanje najrazličnejših zadev, bralci pa bodo svojo pozornost posvetili predvsem tistim člankom, ki jih zanimajo, in proučevali gradivo, ki ga še ne poznajo in ki spada predvsem v njihovo stroko.

Kaj pa predavanja? Če ne gre za kaka zgodovinska ali splošna predavanja, ta dopol-

njujejo individualno proučevanje strokovnega gradiva, objavljenega v »Vojaškem informatorju«, ali pa so pripravljena za testiranje — nekakšen izpit, na katerem naj članstvo pokaže, kako je obvladalo vsakokratni letni strokovni program. Temeljiteje bi to bilo moč ugotoviti, če bi imeli prave izpite, kar pa bi zahtevalo preveč časa — pomislite, kakšne težave bi nastale v krajevnih organizacijah, ki imajo po več sto članov — in so zato neizvedljivi. Testiranje je torej nadomestek za izpite in prek njega vidimo, koliko je posameznim rezervnim oficirjem in podoficirjem ostalo v spominu od vsega tistega, kar je bilo objavljeno v njihovem strokovnem glasilu.

Znano je, da se »šolsko leto« za rezervne oficirje in podoficirje začne 1. septembra, konča pa konec avgusta in da

je v prvi polovici šolskega leta (jeseni in pozimi) na sporedni vojaški teoriji (prek »Vojaškega informatorja«, predavanj in seminarjev), spomladani v poletni na praktično delo na terenu. Doslej je bilo testiranje v jesenskih mesecih, torej šele pol leta po končanem proučevanju gradiva, ki je pripravljalo na poštev za testiranje. Zato so mnogi člani predlagali, naj bi premaknili testiranje na spomladanske mesece, ko je njihovo znanje bolj sveže. Predlogi te vrste so umestni in tako bo letošnje testiranje že v maju, ne pa šele oktobra ali novembra, kot je to bilo doslej.

Kakšen pa bo program testiranja? Rezervni oficirji in podoficirji bodo pri testiranju, ki je obvezno za vse članstvo, prejele kakih trideset vprašanj, ki se nanašajo na gradivo, objavljeno v štirih številkah »Vojaškega informatorja«

iz letnika 1965/67. Pri tem pa ne gre le za strokovne članke, temveč tudi za nekatere prispevke, ki obravnavajo slovensko vojaško zgodovino in izkušnje partizanskega načina vojskovanja.

Da bi rezervnim oficirjem in podoficirjem olajšali pripravo, objavljamo naslove člankov, na katerih vsebino se nanašajo vprašanja letošnjega testiranja:

»Vojaški informator« 1-1965/66:

— Obramba pehotnega bataljona (str. 3)

— Pehotne enote ameriške vojske v napadu (str. 10)

— Protitankovska obramba pehotnih enot (str. 14)

— Ročni metalec v boju s tankom (str. 31)

— Operacija »Winterende« (str. 49)

»Vojaški informator« 2-1965/66:

— O možnostih klasičnega protiletalskega topništva (str. 13)

— Obrambni boj in umik 12. brigade (str. 49)

— Polom operacije »Weiss-2« (str. 53)

»Vojaški informator« 3-1965/66:

— Nemški bataljon v napadu (str. 14)

— Mehanizacija inženirskih del v sodobni vojni (str. 19)

— Najdaljši dan v Sremu (str. 41)

— Nuklearna, kemijska in biološka bojna sredstva ter partizani (str. 68)

»Vojaški informator« 4-1965/66:

— Inženirsko zavarovanje pehotnega bataljona v obrambi (str. 15)

— Izvidniški naskok (str. 19)

— Nuklearna, kemijska in biološka bojna sredstva ter partizani (str. 26)

— Napad na Štampetov most (str. 51)

— Deset na enega (str. 58)

— Miniranje pozimi (str. 74)

(Vse te številke ima na zalogi uprava »TV 15«. Vsak izvod stane 100 starih dinarjev.)

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Hitlerjev zadnji intervju

Artur Acksmann je bil kot vodja Hitlerjeve mladine vse do konca s svojim führerjem. Po vojni je v »Sternu« objavil spomine na te dni

Devetindvajsetega aprila ob enih zjutraj se je Hitler oženil z Evo Braun, uro kasneje pa je že narekoval svojo oporoko. Se le po vsem tem sem dobil priložnost za pogovor z njim. Molče sva sedela drug zraven drugega. Hotel sem ga marsikaj

stvom?« sem ga povprašal. »Bili smo prepričani, da živimo šele na začetku naše zgodovine. Po vendar nismo sedaj že na njenem koncu?«

»Kar zgrozim se, če pomislim, kako bodo naši sovražniki razbili državo. Sedaj gre le še

pehoto. Tedaj sem slišal, kako je Hitler dejal:

»Moram se pravočasno posloviti od življenja, da bi še lahko sežgali moje truplo.«

Komandant vladne četrti Moncke mi je pripovedoval, da je 30. aprila ob petih zjutraj zazvonil njegov telefon. Na drugi strani je bil Hitler. »Nemudoma pridite k meni in mi poročajte o položaju!«

Moncke je vzel svojo karto, v katero pa še ni vnesel najnovejših sprememb in odšel k Hitlerju.

»Moncke, kje so sedaj Rusi?« ga je ta vprašal. Moncke je razvil karto in označil najnovejši položaj.

»Koliko časa jih še lahko držujemo?« je Hitler hotel vedeti.

»Največ štiriindvajset ur, ne več.«

»Hitler je mrtev!«

Tridesetega aprila v zgodnjih popoldanskih urah sem poiskal doktorja Göbbelsa. Ta mi je sporočil: »Hitler se je že poslovil od svojih bližnjih.«

Nato sva odšla proti Hitlerjevemu prostoru. Pred vhom je stal sturmbahnführer Gün-sche. S telesom nama je preprečil pot. Kratko nama je pojasnil, da ne sme nikogar več pustiti notri.

Nato sva odšla v sosednjo sobo. Tam sva našla Martina

Bormanna. Nihče ni sedel. Stali smo in se molče spogledovali.

»Ni nekaj počilo?« se je oglašil Göbbels. Ni se zmotil. Gün-sche nam je sporočil: »Hitler je mrtev.« To je bilo ob pol štirih popoldne.

Stopili smo v Hitlerjevo sobo. Hitler je čepel v desnem kotu pod zidom, na otomani. Bil je v uniformi. Dolge črne hlače in zelenkast suknjič z zlatimi značkami stranke in z železnim križem prve stopnje. Zgornji del trupla se je ukri-til v desno stran, glava pa mu je omahnila nazaj. Na obeh sencih je bilo videti tanek curek krvi. Leva roka je ležala ob trupu, desna pa je visela vzdolž naslona. Na blazini sledovi krvi. Revolver je ležal na preprogi. Hitler se je bil ustrelil skozi usta.

Zraven njega je sedela Eva Braun v črni obleki. Nagnjena je bila proti Hitlerju in se je z glavo naslanjala ob njegovo ramo. Oči so ji bile zaprte, usta pa rahlo odprta. Eva Braun se je bila zastrupila...

Nekaj pred polnočjo nam je uspelo vzpostaviti zvezo z Rusi. Dvanajst ur kasneje so se delegati vrtili. Rusi so zavrnili naš predlog o premirju. Ogljubi so le to, da bodo z našimi ranjenici in ujetniki ravnali po določbah ženevske konvencije. Zadrževali pa so brezpogojno kapitulacijo...

Kje se je pred sovražnikom evakuiralo 30.000.000 ljudi?

Evakuacija civilnega prebivalstva je toliko stara kot vojna. Iz zgodovine vemo, da se je za časa bitke pri Termopilah (480. leta pr. n. š.) vse prebivalstvo Atike z ladjami umaknilo na bližnje otoke in da je Nebukadnezar dobrih sto let pred tem prisilno evakuiral v Babilon kakih 30.000 Judov.

V srednjem veku so se med drugim tudi Srbi umikali pred Turki proti severu, po turški osvoboditvi Bosne (1463), Hercegovine (1482) in Zete (1499) pa so se mnogi Srbi umaknili pred njimi v Dalmacijo, na Hrvaško in celo v Slovenijo.

Rusko prebivalstvo se je med Napoleonovim prodiranjem proti Moskvi umikalo v gozdove in za seboj uničevalo vse, kar bi utegnulo osvajačev koristiti. Za časa francosko-pruske vojne se je iz obmejnih pokrajin umaknilo v notranjost Francije 59.000 ljudi, med prvo svetovno vojno pa se je hkrati s srbsko vojsko umikalo tudi 200.000 drugih ljudi, izmed katerih pa jih je le

60.000 prišlo na obale Jadranskega morja.

Do velikih preselitev pa je prišlo po končani prvi svetovni vojni. Takrat se je v okrnjeno nemško državo vrnilo 1.250.000 Nemcev, iz Rusije je zbežalo 1.265.000 Poljakov in 1.000.000 raznih drugih beguncev, iz Turčije pa 1.250.000 Grkov.

Do največje evakuacije v zgodovini pa je prišlo na Kitajskem, ko se je po japonskem napadu 1937. leta v notranjost države evakuiralo kakih 30 milijonov ljudi.

Med drugo svetovno vojno se je pred Nemci umaknilo v južni del Francije kakih tri milijone Francozov, Belgijcev in Holan-
ceev, v Sovjetski zvezi pa so med nemškim prodiranjem proti vzhodu evakuirali iz zahodnih delov države do 20.000.000 civilnega prebivalstva. Naj omenimo še to, da so tudi Nemci morali evakuirati iz Berlina, ki ga je neprestano napadalo zavezniško letalstvo, 2.400.000 prebivalcev, iz Hamburga pa 650.000 ljudi.

Na obisku

pri Sušanovih

Po kosilu je prisleda še mati. Trudno je položila zgarane kmečke roke na mizo in se z globokimi očmi zazrla vame. Nerodno sem se izmikal vprašujočim pogledom, kot krivec. Res, že davno bi moral priti, več bi moral žrtvovati za hvaležnost, ki sem jo želel izkazati. Mati je z neskrtno radovednostjo pazljivo sledila pogovoru, ki se je raznel med Stanetom, očetom in menoj. Spomini so kakor neusahljiv vrelec tekli na dan, besede, včasih očitače, včasih pritrdilne, so budile pozabljene podrobnosti izpred dvajsetih let. Premlevali smo težke in lepe dneve borbe, se spominjali skupnih znancev, tovarišev iz brigade, naše in njihove usode in na koncu prešli na sedanost. Ta jih je, to sem se hitro prepračil, razočarala. Ni jim dala tistega, kar so od nje pričakovali in za kar so se tako nesebično žrtvovali vsi. Zaman bi bilo vsako moje pojasnjevanje.

Mama je le včasih pokimala z glavo, da bi potrdila to, kar je rekel gospodar in s skromno potrpežljivostjo čakala, da tudi ona pride do svoje besede. Ves čas me je nepremično opazovala. »Danes ti že lahko povem,« je brez zveze z našo besedo, spregovorila. »Tiste zime, ko si z našim Stanetom prišel k nam, sem mislila, da bo po tebi. Nikdar ne bi verjela, da boš dočakal pomlad. Sama kost in koža si bil, ubogi. Še danes si mi pred očmi, ko si se tako droben in majhen tresel od vročine v tistem kotu pri peči,« je pokazala v kot sobe, kjer je še vedno stala ta peč. Njene drobne oči so se orosile in dve veliki solzi sta ji kanili po ovelih licih. Nerodno, kakor da se to ne spodobi, je s koncem predpasnika obrisala lice in z otožnim smeškom tiho dejala: »Kakšen siromak si bil takrat, fant moj.« Njene sočutne besede so me globoko presunile. Nekaj me je stisnilo v grlo, da sem se le s težavo obvladal. Že tako zrahlena čustva, ki so se me vse bolj lotevala, so me prisilila, da rečem nekaj spodbudnega, vselega, kar bo presekalo mučno čustvovanje dobre stare Sušaneve matere. »Eh, kaj bi se spominjali samo slabega. Rajše se kaj bolj veselega pogovorimo. Če bi bilo res tako hudo, bi ne bil danes živ in zdrav tukaj pri vas,« sem na moč ravnodušno zamahnil z roko, da bi odgnal tesnobo, ki je za trenutek legla za omizje. Oče in sin sta mi glasno potrdila: »Tako je!« Stari Sušan je vzdignil kozarec in trčil z našimi. »Na zdravje! Pa še veliko let,« je vzkliznil in nagnil. Mama se še vedno ni mogla zbrati. »No, stara, kaj pa čakaš? Popij ga malo, da ti odleže!« jo je spodbujal Sušan in zopet nalil prazne kozarce.

Stane, zdaj krepak možakar z malce preveč opazno plešo za svojih 38 let, glavni stebel družine, na čigar ramenih leži breme kmetije, je bil posebno vesel mojega obiska. Prvič sva se srečala v jeseni 1943. leta, ko smo ležali v zasedi pri Krašiču na Hrvaškem. Bila sva v isti četi, on puškomitraljevec, jaz borec sekretar skojevškega aktiva. Od takrat pa vse do konca 1944. leta, ko je bil ranjen v neki borbi na Ilovi gori, se nisva razdvajala. Skupaj sva hodila v koloni na dolgih pohodih, skupaj jurišala, patrolirala, vzajemno nosila orožje in skupaj prihajala v ta dom. Nesebično sva si delila vsak kosček kruha, vsak požirek vode, vsak dim cigarete in sploh vse, kar je kdo od naju imel. V borbi sva oprezovala drug na drugega, da se v bojnem metazu ne bi kaj zgodilo, da ne bi kdo od naju obležal nemočno v sovražnem ognju. Ko je postal tudi on sekretar SKOJ v bataljonu, sva bila skupaj odrejena na višji skojevski tečaj v Kočevski Rog. Tam sva poleg učenja preživela najlepše dneve in primere tovarštva. Bil pa je moj Stane tudi trmast po svoje, seveda s tem ni prizadajal ne meni, ne drugim nobene težave. Ko je že cela brigada nosila na glavah titovke, ker je bilo tako ukazano, je on še vedno vztrajno nosil svojo staro triglavko s tremi rogovi, iz temnomodrega sukna. Tudi svoje italijanske oficirske suknje zlepa ni hotel zamenjati za novo angleško, čeprav so mu na laktih že silili ven košeni kolmci.

Zdaj, ko ga gledam preko mize v njegovem domu, po tolikih letih, zamišljenega in resnega, kar ne morem verjeti, da je to on, tisti nasmejani, veseli in hudomušni mitraljevec Stane, s katerim sem preživel toliko lepih in težkih trenutkov, ki so naju spremljali v poldrugem letu skupnega boja. Tudi on je imel tisto lastnost, značilno za vse belokranjske partizane, ki smo ji rekli »lokalpatriotizem«. Za nič na svetu se ne bi odrekel svoji skopi, toda lepi Beli krajini. Rajši bi se lačen in bos tolkel nekje ob Kolpi ali pod Gorjanci s celo SS divizijo, kot da bi brezskrbno moral pohajkovati kje drugeje na Dolenjskem ali Notranjskem. Kljub temu pa je njegov puškomitraljez enako pogubonosno sejal smrt med sovražnikovimi vrstami pri Zdenski vasi in Ilovi gori, kot v zasedi na suhovski cesti. Tega slovištega lokalpatriotizma sem se, čeprav nisem Belokranjec, tudi jaz sodelodno nalezal od svojih belokranjskih tovarišev. Tudi mene je nezadržno vleklo v Belo krajino, kjerkoli sem bil. Od vseh vasi pa so mi Dole najbolj prirasle k srcu. Kadarkoli je bila brigada v bližini, nikdar nisem izpustil priložnosti, da s Stanetom ne bi obiskal te vasi. To so bili najlepši dnevi mojega partizanstva. Ob vsakem prihodu sva poleg domače hiše morala obiskati vse druge, sicer bi se močno zamerila vrhlin Dolčanom, ki so naju vabili.

Februarja 1944. potem ko sva zaključila skojevski tečaj v Rogu, sva s Stanetom zopet izkoristila priložnost, da sva se na poti v brigado, ki je bila na Hrvaškem, ustavila v Dolah. Iz Uršnih sel, kjer smo se vsi tečajniki razšli na vse strani v svoje enote, sva preko zasneženih pobočij Semiške gore zgodaj popoldne krenila domov. Kakor navadno, sva se ustavila v zidanih v Gradniku in brž pohitela naprej. Sneg nama je segal do kolena in le s težavo sva premagovala zameteno pot med vinogradi. Šele zvečer sva prispela v Dole. Kljub naporni poti nisva kazala nobenega znaka utrujenosti in kar brž sva bila pripravljena oditi na skojevski sestanek, ki je bil sklican v Mačkovi hiši. Stanetova sestra Pepca, ki je bila tudi skojevka, naju je povabila in takoj odhitela k sekretarki Mimici sporočiti najin pristanek. V Dolah so naslednjega dne, bila je nedelja, imeli volitev v vaski NO odbor. To so bile prve svobodne volitve v vasi in zato je kazalo čimbolje pripraviti vse potrebno. Levji delež v pripravah so seveda prevzele požrtvovalne dolske skojevke. Najin prihod jim je prišel kot naročen, saj sva bila oba sekretarja SKOJ in še s tečajem povrhu.

Takoj po večerji sva se odpravila k Mačkovim. V prijetno zakurjeni kmečki sobi so okoli velike mize že čakale mladinke in nekaj živahno razpravljale. Najin prihod jih je, videti je bilo, bolj navdušil kot ponavadi. Kot bi trenil, se je razprava končala in v medli svetlobi, ki jo je dajala lojenka na mizi, sem opazil skrivnostna spogledovanja mladink. Takoj sem zasuliti, da imajo dekleta nekaj za bregom. S Stanetom sva se ravnodušno posreda na klop ob peči in z zanimanjem čakala, kaj nama pripravljajo.

Mimica je uradno otvorila sestanek, posebno poudarila najino prisotnost in z resnobo na licu predložila dnevni red, ki je bil za razliko od prejšnjih, na katerih sva prisostvovala in je skoraj vedno vseboval prvo točko — vojna in politična situacija, imel zdaj le eno točko — »Prve svobodne volitve v Dolah«. V kratkem nas je seznanila, kaj vse je že storjenega, kje bodo uredile volišče, kateri kandidati so izbrani na množičnem sestanku OF in kaj je treba do naslednjega jutra še urediti. Vsaka mladinka je nato poročala, kako je izvršila svojo nalogo. Človek bi pomislil, da je vse v najboljšem redu in da ni kaj pripomniti vestnemu delu mladih skojev, ki so nadvse resno prevzele glavno breme tako pomembne naloge, kot je izvedba prvih volitev.

(NADALJEVANJE)

Za dan zmage, 9. maja, ob proslavi 25-letnice vstaje slovenskega naroda, je **TURISTIČNI ODDELEK SAP — LJUBLJANA** v sodelovanju z **Zvezo združenj borcev NOV Slovenije** pripravil program potovanja v

MAUTHAUSEN

Namen tega potovanja je omogočiti obisk tega koncentracijskega taborišča bivšim političnim internirancem, zapornikom, vojnim ujetnikom, njihovim svojcem in sorodnikom.

Program potovanja je predviden z odhodom iz Ljubljane dne 7. maja 1966 v zgodnjih jutranjih urah skozi ljubeljski predor v Celovec, Judenburg v Mauthausen.

Naslednji dan, dne 8. maja 1966 vožnja do znanega taborišča »Stalag« pri Dunaju in ogled Dunaja. Tretji dan, dne 9. maja 1966 prosto na Dunaju in ob 15. uri povratek preko Graza in Maribora v Ljubljano.

Potovanje je predvideno z udobnimi turističnimi avtobusi. Cena po osebi je predvidena na 260 novih dinarjev.

Prijave sprejemajo vse organizacije ZB in poslovalnice SAP Ljubljana do vključno 22. 4. 1966.

povprašati, nisem pa vedel, kje naj začnem.

»Nisem vedel, da so tako močni...«

Spomnil sem se na 13. marec 1942, ko me je Hitler potem, ko sem bil ranjen, sprejel v svojem vrhovnem štabu v Rastenburgu. Takrat sem mu pripovedoval o izredni borbenosti Rusov. Priklimal mi je in dejal:

»Vedel sem, da niso slabi, kajti za svojim orožjem so imeli idejo. Priznam: nisem pa vedel, da so tako močni. Sovjetske zveze ni moč primerjati s caristično Rusijo. Vendar so Rusi preveč časa za nami. Zamislite si, če bi tudi mi imeli priložnost, da 25 let vzgajamo svojo mladino...«

To je bilo 1942. leta. Po prvih mesecih vojne v Rusiji je bil Hitler še poln življenjske sile, moči in zaupanja vase, sedaj pa je postal prava razvalina.

Povprašal sem ga: »Kaj menite, führer, o prihodnjih odnosih med zahodnimi državami in Rusijo?«

Po krajšem premolku mi je odgovoril:

»Bojim se, da bodo Rusi in boljševizem postali zelo močni in nadvladali zahodne demokracije.«

»Kaj pa bo z našim ljud-

stvom?« sem ga povprašal. »Bili smo prepričani, da živimo šele na začetku naše zgodovine. Po vendar nismo sedaj že na njenem koncu?«

»Najbolj me je razočaral Himmler...«

Še vedno sva bila sama. Nikogar ni bilo blizu, le ventilator je tiho šumel. Nato se je Hitler spet oglašil:

»Dosljej sem že marsikaj moral doživeti. Zlasti pa to velja za zadnje dni, ko me je zapustila vrsta mojih sodelavcev: Göring, Speer... Toda najbolj me je razočaral Himmler. Moja čast se imenuje zvestoba,« je zaničljivo dejal. »Vse tisto, kar je bil Himmler obljubil, je mladina napravila. Smrt ne more biti hujša od vsega tega, kar sem moral pretrpeti.«

»Ostal bom z vami, führer,« sem mu obljubil.

»Vaše mesto je med živimi,« je odločno zavrnil mojo misel. Nato je stežka vstal, se pozdravil z mano in se vrnil v svojo sobo.

Hitler je tega dne pogosto spraševal, do kod so že prišli Rusi. Državna pisarna je že od zgodnjih jutranjih ur bila pod topniškim ognjem, kmalu nato pa so jo napadli še s tanki in

FOTO S PODPISOM

V TAKO IMENOVANEM »SREČNEM TABORIŠČU« v ameriškem mestu Fort Benningu pripravljajo oficirje, ki so namenjeni na južnovietnamsko bojišče, za primer, če bi bili tam ujeti. S praktičnimi vajami jim instruktorji skušajo dopovedati, kakšne muke jih čakajo, če se puste ujeti. Na zgornji sliki vidimo »vietkonško vojno sodišče« z ameriškimi »ujetnikom«, na levi pa njihovo mučenje. Kaže, da te vaje ne bodo dosegle svojega namena, saj ameriški oficirji, žrtve take vzgoje, že sedaj govorijo, da so »Vietnamci vseka-kor bolj človeški kot pa njihovi poveljniki.«

FRANCIJA PROTI VOJAŠKIM PAKTOM

Dvajset let je minilo od druge svetovne vojne. Hladna vojna bo polomaga postala zgodovina. Za to razdobje so bili značilni vojaški pakti. V prvih letih po drugi svetovni vojni so nastali atlantski, varšavski, bagdadski pakt in SEATO — zveza za obrambo jugovzhodne Azije.

Ze več let opozarja francoska diplomacija, da so se pakti preživeli. Francija meni, da atlantski pakt ne ustreza več in da bi mu morali vzeti njegovo ost. Zakaj?

Ze kmalu po drugi svetovni vojni se je pokazalo, da središče sveta ni več v Evropi, premaknilo se je na vzhod, v Azijo. Tu je prišlo do največjih sprememb.

Glavna nasprotnika v Aziji nista več Sovjetska zveza in Amerika. Na azijski celini merita svoje moči revolucionarna Kitajska in bogata, razvita Amerika. Prva posebejla svetovno vas, druga svetovna mesta. Kitajci prikazujejo sedanji konflikt v svetu kot borbo vasi in mest. Kitajska revolucija je začela na vasi, kitajske osvobodilne čete so šle nato zavzele mesta.

Prvo soočenje med Kitajsko in Ameriko je bilo pred petnajstimi leti na Koreji. Vojna v Vietnamu je drugo soočenje. Tako bodo gledali zgodovinarji na veliki konflikt v Aziji.

Če je glavno težišče sveta izven Evrope, na azijskih daljavah, čemu potem atlantski pakt — se sprašujejo v Parizu. Interesi Sovjetske zveze so v Aziji, Sovjetska zveza ima nerešen spor s Kitajsko. Sovjetska diplomacija ne more biti angažirana kar na dveh frontah, v Aziji in Evropi. Sovjetska zveza ne ogroža Zahoda, na njenih vzhodnih mejah je Kitajska.

Politični obzornik

Po francoski logiki je zato atlantska zveza nepotrebna — vsaj v svoji sedanji obliki. Francija meni, da se je ideja paktov preživela. Pakti zapirajo horizonte, kažejo nazaj, v mračno razdobje hladne vojne. To pa je definitivno mimo.

Evropa brez paktov? Francoska diplomacija je prepričana, da bi bil to velik korak naprej. Sprostiti bi se velike energije, zaživela bi trgovina, nastali bi novi mostovi med Vzhodom in Zahodom.

Le pomislimo: v Sovjetski zvezi sami živi 230 milijonov ljudi, v ostalih deželah vzhodne Evrope še 160 milijonov. Evropa s svojim velikim industrijskim kapitalom, armado znanstvenikov, visoko kvalificiranimi strokovnjaki, bi postala spet središče sveta. To bi bila največja industrijska delavnica. Zdaj pa je tako močno odvisna od ameriških kreditov.

Ne samo to, ameriška industrija se razvija hitreje od evropske. Kljub nemškemu čudežu, italijanskemu »miracolu«, velikemu skoku Francije, visokemu standardu Švedske, Evropa zaostaja. Ekonomisti govorijo o prepadu med razvitimi in nerazvitimi deželami.

Sedaj govorijo nekateri tudi že o prepadu med razvito Evropo in razvito Ameriko. Stari kontinent zaostaja za Ameriko v znanosti in tehnologiji. Evropa izgublja v tekmi z bolj organizirano Ameriko.

To so dejstva, ki jih nihče ne more več zanikati. Iz Norveške, Holandije in Švice gre v Združene države letno kar 20 % diplomiranih inženirjev, iz Velike Britanije 17 %.

V interesu Evrope kot celote pa tudi vsega sveta je, da zgradimo nov svet. Francija bi rada igrala v njem veliko vlogo. Francoska diplomacija pravi: Rusija ne ogroža Zahoda. Čemu potem atlantski pakt!

Dvajset let je že minilo od druge svetovne vojne, vendar so ameriške čete še vedno v Evropi. Je Evropa ameriški protektorat?

Evropa ima dovolj energije, da brani svoje interese. Ameriška zaščita v obliki paktov ni več potrebna. Ali lahko Američani dokažejo »rusko nevarnost«? se sprašujejo v Parizu. Sovjetska zveza je okupirana s svojimi lastnimi problemi. Nedavni kongres sovjetske partije je pokazal, da je višji standard ena izmed osnov novega petletnega načrta. Revolucionarni žar v svetu popušča, Sovjetska zveza bo dokazala prednost svojega sistema z višjim standardom, ne pa z raznimi revolucionarnimi programi. Revolucija ni izvozno blago. Kitajci mislijo še vedno tako.

Celo stari Adenauer je moral ondan priznati, da je tudi Sovjetska zveza miroljubna sila. V Sovjetski zvezi se nadaljuje zgodovinski proces industrijske revolucije. Le Kitajska še govori o svetovni revoluciji in o silnem strmolavljenju sedanjih režimov v svetu.

Če je tako, čemu atlantski pakt — se sprašujejo v Parizu. Ali ni ta zveza že anahronizem — odveč?

Takole argumentirajo: na meji Sovjetske zveze je 700-milijonska Kitajska. Koj južno od Pamirja, strehe sveta, je 500-milijonska Indija. Nekaj sto kilometrov od Vladivostoka je 100-milijonska Japonska, industrijska delavnica Azije.

Interesi Sovjetske zveze so v Aziji, ne v Evropi. De Gaullova diplomacija je to že pred leti spoznala. Predsednik Francije bo junija obiskal Sovjetsko zvezo, razložil bo svoj koncept Evrope.

Ameriški komentatorji često zatrjujejo, da je francoska zunanja politika odraz »kaprice in ambicij« predsednika de Gaulle. To je zelo neresna trditev. Francoska zunanja politika sloni na dolgoročnih predvidevanjih, zato ni odraz trenutnih potreb.

Francija se zaveda vseh posledic svoje nove politike. Štab atlantskega pakta bodo premestili najbolj verjetno iz Pariza v London, Američani se bodo v Zahodni Evropi orientirali vse bolj in bolj na Zahodno Nemčijo, nove vojaške naprave bodo gradili drugje. Zaradi reorganizacije atlantske zveze bo Francija tudi nekaj izgubila. Toda dobila bo več, razširila bo svoja obzorja, odprla bo vrata na vse strani.

Bo de Gaulle uresničil svoje načrte? Če jih bo, bo ostalo njegovo ime še dolgo zapisano v zgodovini Evrope. Zgodovina je tako nehalna, celo velika imena postanejo čez nekaj deset let nepomembna.

De Gaulle pripada v bistvu stari generaciji državnikov, zdaj ima 76 let, vendar gleda naprej. V Franciji velja za konservativnega državnika, v svetu za predstavnika novih pogledov na svet. Francija želi sedelovati z vsemi — z Vzhodom in Zahodom. Le v tem je garancija miru in blagostanja. M. O.

BESEDA O VARSTVU SPOMENIKOV IZ NOB

Na VI. kongresu SZDL Slovenije je v komisiji za kulturno dejavnost govoril podpredsednik ZZB NOV Slovenije Franc Kresc-Coban o varstvu spomenikov iz NOB. Rekel je:

Prav je, da tudi s tega mesta opozorimo na spomenike NOB, tako na izvirne objekte, zgradbe, kot na spomenike, ki smo jih postavljali v drugi svetovni vojni. Vsi ti spomeniki danes ne predstavljajo le splošne kulturne lastnine, nesporne zgodovinske dediščine, temveč tudi neizčrpen vir za oblikovanje in utrjevanje naše državljanske zavesti, posebej pri mladi generaciji in generaciji, ki bo prišla za nami. Ze ta sama kulturna in moralno politična vrednost spomenikov je zadosten razlog, da jih varujemo, ozdrujemo in urejamo.

Spomeniki naše NOB so danes simbol živih udeležencev kot tudi priče in materialni dokumenti herojske preteklosti. Zato je prav, da terjamo od sedanjih generacij, da se v večji meri poskrbi zanje, kajti razen tistih, ki smo jih shranili v muzeje, jih polagoma vse bolj nezadržno izgubljam. Omenil bi le, da smo te poglavne spomenike, priče oblikovanja naše državnosti, to je dvorano v Kočevju, dvorano v Črnomlju, dvorano v Ajdovščini, v zadnjih letih kratko malo podrli oziroma popolnoma predelali.

V prvem povojnem navdušenju morda taka izguba ni pomenila mnogo, kajti prekratka je bila časovna razdalja, da bi mogli spomenikom določiti pravo vrednost, vendar bomo te drage izgube bolj in bolj občutili, bolj ko se bo obdobje NOV odmakalo. Na tisoče je premičnih dokumentov iz NOB, na stotine je grobišč in spomenikov, ki smo jih postavili po osvoboditvi. Registrirali pa smo samo 220 takih objektov, ki jih lahko prištejemo med najpomembnejše spomenike, materialne priče velikega boja med 1941. in 1945. letom. Ti stvarni dokumenti so vojaške operacije, zmage, so dokumenti prizadevanj za ureditev našega zdravstva, šolstva in drugega dela med narodnoosvobodilno vojno. Med te objekte so na primer uvrstili 56 prizorišč bojev ali krajev, kjer so se odigrali za usodo slovenskega ljudstva pomembnejši dogodki. Ti kraji so zelo različni.

Če nam je v prvih letih po osvoboditvi uspelo rešiti najpomembnejše spomenike, ne moremo trditi, da jih po vojni tudi skrbno varujemo, če na primer od 13 registriranih najpomembnejših bolnišnic oskrbujejo le še 3 in še te ne najboljše. Podobno je tudi s tiskarnami in tehnikami. Tudi kraji, kjer so bile ustanovljene prve brigade, so postali predmet škodljivih razmer, pa čeprav gre samo za

14 takih spomeniških prostorov v SR Sloveniji.

Videti je, da se prizadevnost, ki je rešila po vojni vrsto spomenikov, polagoma umirja in ni samo slučaj, da je marsikateri spomenik republiškega pomena moral dati prostor novi lokaciji, namesto da bi se izdatneje zanj poskrbeli. Kategorizacija spomenikov NOB, ki smo jo opravili pred približno petimi leti v smislu določil zakona o varstvu kulturnih spomenikov, ni imela in tudi sedaj ne more imeti ne-

kih vidnih praktičnih in za urejeno varstvo koristnih posledic, posebej še, kadar gre za reševanje finančne plati teh problemov. Še vedno ni prave jasnosti glede varovanja najpomembnejših spomenikov NOB in skrbi zanje. Prav zaradi te nejasnosti, ki je v bistvu vprašanje materialne skrbi, odlagamo reševanje nastalih problemov in jih večkrat prepuščamo slučaju.

Upravičeno se lahko vprašamo, ali naj bo obstoj najpomembnejših, to se pravi nacionalnih spomenikov NOB, res odvisen edinele od posameznih občinskih skupščin? Ali ne bi mogli poskrbeti za učinkovito trajno varovanje teh spomenikov na drug način, da ne bi bilo odvisno le od vsakoletne

USPEH NATEČAJA ZA NOVE PARTIZANSKE SKLADBE

Na natečaj za nova zborovska dela s tematiko NOB, ki ga je razpisal glasbeni odbor komisije za razvijanje tradicij pri ZZB NOV Slovenije, so slovenski umetniki poslali 19 del. Razpis je omogočal zelo raznovrstno umetniško dejavnost; udeleženci natečaja so žiriji poslali skladbe od preprostih tritaktičnih skladb v narodnem duhu za razredno petje do obsežnih zborovskih stavkov z zahtevno polifono in izventonalno harmonsko strukturo. Še posebej velja omeniti zbirko »Šestih enoglasnih pesmi za razredno petje«, ciklus »Tri vojne slike«, in »Kantato iz vojnih dni«, ki obsega štiri zborovske stavke.

Žirija je sklenila predlagati za odkup 9 skladb: ciklus »Tri vojne slike« V. Ukmarja, »Pismo materi« B. Arnič, »Zemlja« S. Mihelčič, »Jutro« P. Liparja, »Grob v gorah«, »Na partizansko zdravje« in »Samotni grob« R. Gobca, »Se iskra tli« P. Sivica in »Pesem talcev« M. Skoberneteta.

Od omenjenih devetih del je žirija sklenila nagraditi pet del. Prve nagrade v znesku 200.000 S. dinarjev ni podelila. Z vsotami po 150, 100 in 50 tisoč so bila nagrajena naslednja dela: Blaž Arnič — »Pismo materi« za bariton, moški zbor, kitaro in mali bobni; Vilko Ukmar — »Tri vojne slike« (ciklus) za mešani zbor ter skladbe Slavka Mihelčiča — »Zemlja«; Radovana Gobca — »Grob v gorah« in Petra Liparja »Jutro«.

volje in zmogljivosti občinskih ali drugih proračunov?

To, kar velja za zgodovinske spomenike NOB, ki so danes najbolj obubožani, velja tudi za grobišča in spomenike, ki smo jih postavljali po osvoboditvi. Res ne bi bilo prav in tudi ne pravično do padlih borcev, da bi grobišča urejevali v republiškem ali občinskem območju. Toda ker imamo opraviti ali s financiranjem ali vzdrževanjem obnovitvenih del, pa je taka razvrstitev vendarle na mestu, saj večkrat obseg grobišča in stroški za ureditev in vzdrževanje preraščajo občinski okvir in večkrat smo taka grobišča urejali v okviru medobčinskih sredstev.

Vzdrževanje, oskrbovanje in urejevanje vseh vrst spomenikov NOB ne bi smeli reševati na različnih nivojih, kadar gre za spomenike vsesplošnega republiškega ali nacionalnega pomena. Prav tako ne bi smeli pri tem zanemariti skrbi za tiste spomenike, ki jih sicer nismo uvrstili med najpomembnejše. Če se danes naš odnos do materialnih spomenikov iz NOB kakor tudi do spomenikov, ki smo jih kasneje postavili v spomin na NOB, vrašča v našo kulturno in državljansko zavest, potem se ne bi smeli spraševati, kdo in kako bo skrbel zanje. Zagotoviti bo treba potrebna sredstva, da se ne bomo morali vsako leto posebej spraševati, kaj bo z Urhom, Rogom ali bolnišnico Franjo ali s savinjskim obeležjem na Pogorelcu. Navezati je treba tesnejše stike med tistimi, ki skrbijo za spomenike iz preteklosti, in sedanjo generacijo.

PIPZ JE SNEVAL ZA RT BEOGRAD

2. in 3. aprila je del Partizanskega invalidskega pevskega zbora zapel v Muzeju revolucije v Titovem Užicu tri pesmi: »Hej, brigade«, »Hej, tovariši« in »Mitrovčanko«. Pesmi je na magnetofonske in magnetoskopske trakove posnela Radiotelevizija Beograd za ciklus »Emisija pjesma u koloni«. Po snemanju so si člani zbora ogledali znamenito partizansko tovarno orožja in v spomin padlim delavcem tovarne zapeli pesem »Postoj, kdor mimo greš«.

Naše vrste se redčijo

Na pragu pomladi je v 84. letu starosti umrla Roza Beja — Cesarjeva partizanska mama iz Selca pod Sveto goro. Rodila je deset otrok, odraslo jih je sedem. Med najbolj znanimi je bil njen sin Ivan, knežiči gospodar, ki se je pred vojno nazval naprednih idej in bil med začetniki uporniškega gibanja pod Sveto goro, v vaseh Selca, Tirna in za vso ostalo sosesko. Ze prvi partizani so

dobivali pri Cesarjevih vso potrebno pomoč. Bejev Ivan se je tudi sam pridružil partizanom in bil spremljevalec Staneta Rozmana in Dušana Kvedra. Za partizansko Cesarjevo družino je izvedel tudi okupator. Februarja 1942 je vabil v Selca in Bejeve odvlekel v zbirno taborišče Burghausen. Cesarjeva mamka se je vrnila v domovino po vojni.

Mnogo udarcev je pretrpela Cesarjeva mama v svojem življenju. Sina Marka so Nemci odgnali v taborišče. Sina Ivana je bil ob nekem nenadnem nemškem napadu pri vasi Milinše pod Sveto goro leta 1942 hudo ranjen. Po zaslugi dr. Poldeta Ukmarja je ostal živ, toda po vojni ga je dohitela smrt. Kot prvoborec so mu na rojstni hiši odkrili spominsko ploščo.

Nekdanji zasavski partizani so dobro poznali Cesarjevo družino. V času, ko je bila Bejeva družina v taborišču, se je v Zagorju vrnila Cesarjeva hčerka Anica in pomagala partizanom. Mamko Rozo homo ohranili v trajnem spominu.

VALENTIN BOROVNIK-TINE
Pred nedavnim smo se za vedno poslovili od tovariša Valentina Borovnika-Tine iz Celja. Zgodni revolucionar je umrl star komaj 45 let.

Rodil se je v vasi Lipa pri Frankolovem. Po končani osnovni šoli je odšel v Ljubljano v trgovsko šolo in na zadržno izpopolnjevanje. Okupacija je prekinila njegove načrte. Vrnil se je v domači kraj, kjer ga je okupator kot zavezanca in naprednega mladina aretiral in zaprl v Stari pisker. Nato so vso Borovnikovo družino izselili v Bjelovac. Tine se je povezal z naprednim gibanjem in se septembra 1943 priključil bjebovarskemu odredu. Leta 1943 se je pridružil kozjanskemu odredu.

Po vojni se je Tine z velikim veseljem lotil zastavljenega dela. Prevzel je odgovorne funkcije v JLA in pri TNZ. Leta 1959 je končal višjo šolo za socialne delavce v Ljubljani. Sredi življenjskega poleta nam je bolezen izrgala iskrenega sodelavca in dobrega družinskega očeta. Slava njegovemu spominu!

Pravni nasveti

Povečano štetje let za pokojnino vojaškim osebam

Z. 46 p. A. B. I. je leta 1943 stopil v NOV in v jeseni 1944 dobil čin mlajšega vodnika. Po končani vojni je bil aktivni podoficer na raznih dolžnostih do 26. oktobra 1949, ko je bil na lastno prošnjo prevečen v rezervno v čin st. vodnika. Zdaj bi rad vedel, ali ima pravico do povečanega štetja let za pokojnino, to je 12 mesecev službe za 15 mesecev pokojninske dobe.

Na vprašanje B. I. navezuje drugo vprašanje nekdanjega partizanskega borca A. A. ki je bil po osvoboditvi prav tako aktivni podoficer in nato leta 1950 demobiliziran.

On pa bi rad vedel, ali se mu od 48 mesecev, ki jih je prebil na raznih dolžnostih, lahko kaj odtrga na račun kadrovskega roka. Baje se nekaterim oficirjem in podoficerjem, ki so bili demobilizirani po osvoboditvi, šteje ves čas, prebit v partizanih v pokojninsko dobo, nekaterim pa spet ne.

Na prvo vprašanje daje odgovor člen 48 Temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju. Ta člen določa, da se šteje vsakih dvanajst mesecev dejanskega opravljanja dolžnosti v vojski po 15. maju 1945 za 15 mesecev zavarovanja. Z dolžnostmi v vojski so v prvi

vrsti mišljene dolžnosti v vojaških enotah izven divizije in vojaških zadevah, v katerih se služba vojaških zavarovancev opravlja v vojaških razmerah, ki jih določijo Zvezni izvršni svet. Vojaškemu zavarovancu, ki je bil zaradi izpopolnitve med službo poslan v vojaško ali kakšno drugo šolo, se čas tega šolanja všteje v zavarovalno dobo z dejanskim trajanjem.

To torej pomeni, da vojaški upokojenci, ki so uveljavili starostno pokojnino po prejšnjih predpisih in katerim se po teh predpisih čas službe v vojski ni štel s povečanjem, naknadno lahko zahtevajo, da se jim obdobja opravljanja dolžnosti v vojski, vštejejo v pokojninsko dobo s povečanjem za povečanje odstotka prevedene pokojnine.

Odgovor na drugo vprašanje daje 142. člen istega zakona, ki pravi, da se zavarovancu kot posebna doba šteje čas službe v JLA po 15. maju 1945 in sicer po odbitju obdobja, ko je doslužil kadrovskega rok, če ob odpustu iz vojske ni bil

oficer, aktivni podoficer ali vojaški uslužbenec. To torej pomeni, da se osebami, ki jim je v času vojne nastopila obveznost služenja vojaškega roka, pa so bili v NOV in demobilizirani po 15. maju 1945, šteje čas v NOV in JLA do 15. maja 1945 z dvojnimi trajanjem. Čas jasko ali kakšno drugo šolo, se čas tega šolanja všteje v zavarovalno dobo z dejanskim trajanjem. To torej pomeni, da vojaški upokojenci, ki so uveljavili starostno pokojnino po prejšnjih predpisih in katerim se po teh predpisih čas službe v vojski ni štel s povečanjem, naknadno lahko zahtevajo, da se jim obdobja opravljanja dolžnosti v vojski, vštejejo v pokojninsko dobo s povečanjem za povečanje odstotka prevedene pokojnine. Odgovor na drugo vprašanje daje 142. člen istega zakona, ki pravi, da se zavarovancu kot posebna doba šteje čas službe v JLA po 15. maju 1945 in sicer po odbitju obdobja, ko je doslužil kadrovskega rok, če ob odpustu iz vojske ni bil oficer, aktivni podoficer ali vojaški uslužbenec. To torej pomeni, da se osebami, ki jim je v času vojne nastopila obveznost služenja vojaškega roka, pa so bili v NOV in demobilizirani po 15. maju 1945, šteje čas v NOV in JLA do 15. maja 1945 z dvojnimi trajanjem. Čas jasko ali kakšno drugo šolo, se čas tega šolanja všteje v zavarovalno dobo z dejanskim trajanjem. To torej pomeni, da vojaški upokojenci, ki so uveljavili starostno pokojnino po prejšnjih predpisih in katerim se po teh predpisih čas službe v vojski ni štel s povečanjem, naknadno lahko zahtevajo, da se jim obdobja opravljanja dolžnosti v vojski, vštejejo v pokojninsko dobo s povečanjem za povečanje odstotka prevedene pokojnine. Odgovor na drugo vprašanje daje 142. člen istega zakona, ki pravi, da se zavarovancu kot posebna doba šteje čas službe v JLA po 15. maju 1945 in sicer po odbitju obdobja, ko je doslužil kadrovskega rok, če ob odpustu iz vojske ni bil oficer, aktivni podoficer ali vojaški uslužbenec. To torej pomeni, da se osebami, ki jim je v času vojne nastopila obveznost služenja vojaškega roka, pa so bili v NOV in demobilizirani po 15. maju 1945, šteje čas v NOV in JLA do 15. maja 1945 z dvojnimi trajanjem. Čas jasko ali kakšno drugo šolo, se čas tega šolanja všteje v zavarovalno dobo z dejanskim trajanjem. To torej pomeni, da vojaški upokojenci, ki so uveljavili starostno pokojnino po prejšnjih predpisih in katerim se po teh predpisih čas službe v vojski ni štel s povečanjem, naknadno lahko zahtevajo, da se jim obdobja opravljanja dolžnosti v vojski, vštejejo v pokojninsko dobo s povečanjem za povečanje odstotka prevedene pokojnine. Odgovor na drugo vprašanje daje 142. člen istega zakona, ki pravi, da se zavarovancu kot posebna doba šteje čas službe v JLA po 15. maju 1945 in sicer po odbitju obdobja, ko je doslužil kadrovskega rok, če ob odpustu iz vojske ni bil oficer, aktivni podoficer ali vojaški uslužbenec. To torej pomeni, da se osebami, ki jim je v času vojne nastopila obveznost služenja vojaškega roka, pa so bili v NOV in demobilizirani po 15. maju 1945, šteje čas v NOV in JLA do 15. maja 1945 z dvojnimi trajanjem. Čas jasko ali kakšno drugo šolo, se čas tega šolanja všteje v zavarovalno dobo z dejanskim trajanjem. To torej pomeni, da vojaški upokojenci, ki so uveljavili starostno pokojnino po prejšnjih predpisih in katerim se po teh predpisih čas službe v vojski ni štel s povečanjem, naknadno lahko zahtevajo, da se jim obdobja opravljanja dolžnosti v vojski, vštejejo v pokojninsko dobo s povečanjem za povečanje odstotka prevedene pokojnine. Odgovor na drugo vprašanje daje 142. člen istega zakona, ki pravi, da se zavarovancu kot posebna doba šteje čas službe v JLA po 15. maju 1945 in sicer po odbitju obdobja, ko je doslužil kadrovskega rok, če ob odpustu iz vojske ni bil oficer, aktivni podoficer ali vojaški uslužbenec. To torej pomeni, da se osebami, ki jim je v času vojne nastopila obveznost služenja vojaškega roka, pa so bili v NOV in demobilizirani po 15. maju 1945, šteje čas v NOV in JLA do 15. maja 1945 z dvojnimi trajanjem. Čas jasko ali kakšno drugo šolo, se čas tega šolanja všteje v zavarovalno dobo z dejanskim trajanjem. To torej pomeni, da vojaški upokojenci, ki so uveljavili starostno pokojnino po prejšnjih predpisih in katerim se po teh predpisih čas službe v vojski ni štel s povečanjem, naknadno lahko zahtevajo, da se jim obdobja opravljanja dolžnosti v vojski, vštejejo v pokojninsko dobo s povečanjem za povečanje odstotka prevedene pokojnine. Odgovor na drugo vprašanje daje 142. člen istega zakona, ki pravi, da se zavarovancu kot posebna doba šteje čas službe v JLA po 15. maju 1945 in sicer po odbitju obdobja, ko je doslužil kadrovskega rok, če ob odpustu iz vojske ni bil oficer, aktivni podoficer ali vojaški uslužbenec. To torej pomeni, da se osebami, ki jim je v času vojne nastopila obveznost služenja vojaškega roka, pa so bili v NOV in demobilizirani po 15. maju 1945, šteje čas v NOV in JLA do 15. maja 1945 z dvojnimi trajanjem. Čas jasko ali kakšno drugo šolo, se čas tega šolanja všteje v zavarovalno dobo z dejanskim trajanjem. To torej pomeni, da vojaški upokojenci, ki so uveljavili starostno pokojnino po prejšnjih predpisih in katerim se po teh predpisih čas službe v vojski ni štel s povečanjem, naknadno lahko zahtevajo, da se jim obdobja opravljanja dolžnosti v vojski, vštejejo v pokojninsko dobo s povečanjem za povečanje odstotka prevedene pokojnine. Odgovor na drugo vprašanje daje 142. člen istega zakona, ki pravi, da se zavarovancu kot posebna doba šteje čas službe v JLA po 15. maju 1945 in sicer po odbitju obdobja, ko je doslužil kadrovskega rok, če ob odpustu iz vojske ni bil oficer, aktivni podoficer ali vojaški uslužbenec. To torej pomeni, da se osebami, ki jim je v času vojne nastopila obveznost služenja vojaškega roka, pa so bili v NOV in demobilizirani po 15. maju 1945, šteje čas v NOV in JLA do 15. maja 1945 z dvojnimi trajanjem. Čas jasko ali kakšno drugo šolo, se čas tega šolanja všteje v zavarovalno dobo z dejanskim trajanjem. To torej pomeni, da vojaški upokojenci, ki so uveljavili starostno pokojnino po prejšnjih predpisih in katerim se po teh predpisih čas službe v vojski ni štel s povečanjem, naknadno lahko zahtevajo, da se jim obdobja opravljanja dolžnosti v vojski, vštejejo v pokojninsko dobo s povečanjem za povečanje odstotka prevedene pokojnine. Odgovor na drugo vprašanje daje 142. člen istega zakona, ki pravi, da se zavarovancu kot posebna doba šteje čas službe v JLA po 15. maju 1945 in sicer po odbitju obdobja, ko je doslužil kadrovskega rok, če ob odpustu iz vojske ni bil oficer, aktivni podoficer ali vojaški uslužbenec. To torej pomeni, da se osebami, ki jim je v času vojne nastopila obveznost služenja vojaškega roka, pa so bili v NOV in demobilizirani po 15. maju 1945, šteje čas v NOV in JLA do 15. maja 1945 z dvojnimi trajanjem. Čas jasko ali kakšno drugo šolo, se čas tega šolanja všteje v zavarovalno dobo z dejanskim trajanjem. To torej pomeni, da vojaški upokojenci, ki so uveljavili starostno pokojnino po prejšnjih predpisih in katerim se po teh predpisih čas službe v vojski ni štel s povečanjem, naknadno lahko zahtevajo, da se jim obdobja opravljanja dolžnosti v vojski, vštejejo v pokojninsko dobo s povečanjem za povečanje odstotka prevedene pokojnine. Odgovor na drugo vprašanje daje 142. člen istega zakona, ki pravi, da se zavarovancu kot posebna doba šteje čas službe v JLA po 15. maju 1945 in sicer po odbitju obdobja, ko je doslužil kadrovskega rok, če ob odpustu iz vojske ni bil oficer, aktivni podoficer ali vojaški uslužbenec. To torej pomeni, da se osebami, ki jim je v času vojne nastopila obveznost služenja vojaškega roka, pa so bili v NOV in demobilizirani po 15. maju 1945, šteje čas v NOV in JLA do 15. maja 1945 z dvojnimi trajanjem. Čas jasko ali kakšno drugo šolo, se čas tega šolanja všteje v zavarovalno dobo z dejanskim trajanjem. To torej pomeni, da vojaški upokojenci, ki so uveljavili starostno pokojnino po prejšnjih predpisih in katerim se po teh predpisih čas službe v vojski ni štel s povečanjem, naknadno lahko zahtevajo, da se jim obdobja opravljanja dolžnosti v vojski, vštejejo v pokojninsko dobo s povečanjem za povečanje odstotka prevedene pokojnine. Odgovor na drugo vprašanje daje 142. člen istega zakona, ki pravi, da se zavarovancu kot posebna doba šteje čas službe v JLA po 15. maju 1945 in sicer po odbitju obdobja, ko je doslužil kadrovskega rok, če ob odpustu iz vojske ni bil oficer, aktivni podoficer ali vojaški uslužbenec. To torej pomeni, da se osebami, ki jim je v času vojne nastopila obveznost služenja vojaškega roka, pa so bili v NOV in demobilizirani po 15. maju 1945, šteje čas v NOV in JLA do 15. maja 1945 z dvojnimi trajanjem. Čas jasko ali kakšno drugo šolo, se čas tega šolanja všteje v zavarovalno dobo z dejanskim trajanjem. To torej pomeni, da vojaški upokojenci, ki so uveljavili starostno pokojnino po prejšnjih predpisih in katerim se po teh predpisih čas službe v vojski ni štel s povečanjem, naknadno lahko zahtevajo, da se jim obdobja opravljanja dolžnosti v vojski, vštejejo v pokojninsko dobo s povečanjem za povečanje odstotka prevedene pokojnine. Odgovor na drugo vprašanje daje 142. člen istega zakona, ki pravi, da se zavarovancu kot posebna doba šteje čas službe v JLA po 15. maju 1945 in sicer po odbitju obdobja, ko je doslužil kadrovskega rok, če ob odpustu iz vojske ni bil oficer, aktivni podoficer ali vojaški uslužbenec. To torej pomeni, da se osebami, ki jim je v času vojne nastopila obveznost služenja vojaškega roka, pa so bili v NOV in demobilizirani po 15. maju 1945, šteje čas v NOV in JLA do 15. maja 1945 z dvojnimi trajanjem. Čas jasko ali kakšno drugo šolo, se čas tega šolanja všteje v zavarovalno dobo z dejanskim trajanjem. To torej pomeni, da vojaški upokojenci, ki so uveljavili starostno pokojnino po prejšnjih predpisih in katerim se po teh predpisih čas službe v vojski ni štel s povečanjem, naknadno lahko zahtevajo, da se jim obdobja opravljanja dolžnosti v vojski, vštejejo v pokojninsko dobo s povečanjem za povečanje odstotka prevedene pokojnine. Odgovor na drugo vprašanje daje 142. člen istega zakona, ki pravi, da se zavarovancu kot posebna doba šteje čas službe v JLA po 15. maju 1945 in sicer po odbitju obdobja, ko je doslužil kadrovskega rok, če ob odpustu iz vojske ni bil oficer, aktivni podoficer ali vojaški uslužbenec. To torej pomeni, da se osebami, ki jim je v času vojne nastopila obveznost služenja vojaškega roka, pa so bili v NOV in demobilizirani po 15. maju 1945, šteje čas v NOV in JLA do 15. maja 1945 z dvojnimi trajanjem. Čas jasko ali kakšno drugo šolo, se čas tega šolanja všteje v zavarovalno dobo z dejanskim trajanjem. To torej pomeni, da vojaški upokojenci, ki so uveljavili starostno pokojnino po prejšnjih predpisih in katerim se po teh predpisih čas službe v vojski ni štel s povečanjem, naknadno lahko zahtevajo, da se jim obdobja opravljanja dolžnosti v vojski, vštejejo v pokojninsko dobo s povečanjem za povečanje odstotka prevedene pokojnine. Odgovor na drugo vprašanje daje 142. člen istega zakona, ki pravi, da se zavarovancu kot posebna doba šteje čas službe v JLA po 15. maju 1945 in sicer po odbitju obdobja, ko je doslužil kadrovskega rok, če ob odpustu iz vojske ni bil oficer, aktivni podoficer ali vojaški uslužbenec. To torej pomeni, da se osebami, ki jim je v času vojne nastopila obveznost služenja vojaškega roka, pa so bili v NOV in demobilizirani po 15. maju 1945, šteje čas v NOV in JLA do 15. maja 1945 z dvojnimi trajanjem. Čas jasko ali kakšno drugo šolo, se čas tega šolanja všteje v zavarovalno dobo z dejanskim trajanjem. To torej pomeni, da vojaški upokojenci, ki so uveljavili starostno pokojnino po prejšnjih predpisih in katerim se po teh predpisih čas službe v vojski ni štel s povečanjem, naknadno lahko zahtevajo, da se jim obdobja opravljanja dolžnosti v vojski, vštejejo v pokojninsko dobo s povečanjem za povečanje odstotka prevedene pokojnine. Odgovor na drugo vprašanje daje 142. člen istega zakona, ki pravi, da se zavarovancu kot posebna doba šteje čas službe v JLA po 15. maju 1945 in sicer po odbitju obdobja, ko je doslužil kadro

RAZGIBANA DEJAVNOST ODBORA PREKMORSKIH BRIGAD

Lani, ko smo proslavljali 22. obletnico ustanovitve prekmorskih brigad, je bilo med ostalimi rešeno tudi vprašanje domov. Takoj po proslavi v Ilirski Bistrici so v domovinskih občinah prekmorskih brigad ustanovili brigadne odbore, si zastavili programe dela in nadaljevali delo, pričeto ob proslavi.

Prekomorci se še vedno radi spominjajo slovesne proslave v Ilirski Bistrici

Odbori posameznih brigad delajo v okviru občinskih ZZZB ter sodelujejo z osrednjim odborom za prekmorske brigade pri komisiji za razvijanje tradicij NOV ZZZB NOV Slovenije. Pogledimo, kje delujejo odbori posameznih brigad in kdo jih vodi.

Nova Gorica: 1. prekmorska brigada — Edvin Pervan; 2. prekmorska brigada — Rado Simoniti, Janez Jerman in tovariši Koloini.

Koper: 2. prekmorska brigada — Srečko Vilhar.

Ajdovščina: 4. prekmorska brigada — Edvin Pervan; Partizanski pevski zbor — Rado Simoniti, Janez Jerman in tovariši Koloini.

Celje: 5. prekmorska brigada Ivana Turšiča — Stane Mahne.

Postojna: artilerijska brigada in artileristi — prekomorci — Franc Bitner in general K. Levčič.

Piran: letalci — prekomorci — Rafael Perhacec, bivši poveljnik letalstva NOV v Alžiriji.

Vrhnika: 1. tankovska brigada — Nace Golob.

Okvirni programi dela omenjenih odborov predvidevajo: pisanje zgodovine posameznih brigad; pomoč pri reševanju raznih socialnih problemov borcev — prekomorci; organizacijo letniških brigadnih srečanj; skrb za poimenovanje raznih objektov po zaslugi padlih borcev — domačinih; skrb za organizacijo predavanj poolah ob državnih praznikih; pomoč pri urejanju lokalnih muzejev s tematiko posameznih brigad; prirejanje obiskov pomembnih krajev iz NOV; pomoč pri urejanju grobov bivših borcev po bojiščih v Jugoslaviji; sodelovanje pri reševanju vprašanj borcev iz zamejstva (priznanje delovne dobe ipd.); pripravljanih in zbiranje gradiva za kroniko brigad.

Program za pisanje kronike brigad je do potankosti izdelan. Predvideva zbiranje gradiva, ki se nahaja v vojnogigodovinskem inštitutu v Beogradu, v inštitutu za zgodovino delavskega gibanja SRS in SRH ter v arhivih Reke, Zadra, Splita, Kopra in Pule. Programi bodo tovariši predlagali tudi podobne institucije v Italiji, z namenom, da razčistijo vprašanje delovnih kaz-

skih enot. Sprejemali bodo tudi originalne dokumente iz NOV bivših borcev in zlasti dnevnike. Kronike bodo uporabili gradivo v inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, zbrano ob proslavi prekmorskih enot v Ilirski Bistrici.

»Od bivših borcev pričakujemo pomoč predvsem pri zbiranju podatkov o padlih, prežive-

lih in po vojni umrlih tovariših, pravijo tovariši, ki bodo pisali kronike. Kronika vsake brigade naj bi imela posebne priloge o padlih in preživelih partizanih, pregledu vodilnega kadra ter slike in skice o posameznih operacijah. Čeprav so redakcijski odbori že sredi največjega delovnega poleta, naprošajo vse bivše pripadnike prekmorskih brigad, naj svoje

zgodovinsko gradivo oddajo ZZZB ali pa posameznim odborom za prekmorske brigade. Odlašanje zbiranja gradiva bi lahko z ozirom na dejstvo, da se naše vrste redčijo, utegnile imeti neugodne posledice. Prav zato pričakujemo pomoč od naših borcev, takšno, kakršne smo bili deležni ob uresničitvi programa proslave v Ilirski Bistrici.

Albert Klun

Za vse občine enaka merila

Izmed zadev, ki so o njih razpravljali na občinski skupščini ZZZB v Ljutomeru dne 2. aprila, jih nekaj zasluži brez dvoma precejšnjo pozornost. Tako kot v drugih občinah je tudi v Ljutomeru ZZZB prek treh organizacij: ZB, ZVVI in ZROP v preteklem letu marljivo delala in skušala kar se da bolje izvrševati svoje naloge ob občutnem pomanjkanju sredstev in možnosti. Toda po našem se Ljutomerska skupščina vseeno razlikuje od drugih...

Predvsem se je ni udeležil predsednik ZB. Zakaj, o tem niso govorili javno, menda zaradi osebnih nesoglasij.

Glasovanje za novi odbor je bilo tajno. Člani imajo pravico zahtevati tajno glasovanje, to je njihova pravica in vsi so jo morda tudi tako bolje, ker pozneje nihče ne more nikomur

očitati, da so ljudje glasovali proti svoji volji.

Tako so sicer izvolili nov odbor in razpravljali o raznih, večkrat zelo bolečih primerih odnosa do članov, niso pa razčistili z vsem, kar je bilo v preteklosti slabega in za kar so bili krivi posamezni člani.

Nihče pa ne more reči, da je ZZZB v Ljutomeru občini v celoti zanemarjala svoje delo. Občina se ne šteje med tiste z večjim osebnim dohodkom na prebivalca, zato so tudi priznane nize bivšim borcev razmeroma nizke. Na skupščini so odločno zahtevali, da je treba glede tega enkrat napraviti red in upoštevati nekakšno splošno merila.

Nadalje so kritizirali predpise o zdravstvenem zavarovanju kmetov-borcev. Po teh predpisih imata enako pravico do zdravstvenega varstva borcev od leta 1941 in pa tisti, ki je na primer sodeloval v zadnjih tednih pred osvoboditvijo.

Govorili so tudi o spomeniku revoluciji v Ljutomeru, ki ne ustreza in ga bo treba preurediti. Omenili so tudi, kako bi nekateri radi pravice iz svojstva borcev prenesli na svoje potomce, kar ni prav; kritizirali so družinsko invalidnino, ki je tako nizka, da je pravzaprav podobna miloščini.

Precej so razpravljali o invalidskem varstvu. Težko je s službami za invalide in prav zdaj so štirje brez službe. Podjetje »Tehnostroj«, ki je prevzelo stroje prejšnjega invalidskega podjetja, se izgovarja, da invalidi ne morejo delati, kot bi bilo treba. Morda bi bilo dobro, če bi spet ustanovili posebno invalidska podjetja. Toda na kakšen način? Morda z oprostitvijo prispevka na dohodek...

Kot zastopnik republiškega odbora ZZZB je govoril tovariš Vlado Mišič-Miha, ki je spregovoril nekaj tehtnih misli o priznavanju udeležbe v NOV v delovno dobo, o invalidskem varstvu in o prenašanju tradicij na mlade.

MEDNARODNO SODELOVANJE BIVŠIH BORCEV

- PREDLOG ZZZB NOV SVETOVNI FEDERACIJI BIVŠIH BORCEV

Zveza združenj borcev NOV Jugoslavije je predlagala Svetovni federaciji bivših borcev (FMAC), naj apel, ki ga je sprejel izvršilni urad Federacije na svojem sestanku 8. marca glede ukinitve zastaranja pregona nacističnih in drugih zločincev proti človečnosti, pošlje Združenim narodom in vladam dežel, v katerih ima FMAC svoja združenja.

Ta apel je izvršilni urad FMAC poslal skupno z dokumenti Svetovne federacije in s priporočili, ki jih je sprejela tretja konferenca evropskih združenj članic Federacije, ki je bila v Strasbourgu. Sklicujoč se na resolucijo enajste generalne skupščine FMAC, zahteva izvršilni komite, da se vsa obvestila in vsi dokazi, ki zadevajo vojne zločine in zločine proti človečnosti, takoj dostavijo oblastem, ki so pristojne za pregon njihovih povzročiteljev.

V pismu, ki ga je ZZZB NOV ob tej priložnosti poslala FMAC, je rečeno, da je ta apel bil sprejet v pravem trenutku, saj je znano, da so v Združenih narodih nedavno sprožili akcijo, po kateri naj bi na mednarodni

pravni osnovi ukinili zastaranje pregona nacističnih in drugih zločincev proti človečnosti. ZZZB NOV je prav tako predlagala, naj bi v tej zadevi FMAC tesno sodelovala s komisijo za človeške pravice in s komisijo ekonomsko socialnega sveta ZN, ki se bosta v prihodnje bavili s to zadevo.

- GENERAL MORELLI, PREDSTAVNIK ITALIJSKIH ORGANIZACIJ BORCEV, JE OBISKAL JUGOSLAVIJO

Na povabilo Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije je 25. marca prispel v Beograd general Antonio Morelli, ki je predstavnik italijanskih organizacij borcev v generalnem svetu Svetovne federacije bivših borcev.

V času svojega bivanja pri nas se je general Morelli pogovarjal s predstavniki ZZZB NOV o mesečnem sodelovanju med italijanskimi združenji — članicami FMAC in Zvezo združenj borcev NOV Jugoslavije in o njihovem sodelovanju v Svetovni federaciji bivših borcev. Med svojim bivanjem pri nas je obiskal Beograd, Zagreb in Kragujevac.

Pravila sekcij VVI pri združenjih borcev NOV

V skladu z določili Statuta ZZZB NOV Jugoslavije so člani posameznih združenj VVI na lastnih svojih ali skupnih skupščinah s člani združenj borcev NOV sklenili, da njihovo združenje preneha delovati, da se združenje z člani združenja borcev NOV in da bodo pri združenju borcev NOV delovali kot sekcija vojaških vojnih invalidov. Ponekod, kjer na področju združenja VVI deluje več združenj borcev NOV, pa so primeri, da so je odločili za združenje le del članov iz območja delovanja posameznega združenja borcev NOV.

Poslovanje sekcij VVI pri združenjih borcev NOV je urejeno s pravili.

Da bi združenjem pomagali pri sprejemanju pravih in da bi bila pravila v osnovnih določilih nalog in del članov sekcije VII čimbolj enotna in usklajena z določili statuta, je republiški odbor ZZZB NOV Slovenije pripravil osnutek pravil o poslovanju sekcij VVI pri združenjih borcev NOV. Ta služi le za osnovo pri izdelavi pravil o poslovanju sekcij VVI pri združenjih borcev NOV, ki jih sama lahko dopolnijo in prilagodijo svojim razmeram.

Pravila sekcij VVI sprejema po določilih statuta skupna skupščina članov združenja borcev NOV in članov združenja VVI oziroma skupščina združenja borcev NOV, če je v njem že sekcija VVI.

Redne letne skupščine, na katerih bi lahko sprejeli pravila, so za preteklo leto že opravljene. Ker je potrebno delo sekcij VVI čimprej urediti, je potrebno, da združenja borcev NOV, pri katerih delujejo sekcije VVI, skličejo za sprejem pravil izredno skupščino ali pa sprejmejo pravila na skupnem članskem sestanku.

Po določilih člena 15 statuta Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije in po sklepu skupne skupščine združenja vojaških voj-

nih invalidov in združenja borcev NOV, sprejema skupščina združenja borcev NOV v ...

Pravila o nalogah in delu sekcije vojaških vojnih invalidov pri združenju borcev NOV.

1. člen
Sekcija vojaških vojnih invalidov (v nadaljnjem besedilu sekcija) združuje osebe, vojne ali mirovne vojaške invalide, družinske člane padlih borcev ali umrlih invalidov, nosilce invalidskih pravic, ki so člani enega od združenj ZZZB NOV.

2. člen
Pravice in dolžnosti članov v sekciji so enake pravicam in dolžnostim, ki jih imajo člani v združenju.

3. člen
Člani sekcije izvolijo na skupni skupščini združenja borcev NOV ali na svojem prvem sestanku, ki ga skliče odbor združenja borcev NOV, odbor sekcije.

Člani izvolijo odbor sekcije s tajnim ali javnim glasovanjem. V odboru sekcije izvolijo 3 do 7 članov. O načinu glasovanja in številu članov odbora odločajo člani sekcije.

Mandatna doba članov odbora sekcije traja eno leto.

4. člen
Člani odbora sekcije izvolijo iz svoje srede predsednika in tajnika.

Odbor sekcije sklicuje svoje seje po potrebi.

5. člen
Odbor sekcije je za svoje delo odgovoren članom in odboru združenja borcev NOV.

6. člen
V odboru združenja borcev NOV so člani sekcije zastopani sorazmerno po svojem številu. Predsednik odbora sekcije je

po svojem položaju član odbora združenja borcev NOV.

Delegati za občinsko konferenco ZZZB NOV volijo člani združenja po določenem ključu. Med delegati so člani sekcije zastopani sorazmerno po številu članov.

7. člen
Sekcija ima skupščino skupno z združenjem borcev NOV. Na skupščini poda odbor sekcije poročilo, ločeno ali pa skupno s poročilom odbora združenja borcev NOV.

8. člen
Sestanki članov sekcije se sklicujejo po potrebi, a najmanj enkrat na leto.

Sestanek članov sekcije se mora sklicati, če to zahteva tretjina članov sekcije ali odbor združenja borcev NOV.

9. člen
Naloge sekcije so nakazane v 31. in 32. členu Statuta ZZZB NOV Jugoslavije.

Naloge v smislu 1. odst. tega člena si sekcija začetne v programu dela na podlagi stanja in razmer svojih članov, kakor tudi na podlagi splošnega stanja in razmer svojih članov, kakor tudi na podlagi splošnega stanja in razmer na območju združenja borcev NOV.

Svoj program dela izvaja z dejavnostjo članov v sekciji, združenju, družbeno političnih organizacijah, druženjem in delavskem samoupravljanju ter društvi.

10. člen
Pri začetovanju in izvajanju nalog, ki se nanašajo na stanje in probleme članov, je sekcija predvsem dolžna:

— skrbeti za pravilno in hitro urejanje invalidskih pravic članov, določenih z zakonom in drugimi predpisi o vojaških vojnih invalidih,

— skrbeti za pravilno zaposlovanje in poklicno usposabljanje vojaških vojnih invalidov,

— skrbeti za razvijanje športa

in raznih oblik družabnosti med invalidi.

— proučevati stanje in probleme svojih članov v zvezi z zdravstvenim stanjem in zdraviljem, organiziranjem oddiha članov, oskrbovanjem z otroškimi pripomočki, šolanjem otrok, kakor tudi njihov socialni položaj in skrbeti za reševanje in urejanje vseh zadev, v skladu z materialnimi možnostmi svojega območja in širše družbeno politične skupnosti.

Reševanje splošnih socialno-zdravstvenih zadev članov sekcije usklajuje z delom odbora združenja borcev NOV in zadevnimi komisijami pri Združenju.

11. člen
Odbor sekcije obnavlja predloge in mnenja članov ter sprejema sklepe na svoji seji. Predsednik odbora sekcije sklicuje in vodi seje ter pripravlja zanje dnevni red in gradivo. V odsotnosti predsednika odbora sekcije opravi vse to tajnik tega odbora.

Na sestankih članov sekcije in sejah sekcije se vodi zapisnik, ki vsebuje: dnevni red, število prisotnih, vsebino razprave ter sprejeta stališča in sklepe. Zapisnik podpisata predsedujoči in zapisnikar.

12. člen
Pravila o organizaciji, nalogah in delu sekcije vojaških vojnih invalidov se lahko menja in dopolnjuje na osnovi predloga višjega vodstva ZZZB NOV ali na osnovi predloga sekcije vojaških vojnih invalidov.

Sprememba in dopolnitev pravil se opravi na enak način, kot je bila sprejeta.

13. člen
Pravila o organizaciji, nalogah in delu sekcije vojaških vojnih invalidov prične veljati z dnem, ko so bila sprejeta in se uporabljajo do sprejetja novih.

Sprejeta pravila podpisata predsednik združenja borcev NOV.

Preberite tudi to!

O vseh pripombah in predlogih, ki so jih k pokojninskemu in invalidskemu zavarovanju predložile Zvezni skupščini družbenopolitične organizacije in med njimi tudi Zveza združenj borcev NOV, so razpravljali v raznih skupščinskih odborih. Pred kratkim pa sta zvezni in socialno-zdravstveni zbor Zvezne skupščine sprejela predlagane spremembe in dopolnitve temeljnih zakonov o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

Ze v skupščinskih odborih so ugotovili, da v dosedanjih zakonih manjkajo pomembna določila. O prevedbi pokojnin so izdelali samo skupne analize za vso državo, niso pa izdelali stvarnih ocen na podlagi teh analiz. Praksa je namreč pokazala, da so bili predpisi za prevedbo pomanjkljivi, zato so se npr. upokojenci, upokojeni pred letom 1957, na posameznih področjih naše države znašli v res slabem in neenakopravnem gnotnem položaju, ker pač ni prišlo do postopnega zmanjšanja razlik v pokojninah med njimi in tistimi, ki so bili upokojeni pozneje. Pojavilo se je tudi razne neločljivosti pri urejanju pokojnin v posameznih kategorijah zavarovancev. Vse to je dovedlo do številnih razprav in tudi predlogov za spremembe in dopolnitve temeljnih zakonov o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

Zvezni izvršni svet je upošteval mnoge predloge in umaknil svoj predlog, da pokojninsko mejno vrednost določa jugoslovanska skupnost socialnega zavarovanja, zato bo ta pravica ostala v pristojnosti republiških skupnosti. Tudi odbor za vprašanja dela je umaknil svoj predlog amandmaja, da so upokojenci lahko zaposleni le do polovice delovnega časa, da tako zasluženi dohodek ne bi vplival na pokojnino. Obveljal je predlog, da tudi polni delovni čas, pri upokojencih s polno pokojninsko dobo, ne vpliva na pokojnino.

Z zakonitvijo sprememb in dopolnitev temeljnih zakonov o pokojninskem in invalidskem zavarovanju se bo izboljšal gnotni položaj precejšnjega števila upokojencev. Odpravljena pa bo tudi krivica delovnim invalidom, ki so bili po dosedanjih zakonskih predpisih znatno prikrajšani, ker so zaradi zmanjšane delovne sposobnosti morali delati na drugih delovnih mestih z znatno nižjimi osebnimi dohodki.

Tudi Maistrovim borcev so priznane iste ugodnosti kot drugim udeležencem vojn v letih 1912 do 1918.

Sveta sta sklenila, da bo treba izdelati analizo o prevedbah pokojnin, na podlagi katere bo mogoče spoznati vse deformacije, do katerih je pri tem delu prišlo po letu 1965, ko je stopil v veljavo temeljni zakon o pokojninskem zavarovanju.

Borci so dolžni dosledno izvajati načela gospodarske reforme

Prvo soboto v aprilu je bila v Ptuj občinska združitevna konferenca borčevskih organizacij, katere se je udeležilo 121 delegatov, ki so zastopali nekaj nad dva tisoč vseh članov. Konferenci je prisostvovala tudi predsednica občinske skupščine Ptuj Lojzka Stropnik in predstavniki družbenih in političnih organizacij. Prav tako pa se je konference udeležil France Krese-Coban iz Ljubljane ter predstavnik ptujске vojaške garnizije.

Na skupščini, ki je trajala polnih pet ur, je bilo rečeno, da so vse organizacije, ki delujejo na terenu, dokaj uspešno in sproti reševale vse naloge. V obdobju od zadnje občinske skupščine je bilo rešenih precej socialnih zadev, prav tako pa tudi stanovanjskih, saj je samo v preteklem letu dobilo stanovanja osem upravičencev. Se vedno pa čaka na primerna stanovanja kar 18 borcev, od tega jih pet ni v rednem delovnem razmerju.

Pri reševanju borčevskih zadev se je posebno izkazala prav mestna organizacija in krajevne organizacije v Kildirčevem, Cirkovih, Cirkulanih, Stopercah, Ptujski gori in morda se kje. V zvezi s težkim gnotnim stanjem nekaterih članov ZB NOV je skupščina občine Ptuj sprejela odlok o denarni pomoči, ki so je deležni tisti, ki ne dosega 250 novih dinarjev dohodkov na družinskega člana. Po nepopolnih podatkih bo prejelo to denarno pomoč kakih 50 članov. Tudi zdravstveno stanje članov ni najboljše in beležijo kar 35 odstotkov takšnih, katerih zdravstveno stanje je ogroženo.

Na skupščini je bilo precej govora tudi o priznavanju posebne dobe iz NOV, predvsem pa so govorili o težavah, s katerimi se srečuje komisija, ki rešuje te vloge oziroma preverja resničnost izjav posameznih pri. Pri tem ugotavljajo, da so mnoge izjave neresnične, kar pove podatek, da so morali zaradi neresničnosti zavrniti kar 115 vloge. Pogosto namreč ni mogoče dobiti jasne slike iz vsebine izpovedi posameznih pri in se mora zato komisija posluževati tudi muzejskega gradiva; torej več ali manj dognanih zgodovinskih dejstev. Na ta način najlaže ločijo resnico od laži, kar komisija se zaveda odgovornosti svojega dela in ne želi nobe-

nega oškodovati, če si je zaslužil, prav tako pa tudi ne dati kakšnih pravic ljudem, do katerih niso upravičeni. Mnogi, posebno kmetje, bi si radi pridobili pravice za znižanje davkov in zdravstvenega zavarovanja. Po vsej verjetnosti pa se bodo morale sestati celo komisije obeh sosednjih republik, predvsem z območja vzhodnih Haloz, ker nekateri navajajo, da so sodelovali z narodnoosvobodilnim gibanjem na hrvaški strani. Komisija pa se je že sestala z aktivisti OF v Stojnici in Stopercah ter menilo, da je tak način preverjanja izjav priročno. Mnogi prosilci, ki za gibanje in delo v NOV nimajo tolikšnih zaslug, izkoriščajo morebitno naklonenost nekaterih naših borcev in aktivistov, ki potem dajejo dokaj dvomljive izjave in se nazadnje izkaže, da je bilo delo tistega, ki je napravil vlogo, mnogo skromnejše ali pa sploh ni obstajalo. Komisija ima tako samo nenotrebno delo.

Precej so govorili tudi o vlogi rezervnega starejšinskega kadra, o razveljavitvi in širjenju vojaško strokovnega znanja, seznanjanju z narodnoosvobodilnim gibanjem in območju, o pravicah in dolžnostih. Gradili na so tudi nekatera negativna polara, ki so nedržljivi v likom vojaškega starešina.

V diskusiji je sodeloval tudi France Krese, ki je med drugim dejal, da se morajo stanovanjski problemi bivših borcev čimprej rešiti in da so to dolžna reševati tudi podjetja, kjer so borci zaposleni. Prav tako se je zavzel, da morajo borci NOV kot invalidi in rezervni starejšinski kader aktivneje sodelovati v krajevnih samoupravah ter nadaljnjem razvoju našega družbenega sistema in da so prav borci dolžni dosledno izvajati načela gospodarske reforme.

Franjo Hovnik

Naročam dnevnik »DELO«, »TT«, »TOVARŠI«, »NASI RAZGLEDI«, sobotno »DELO« z RIV prilogo (naročni časopis podčrtati)		na naslov	
Posiljati pričnite dne		poki.	
Prilimek in ime		hišna št.	
ulica		pošta	
Kraj		podpis	
P. n.			
Časopisno podjetje			
DELO			
LJUBLJANA			
p. p. 29			

Na vodilna mesta ljudi, ki zaradi osebnega poštenja uživajo popolno zaupanje

Borci so ostro in odločno kritizirali razne nepravilnosti pri dobovanju osebnih prejemkov nekatere vodilni tovariši v podjetjih. Kako to, da se turistični delavci ne zanimajo dovolj za zgodovino NOB in ne poznajo turistično zgodovinskih lepôt — predvsem spomenikov padlim borcem, herojskim žrtvam naše osvobodilne vojne. Partizani se niso borili za revne in bogate občine, pač pa za socialistično Jugoslavijo. Napraviti je treba konec pri neupoštevanju potreb na podeželju. Naši tedniki in dnevniki naj bi v posebnih rubrikah poročali o življenju bivših borcev in njihovih težavah. Prav je, da se v Kopru in okolici veliko gradi in lepšuje — ni pa prav, da skoraj do vrat Kopra že sega neobdelana zemlja. Bivši borci občine Koper se bodo z vsemi preostalimi zdravstvenimi, moralnimi, materialnimi in političnimi silami borili za dober izid gospodarske reforme.

V gornjih značilnih stavkih je v kratkem povedana vsebina razprave na letni konferenci Zdrženja ZB NOV občine Koper, ki je bila v četrtek v sejni dvorani občinske skupščine. Na skupščini so bili poleg izvoljenih delegatov iz 30 krajevnih odborov ZB, ki so zastopali nad 3400 članov, tudi sekretar občinskega komiteja ZKS Branko Gabršček, podpredsednik skupščine občine Koper tov. Vodopivec in predstavnik JLA.

V uvodu poročila, ki ga je prebral dosedanji predsednik tov. Dvoržak, je bilo najprej omenjeno, kako se vrste borcev naglo redčijo. V minulemu letu, to je od lanske do letošnje letne konference, je umrlo 35 tovarišev. Z enominutnim molkom je konferenca počastila spomin teh tovarišev.

Ze na krajevnih konferencah so nekdanji borci poudarili, da je marsikje omajano zaupanje v uspeh gospodarske reforme, ker so bivši borci že zaradi dosedanjih neizpolnjenih obljub v preteklih letih, še bolj pa zadnje čase zaradi raznih birokratskih, tehnoekratskih in drugih negativnih pojavov postali zelo občutljivi. Tako je bivši partizan na neki krajevni konferenci omenil, da je lani v juliju radio poročal, da nam bo Amerika dobavila 12.000 ton jedilnega olja, za kar bomo morali plačati 12 milijonov dolarjev. Tako kravro potrebne devize izdajamo za pridelek, ki bi ga morali sami izvažati. V Slovenski Istri vedno bolj propadajo oljčni nasadi, ki so pred štiridesetimi leti pokrivali velike površine in dajali našemu kmetijstvu velike dohodke. Toda ni samo to, kar povzroča nezadovoljstvo. Uvažamo tudi vino, krombir, paradižnikovo mezo in celo čebulo. Našim kmetom na podeželju pa se preprečuje uvoz nujno potrebnih manjših obdelovalnih strojev z ješevim izvozom o zaščitni domače industrije. Kako naj bi bila le-ta zaščitena, če pa ne izdeluje takih malih strojev? Našim kmetom nekateri svetujejo, naj si drugače poma-

gajo. Kako in s čim naj si pomagajo, pa ne znajo povedati. Vse kaže, da je težko najti tistega, ki je za vse to odgovoren. In vendar ga bo treba najti in poklicati na odgovor! Še vedno smo borci, ki smo se borili in polagali temelje današnji družbeni ureditvi, zato pa imamo pravico zahtevati, da se z vso odločnostjo odstrani iz naših vrst vse, kar je nezdravega.

Imamo pravico zahtevati več poštenja, manj očitnih razlik med tistimi, ki so si socializem že ustvarili in živijo v prepričanju, da so nenadomestljivi. Naš delovni človek ima večkrat občutek, da krojijo gospodarsko reformo ljudje skozi prizmo svojega standarda, ne pa skozi prizmo tistega delavca, ki že desetega v mesecu ne ve, kako bo preživel do tridesetega.

DELO IN USPEHI MED OBEMA KONFERENCAMA

V obdobju od lanske do letošnje konference si je občinska organizacija ZB s plodnim delom pridobila velik ugled med svojim članstvom pa tudi pri gospodarskih in političnih organizacijah v občini. Odbor je prejel 1383 raznih vlog za priznanje posebne delovne dobe, za stanovanja, za priznavalnino, podpore za šolanje otrok borcev, klimatsko zdravljenje in drugo. Krajevne organizacije so poleg teh poslale še 532 predlogov za enkratne priznavalnine in pomoči. Delo odbora je potekalo v osmih komisijah, ki so med letom pokazale veliko aktivnost. Poleg socialnega in zdravstvenega vprašanja borcev je najbolj pereče stanovanjsko vprašanje. Zaradi zdravstvenih razlogov se je v občini iz notranjosti republike doslej večje število bivših borcev. To je še bolj zaostrilo pomanjkanje stanovanj za borce domačine. Koprška občina je kot revna občina pri tem zelo prizadeta in z vsem prizadevanjem ne bo mogla sama rešiti tega vprašanja. Borci se sprašujejo, ali so oni krivi, če so v službi v revni občini. Vsi so mnenja, da bo morala republika dati v te namene večja sredstva, ker sicer tega vprašanja ne bo mogla občina nikoli rešiti.

V obdobju od lanske do letošnje konference je bilo vloženih 381 prošnja za dodelitev novih in popravilo stanovanj. Popravljenih je bilo 70 stanovanj, 14 borcem pa so bila dodeljena nova stanovanja. Na popravilo čaka še 218 stanovanj, od teh je polovica prošnja zelo nujnih, 79 prosilcev pa čaka na dodelitev stanovanj. Odbor je pri bivšem stanovanjskem skladu izposloval 100 milijonov dinarjev, pri republiki 25 milijonov in pri občinski skupščini 25 milijonov dinarjev za zgraditev 31 stanovanj za borce. Od objavljenih 150 milijonov dinarjev je za gradnjo že na razpolago 125 milijonov, vendar se s pripravi za gradnjo 10 do 15 stanovanj še ni začelo. Naloga novega odbora bo, da se razpoložljiva sredstva začnejo takoj koristiti. Precej borcev ima namen graditi lastna stanovanja, vendar pri tem nastaja vprašanje, kje bodo dobili kredite. Vsi, ki so v preteklih letih gradili last-

ne hiše, so dobivali kredite od stanovanjskega sklada in delno od republike pod zelo ugodnimi pogoji. Občina Koper letos nima nobenih sredstev v ta namen. Zato bo dolžnost republike, da pomaga tudi tem borcem prav tako kot tistim v bogatejših občinah, saj bodo posojilo pošteno vračali.

Komisija za prošnje in pritožbe je prejela skupno 1072 prošnja za stalne in enkratne priznavalnine, posebno delovno dobo in pomoč. Komisija je na 11 sejah reševala 327 vlog za priznanje posebne delovne dobe. Za priznavalnino, enkratno pomoč, zdravstveno varstvo, klimatsko in topliško zdravljenje je bilo porabljenih skupno 24 milijonov 487.000 dinarjev. V postopku je še 30 zahtevkov za stalne priznavalnine. Po podatkih, ki jih ima na razpolago združenje, pa bi prišlo v poštev za priznavalnino še 63 borcev, od teh 58 kmetov borcev, ki žive v slabih gospodarskih razmerah. Republiki in zvezni dotadek prejema 149 borcev. Od 1. aprila 1965 do 28. februarja 1966 je pridobilo zdravstveno varstvo 230 borcev — kmetov s 470 družinskimi člani.

Spomeniška komisija je sprejela sklep, da se postavi spomenik v Črnem Kalu, kjer je padlo 172 borcev, večina v zadnjih borbah za Trst, in v Slovenskem Gračišču, kjer je pokopanih 126 borcev. Spomenik v Črnem Kalu naj bi simboliziral upor vse Slovenske Istre. Idejni osnutek za spomenik je izdelal ing. arh. Edo Mihevc. Po predračunu bo stal ta spomenik 13 milijonov dinarjev. V Slovenskem Gračišču bodo spomenik odkrili na dan občinskega praznika občine Koper, 15. maja.

Zelo delavna je komisija za prekmorce, ki je vsak dan dve uri na razpolago članom za reševanje njihovih vprašanj. Istočasno zbira gradivo, dokumente, spomine in fotografije za sestavo knjige o I. in II. prekmorski brigadi. Tudi zgodovinska komisija pri Združenju ZB pridno zbira gradivo, dokumente, fotografije in spomine borcev občine Koper in pripravlja kroniko dogodkov NOB v občini Koper. Iz območja občine je bilo 2773 političnih preganjancev, zapornikov, internirancev

in konfirancev. V raznih taboriših je umrlo 921 borcev in aktivistov.

V razpravi po poročilu so sodelovali številni delegati iz koprskih in okoliških organizacij ZB. Na dnevi red so prišla vsa najbolj pereča vprašanja od stanovanjske stiske do umnejšega gospodarjenja v kmetijstvu, raznih poverb v podjetjih in nepoznavanja zgodovine NOB turističnih delavcev. Borci naj tudi postavijo odločno besedo, da

naj pridejo na vodilna mesta v podjetjih in ustanovah ljudje, ki zaradi svojega poštenja uživajo polno zaupanje.

Predstavnik JLA je na začetku konference izročil petim rezervnim oficirjem odlikovanja, s katerimi jih je za zasluge pri organiziranju obrambe domovine odlikoval maršal Tito.

Namesto pozdravne brzojavke tovarišu Titu so delegati s ploskanjem sprejeli predlog tov. Venturinija, da se bodo borci

občine Koper z vsemi preostalimi fizičnimi, moralnimi in političnimi silami vključili v borbo za izvedbo gospodarske reforme. Odločno se bodo borili za odstranjevanje vseh nepravilnosti, za dvig kvalitete in kvantitete naše proizvodnje, vključitev v svetovno tržišče in mednarodno delitev dela. To bo najlepši in najbolj iskren pozdrav borcem občine Koper tovarišu Titu.

A. Pagon — Ogarev

Ustanovljen je odbor 15. brigade

Dne 4. aprila so se v prostori republiškega odbora ZZB NOV v Ljubljani zbrali nekdanji borci 15. udarne brigade, ki so jo nekateri imenovali tudi »belokranjska«. Na tem sestanku so izvolili stani odbor in več komisij. V prijetnem razpoloženju, ki kaže, kako si nekdanji borci želimo medsebojnih stikov, so sprejeli navzoči delovni načrt.

Odbor 15. SNOUB, ki je bil uradno ustanovljen šele zdaj, bo vodil prvi komandant, upokojeni generalmajor tovariš Anton Zgonc-Vasja. Dejansko pa je nekakšen neuradni odbor delal že prej, vsa povojna leta. Ob pomoči metliške ZB je priredil dve proslavi — ob deseti obletnici ustanovitve brigade in ob dvajseti. Obe prireditvi sta lepo uspeli. Od posameznikov imata za to velike zasluge Rudi Pušenjak-Uragan in Olga Juračević.

Zaradi praktičnosti je večina članov odbora in del članov komisij iz Ljubljane in okolice. V Metliki, Novem mestu, Kopru, Ilirski Bistrici, Novi Gorici in Celju pa bodo delovali pododbori, saj je iz teh krajev bila doma večina borcev. Precej jih še vedno živi tam. V prvem razdobju so bili borci te brigade predvsem Belokranjci in Podgorci, saj je brigada nastala iz Gorjanskega (I.) in Belokranjskega (2.) bataljona, ki se mu je pridružil še Semiški (3.) tik pred italijansko kapitulacijo. Ti trije bataljoni so sestavljali Vzhodno-dolenjski odred. Spomladu 1944 so začeli prihajati borci iz Istre in Brkinov, najprej v skupini zaradi reorganizacije in razpusta Istrskega odreda, pozneje pa posamič kot mobiliziranci. Poleti 1944 so začeli prihajati tudi Stajerci, aprila pa se je vključil v brigado bataljon 5. prekmorske brigade. Do zdaj je bila precejšnja slabost v delu neuradnega odbora, da niso v njem sodelovali tovariši iz Istre in Brkinov.

Kot prvo in najvažnejšo nalogo si je odbor zastavil pisanje zgodovine. V ta namen je bila izvoljena posebna komisija. Tovariš Rudi Pušenjak-Uragan je zbral na lastne stroške precej gradiva. Odbor je poveril oblikovanje zgodovine Miletu Pavlinu, novinarju pri TV 15. Vsi, ki imajo kake listine, fotografije, predmete ali ki so pripravljeni poslati svoje spomine, naj mu jih pošljejo. Ta tovariš bo tudi sprejemal vso pošto odbora. Med drugim si bo odbor prizadeval napraviti seznam vseh nekdanjih borcev te brigade, živih in mrtvih.

Odbor je soglasno sklenil zaprositi za pomoč občino brigade metliško občino, kjer je bila brigada 28. septembra 1943 ustanovljena in kjer sta bili že dve proslavi, ob desetletnici in

dvajsetletnici. S tem v zvezi so se navzoči tudi strinjali, da bi vsako leto v Metliki na določen dan priredili sestanek vseh bivših borcev, seveda na lastne stroške. Ta sestanek naj bi se razvil ob trgatvi v folklorno prireditev večjega obsega v Metliki.

Precej so razpravljali tudi o prenašanju tradicij na mladino.

Pionirski odred v Metliki naj bi dobil ime po 15. SNOUB, po njej naj bi se poimenoval tudi odred predvojaške vzgoje.

Vsekakor lahko pričakujemo, da bo brigadni odbor kot bolj organizirana oblika delovanja nekdanjih borcev 15. brigade uspešno deloval in postal središče družabnega in organizacijskega dela.

BORCI, OBISKUJTE PREDSTAVE KINEMATOGRAFOV, KI OBJAVLJAJO PROGRAM V TV 15

- **Kino Center, Kranj, 12. aprila:**
ob 15.30, 18 in 20 »Pomakni se, draga«, amer. barvni CS.
- **Kino Storič, Kranj:**
ob 17 in 19.30 »Sence pozabljenih prednikov«, sov. barvni. Sreda, 13. aprila
- **Kino Center, Kranj:**
ob 15.30, 18 in 20 »Pomakni se, draga«, amer. barv. CS.
- **Kino Storič, Kranj:**
ob 17 in 19.30 »Garsonjera za štiri«, amer. barvni CS.
- **Kino Svoboda, Kranj:**
ob 19.30 »Sto peklenjskih dni«, nemško-jugosl. barvni. Četrtek, 14. aprila
- **Kino Center, Kranj:**
ob 15.30, 18 in 20 »Pomakni se, draga«, amer. barvni CS.
- **Kino Storič, Kranj:**
ob 17 in 19.30 »Freddie pod tujimi zvezdami«, nemški barv.
- **Kino »Triglav«, Ljubljana:**
15. do 17. aprila »Vlomilec«, angleška barvna kriminalka komedija v cinem.
18. in 19. aprila »Zarota«, slovenska psihološka drama.
20. do 22. aprila »Hud«, ameriška socialna drama.
- **Kino Vevče, Ljubljana-Polje:**
15. do 17. aprila »Tarus, sin Atila«, ital. barvni CS.
20. in 21. aprila »Neznana vojna«, franc. vojni dokument.
- **Kino Zalog, Ljubljana-Polje:**
16. in 17. aprila »Hellioni«, angleški barvni CS.
- **Kino Zadobrova, Ljubljana-Polje:**
13. aprila »Zločin v Barceloni«, franc. kriminalka.
16. in 17. aprila »Hud«, ameriška socialna drama.
20. aprila »Pasje življenje«, ital. barvni dokument.
- **Kino Radio, Jesenice:**
12. in 13. aprila »Porok in vrlina«, franc. barvni CS.
14. aprila »Zadnji vlak iz Gun Hilla«, amer. barvni vstav.
15. aprila »Živela sta babica in ded«, ruski film.
16. in 17. aprila »Klic trobente«, amer. barv. CS.
18. aprila »Vsako noč novo leto«, ital. barvni CS.
19. in 20. aprila »Štirje za Texas«, amer. barvni CS.
- **Kino Plavž, Jesenice:**
12. aprila »Vrni se iz Mehike«, španski barvni.
13. aprila »Zadnji vlak iz Gun Hilla«, amer. barv. CS.
14. in 15. aprila »Dva v stepi«, ruski film.
16. in 17. aprila »Štirje za Texas«, amer. barv. CS.
18. in 19. aprila »Klic trobente«, amer. barv. CS.
20. aprila »Grof Monte Christo«, I. del, franc. barvni CS.
- **Kino Zirovnica:**
16. aprila »Porok in vrlina«, franc. barv. CS.
17. aprila »Dva v stepi«, ruski film.
20. aprila »Klic trobente«, amer. barv. CS.
- **Kino Dovje-Mojstrana:**
14. aprila »Vrni se iz Mehike«, španski barvni.
16. aprila »Dva v stepi«, ruski film.
17. aprila »Porok in vrlina«, franc. barv. CS.
21. aprila »Klic trobente«, amer. barvni CS.
- **Kino Koroška Bela:**
16. aprila »Živela sta babica in ded«, ruski film.
17. aprila »Vrni se iz Mehike«, španski barvni.
18. aprila »Štirje za Texas«, amer. barvni CS.

KREDITNA BANKA KOPER

Vsakdo, ki vloži do 30. junija 1966 pri Kreditni banki Koper ali njenih poslovnih enotah najmanj 500 novih dinarjev in jih veže za dobo nad eno leto, bo udeležen pri nagradnem žrebanju, ki bo dne 6. junija 1966.

Pravico do udeležbe pri žrebanju imajo tudi stari vlagatelji vezanih vlog Komunalne banke Koper, katerim ne bo potekla odpoved vezane vloge do 30. junija 1966.

Vlagatelji bodo pri žrebanju udeleženi z enim žrebnim listkom na vsakih 500 novih dinarjev vezane vloge.

**ново nagradno
žrebanje
vezanih hranilnih
vlog**

KOT NASLEDNICA KOMUNALNE BANKE — NADALJUJE Z ZBIRANJEM DENARNIH PRIHRANKOV OBČANOV IN RAZPISUJE

NAGRADE:

- 1 šivalni stroj
- 2 električna štedilnika
- 2 radijska sprejemnika
- 2 filmski snemalni kameri
- 3 električni gramofoni
- 5 električnih mešalcev (mikserjev)
- 10 električnih brivskih aparatov
- 15 hranilnih knjižic po 100 novih dinarjev

Vloge sprejemajo bančne poslovne enote v Kopru, Izoli, Piranu, Postojni, Ilirski Bistrici in Sežani, kjer dobite tudi vse informacije.

Vezane vloge obrestujemo po višji obrestni meri!

KREDITNA BANKA KOPER

EWEN MONTAGU
**MOŽ,
KI GA NI
BILO**

Po mojem mnenju bi bilo Nemce verjetno mogoče prebrati, da bi armada sira Henryja Wilsona (njegov poveljnik je bil general Montgomery) napadla Grčijo in izvedla ofenzivo na Balkanu, ne pa da bi se lotila iste operacije kot Eisenhowerjeva armada.

Zakaj pa sovražnik ne bi verjel v dvojno operacijo z napadom z obeh skrajnosti Sredozemlja? Ko bi ga prepričali o tem, bi se njegove sile močneje razpršile, kakor če bi mu podtaknili le edini uradni »lažni cilj« — Sardinijo.

Zato sem predlagal, naj bi pismo generalu Alexandru razkrito, da bo prišlo do dveh operacij: njegove operacije pod poveljstvom generala Eisenhowerja proti Sardiniji in morda tudi Korziki ter operacije proti Grčiji, ki naj bi jo vodil maršal sir Henry Wilson.

Prav tako sem predlagal, naj bi prisilili Nemce, da bi nam verjeli, da nameravamo napasti tudi Sicilijo!

Po mojem mnenju bi skuhali Nemcem najlepšo kašo takole: ko bi prišlo do »vrzeli« v naših resničnih načrtih, naj bi Nemci imeli to »vrzel« za laž, naznanjeno v pismu. Ko bi »pogoltnili« našo kašo (pismo) gotovo ne bi hoteli verjeti resničnim podatkom, do katerih bi morda prišli po naključju.

Predlog je prišel pred načelnika štaba. Zdaj je bilo treba premagati težave!

Le malo ljudi je vedelo za načrt in kratko vsebino pisma, zakaj prizadevali smo si, da bi se izognili običajnemu postopku. Prav zato so tisti, ki smo jim predlagali načrt in ki so se imeli za poznavalce, nemške mentalitete, takoj izrekli nepreklicno sodbo. »Prenevarno je tako visoko meriti. Boljše bi bilo preprosto pismo z lažnim datumom. Nemci nikdar ne bodo verjeli takšni zgodbi, tako da bodo še bolj pozorni na Sicilijo. Niti Sardinije ne smemo omeniti kot navidezno resnični cilj, zakaj Nemci bi takoj avtomatsko posumili, da gre za Sicilijo, če bi spregledali naše maneuvre.«

Največji podvig v vsej naši operaciji je bil morda, kako prebrati poveljnike, da nikdar ne bo prišlo do česa podobnega in da moramo visoko meriti, če hočemo doseči uspeh. Konec koncev mislim, da je bilo prav tako težko preslepiti nemško poveljstvo, kot prepričati angleško poveljstvo, da se nam bo to posrečilo!

Na srečo se je kmalu nato za idejo ogrel sam sir Archibald Nye. Predlagal nam je pismo, ki ga je bil sestavil po mojem načrtu in ki se mu je zdelo adekvatno. Na žalost pa smo ga morali zavrniti, zakaj bilo ni prav nič prepričljivo, čeprav je bilo zelo mahančno. Bilo je tiste vrste odkritosrčno pismo, ki bi prav lepo potovalo v uradnem kovčku, ki pa ga ne bi nikdar dali oficirju, da ga nosi v žepu. Sir Archibald je presenetljivo prenesel očiček in sestavil čudovito pismo. Da bi okrepil prevaro za primer, če bi Nemci morda slišali govoriti o »Huskyju« (resničnem signalu za invazijo na Sicilijo), je prav ta signal uporabil za vzhodno operacijo proti Grčiji ter uporabil lažni signal »Brimstone« za zahodno operacijo proti Sardiniji.

Njegov osnutek je bil takšen:

VOJNO MINISTRSTVO
Whitehall, London S.W.1.

Telefon Whitehall 9400
Načelnik imperialnega štaba
Osebo in strogo zaupno.

23. aprila 1943

Dragi Alex,

izkoriščam odhod enega Mountbattenovih oficirjev, da vam pojasnim smisel naših brzojavk glede operacij v Sredozemlju in maskirnih načrtov, ki so povezani z njimi.

Naše odločitve so se vam morda zdele samovoljne, vendar vam zagotavljam, da je odbor štabnih načelnikov z največjo pozornostjo proučil vaše in Jumbove predloge. (Jumbo je bil vzdevek za maršala sira Henryja Wilsona. — Op. prev.)

Po najnovejših obvestilih so švabi okrepili obrambno položaje v Grčiji in na Kreti. Načelnik imperialnega štaba je ocenil, da so naše sile preslabe, da bi prešli v napad. Odbor se je odločil, da 5. divizijo okrepi z brigado glede na izkrcanje na jugu rta Araxosa, kakor tudi 56. divizijo, ki mora napasti Kalamato. Zbiramo potrebne sile in material.

Jumbo je bil predlagal, naj bi izbrali Sicilijo kot lažni cilj za geslo »Husky«, toda že smo jo zadržali za operacijo »Brimstone«.

Odbor štabnih načelnikov je znova temeljito proučil vprašanje. Glede na priprave v Alžiriji, amfibijske vaje ob tunizijski obali in intenzivno bombardiranje, ki naj bi nevtraliziralo siciliska letališča, se je odločil, da se drži načrta, naj bi za Sicilijo uporabili geslo Brimstone.

Res je veliko možnosti, da bi si sovražnik mislil, da bomo napadli Sicilijo. To je zelo jasan cilj in v njegovih očeh tudi nevarna točka. Po drugi strani je bilo zelo težko prepričati švabe, da naše intenzivne priprave v vzhodnem Sredozemlju prav tako merijo na Sicilijo. Prav zato je bilo rečeno Wilsonu, da potrebujemo bližnji lažni cilj, na primer Dodekanes. Naši odnosi s Turčijo so se očitno izboljšali, tako da so se Italijani gotovo nekoliko zbalji za te otoke.

Mislím, da boste tudi vi tega mnenja. Vem, da boste imeli veliko dela in zelo malo možnosti je, da bi z Eisenhowerjem lahko razpravljali o bodočih operacijah, toda če po naključju še vedno hočete podpreti Wilsonov predlog, nas o tem čimprej obvestite, zakaj miudi se.

Zal mi je, ker vam nismo mogli ustreči glede imenovanja poveljnika v gardni brigadi. Vaš kandidat je moral v posteljo zaradi hude gripe in kaže, da se več tednov ne bo mogel ganiti. Forster gotovo ni neznanec za vas. Prekalil se je, ko je v Angliji poveljeval brigadi, in mislim, da je še najsposobnejši za ta položaj.

Verjetno vam je že čez glavo dovolj vseh govoric o vojaških odklonjavah in »Purple Heart«. (Ameriško odlikovanje. »Škrlatno srce«. — Op. prev.) Vsi se strinjamo, da ne smemo nadlegovati naših ameriških prijateljev, toda vprašanje je bolj zapleteno. Če bodo nekatere naše enote dobile dodatna odlikovanja, edino zato, ker se tolčejo na istem področju kot Američani, bo prišlo do resnega nezadovoljstva med enotami, ki se bojujejo drugod prav tako hudo, če ne še huje.

Po mojem mnenju bi bilo še najbolje, ko bi zavrnili predlog Američanov s pojasnilom, da bi utegnile priti do favoriziranja. Vprašanje je na dnevnem redu prihodnje odborove seje in nedvomno boste kmalu zvedeli za sklep.

Srečno!

Vaš Archie NYE.

Generalu Haroldu R. L. G. ALEXANDRU

G. C. B. C. S. I. M. C.

Glavni stan

18. armadnega zbora

(Začetnice za priimkom pomenijo najvišja britanska odlikovanja. — Op. prev.)

Bolje ne bi bil mogel storiti. Samo poučen človek je lahko tako razložil načrt, ki mu je bil predlagan. Z namigovanjem in po naključju, kar naj bi zapeljalo Nemce, je pismo jasno povedalo, da bo v vzhodnem Sredozemlju prišlo do operacije z izkrcanjem v Grčiji. Omenjalo je tudi, da bi hoteli prebrati Nemce, da po operaciji v zahodnem Sredozemlju imela za cilj Sicilijo (iz česar je popolnoma jasno, da to ne more biti resnični cilj).

V Sošanju živi Marija Stropnik, po domače Kavretova mama. Sama je, sin in hči, mož, vsi so že mrtvi. Moža je ustrelil nemški lovec jeseni 1943, hči je umrla po vojni, sin pa so nacisti umorili v taborišču Mauthausen že l. 1941.

Stropnikova hiša je bila med predvojnimi komunisti znana kot trdna postojanka v tem delu Štajerske. Od tam so vodile zveze za pošiljanje ljudi in naprednega tiska na vse strani. Od tam so v Avstrijo odhajali ljudje in se oglašali,

in mučenju na različne načine so ga le izpustili strtega doma, tako da je dočakal napad na Sovjetsko zvezo doma.

Komunisti so se kljub nacistični strahovladi tudi v Sošanju redno sestajali. Ze prve dni okupacije so razpravljali o novem položaju, konec junija pa o začetku oboroženega upora. Sklenili so, naj si vsak nabavi orožje ter si uredi začasno skrivališče z zalogo hrane. Seveda so naivno pričakovali, da bo vojne med nacisti in ogromno Sovjetsko

brž za vabo, da bi kdo prišel k njej in bi ga tako laže ujeli. Karla in Slavko Stropnik so odpeljali v celjske zapore. Sina so nato poslali v Mauthausen, hčer pa izgnali na Hrvaško. Tam se je kmalu spet povezala s partizani. Pred koncem vojne so jo ustaši izsledili in poslali v Jasenovac. Tam je dočkala znani upor jetnikov tik pred koncem vojne in se tako rešila.

Zanimivi so spomini Stropnikove na prve dni vstaje v Saleški dolini. Malo je ostalo živih od tistih ljudi, ki so takrat orali ledino na Štajerskem. Sprva jih Nemci niso preveč preganjali, ker so partizanstvo podcenjevali. Večjih

Tam je bil nekoč tudi tovariš Tito

ko so prihajali v Jugoslavijo. V Avstriji je bila Partija namreč še dolgo potem, ko je bila v Jugoslaviji izven zakona, še vedno zakonita politična stranka. Zato so prek Avstrije vodile zveze naše Partije s Kominterno v Moskvi.

Za časa najhujše monarhistične diktature generala Pere Živkovića je bil v Stropnikovi hiši nekaj časa celo sedež politbiroja CK KPJ. Tam je bil nekoč tudi tovariš Tito.

Seveda so moža Marije Stropnikove, zidarskega mojstra Alojza, člana KPJ od leta 1925, oblasti predaprilske Jugoslavije peganjale ter zasledovale. Večkrat je bil v zaporu. Nazadnje, tik pred vojno, se je znašel v vojaškem taborišču v Ivanjici. O tem, kaj se je godilo v Stropnikovi hiši, pa prča spominska plošča, ki so jo po vojni vzdali v procelje.

Tudi Marija je postala članica Partije leta 1936. Tudi oba njena otroka, Karel, rojen 1922 in Slavka, rojena 1924, sta kmalu postala komunisti. Sin je bil študent umetnostne akademije in je bil že pred vojno v domačem kraju sekretar SKOJ.

Stropnikova hiša je torej pripravljena pričakala usodne dogodke leta 1941. Gospodar je ob razpadu Jugoslavije pobegnil iz taborišča in se vrnil v domači kraj. Nacisti so mu takoj po prihodu ukazali hišni zapor, nato pa so ga aretirali. Po daljšem zaslišanju

zvezo hitro konec in da bodo nacisti brzo poraženi.

Ponoči 6. julija so komunisti v Sošanju in okolici načrtno razbili več napisnih tabel v nemščini, napisali nekaj gesel na zidove in raztrosili letake. Te akcije se je udeležila tudi vsa Stropnikova družina.

Proti jutru so se srečno vrnili domov. Mož je kmalu odšel spet drugam, ker je pričakoval, da ga bodo Nemci iskali. Nj bilo dolgo in res so prihranili Nemci. Aretirali so sina in hčer, mater pa pustili, naj-

akcij niso delali, pač pa so politično delali med prebivalstvom. Končno je že samo to, da so nekje ljudje, ki se ne boje upirati se Nemcem, veliko pomenilo.

Toda za poletjem je prišla zima in, z njo nepopisno trpljenje ter težave. Nemci so nastopili z vso okrutnostjo in množično vojnoštvu ter policije. Marija je zbolela, mož ji je naredil skrivališče v gozdu in skrbel zanjo. Tam je živel do svoje smrti, nekaj malega je bila tudi pri dobrih in zavednih kmetih po hribih. Jeseni 1943 pa je šla, že po moževi smrti, na Pohorje in postala borka. Z Zidarsko brigado je odšla poleti 1944 na Dolenjsko. Po vrnitvi brigade so jo pustili na terenu pri Moravčah. Postala je sekretar rajonskega odbora OF Vransko. Po vojni se je kot taka udeležila prvega kongresa AFŽ v Ljubljani. Od tam so jo kot delegatko poslali na enak kongres v Beogradu.

Jeseni 1945 se je vrnila domov in se spet začela ukvarjati s kmetovanjem. Potem so ji zemljo odkupili, ker so jo potrebovali za gradnjo energetskega kombinata. Zdaj je gradnja padla v vodo. Prejema pokojnino po možu, dali so ji tudi že štirikrat enkratno priznavačino. MP

Znameniti koder. Pariški častnik »Information« je pred kratkim objavil nenavaden oglas: »Rad bi kakšnemu dobremu človeku prodal čistokrvnega kodrčaka. Če bo kupec želel, mu bom lahko s pričami dokazal, da je kodrček na javnih mestih lajal na Maurica Chevalierja, na Francoise Saganovo, na Winston Churchilla in na druge odlične osebnosti. Prodajna cena po dogovoru.«

Podobnost. Neki malomeščan je prišel k francoskemu slikarju Claudu Monet. »Kaj, to naj bi bil moj portret? Saj to sploh ni podobno meni!« se je razburil malomeščan. Monet ga je skušal potolažiti, a možakar si ni dal rčesar dopovedati, marveč se je obrnil in maščevalno izjavil: »Jaz vam te packarije, ki mi sploh ni podobna, že ne bom plačal!« »No, to pa vam je nedvomno podobno!« je hladnokrvno ugotovil Monet.

Lippman o havajski konferenci. Znan ameriški zunanepolitični komentator Walter Lippman je napisal v »New York Herald Tribune«, da spominjata havajska konferenca ameriškega predsednika Johnsona s proameriškim južnovietnamskim lutkami in čedalje večja ameriška obveznost v Južnem Vietnamu na Churchillovo izjavo: »Ne skači v vodo, da bi ujel morskega psa!« Nauk se namreč glasi: prej boš pojeval ti kot morskí pes!

»Komur greš za bahanje z moškostjo, je obleka nepotrebna.« je odgovorilo glasilo angleških krojačev na očitke glasila ameriških krojačev, da so videli angleške moške obleke poženščene.

Sodobni češki aforizem: Ljudje, ki ne vedo kdove koliko, ne živijo slabo — če le vedo o vsakomer kakšno malenkost...

Časi se menjajo in z njimi tudi ljudje. Britanski premier Wilson je govoril na lanskoletnem jesenskem zasedanju generalne skupščine OZN. Med drugim je obudil tudi tale spomin: »Ko so Američani v XVIII. stoletju razglasili neodvisnost, se je celotno svetovno javno mnenje zavzelo zanje, zlasti še sprčo tega, da je bila tedaj na krmlju v Angliji butasta in sklerotična vlada brez fantazije in idej... Odtlej so se stvari spremenile.« Menda so se res spremenile, vse pa kaže, da je menda ravno britanska vlada ostala zvesta tradiciji svojih predhodnikov...

Potrošniki! Nosite konfekcijo

Ideal in zadovoljni boste

Oblačila

Nova Gorica

VOJKOVA ULICA 105

TELEFON UPRAVA: 20-72, POGON: 21-61, BRZOJAV: IDEAL NOVA GORICA, ZIRO RAČUN PRINB GORICA 608-11-1-21

Nekaj metrov pred grobeljskim mostom, blizu Latkove vasi, tam, kjer pod mostom žubori poskočna Savinja, tik asfaltne ceste stoji granitni kamen, vanj je vridana marmornata plošča in na nji piše:

NA TEM MESTU JE LETA 1941 PADEL JOŽE TURK, ČLAN KP V PREBOLDU

Šel sem tam mimo in oči so obstale na treh rdečih nageljnih, ki so ležali pred ploščo. Kdo neki jih je položil tjakaj? Potem pride mimo skupina mladih ljudi, razigrani so bili, in najbolj nasmejeno dekle se skloni in zakliče v skupino.

— Nageljni, lepo rdeči nageljni!

Dvignila je nageljnje k nosu in jih duhala, mrgodila še nekam otroški obraz in govorila.

— Nagelj je najlepša roža na svetu, posebno rdeč nagelj.

Kadar se bom poročila in imela vrt, bodo v njem samo nageljni, lepi rdeči nageljni. Kdo hoče nagelj?

Tedaj skupina obstane in neki fant se močno zresni in reče:

Drago Kumer: Smrt savinjskega junaka

— Kaj ne vidiš spominske plošče? Prismoda! Za trenutke je postala vsa bleda. Kakor da se zaveda dejanja, ki ga ne bi smela zagrešiti, Menda ji je bilo hudo, ko je rekla:

— Franci, tvoj oče je bil tudi Jože, kajne? Spominjam se, kako si mi enkrat govoril o njem. Padel je. Ubili so ga Nemci, kakor so ubili tegale partizana. Ne, saj nisem hotela, zares nisem hudobna, nisem...

Odlomila je vrbovo vejico in nanjo položila vse tri nageljnje in počasi brala besede, vklesane v spominsko ploščo. Potem so šli naprej. Gledal sem fanta, ki se je nekajkrat ozrl na granitni kamen kraj ceste. Nisem ga poznal. Morda je slišal pripoved o junaki smrti Miklavžkovega Jožka. Mogoče mu je o njem povedovala mati. Morda se ga spominja iz šole. Mogoče visi njegova slika na steni. Nečesa se je moral spomniti in zato je dekle opozoril, naj vrne nageljnje na svoje mesto, tja, kjer je pred petindvajsetimi leti polzela Jožkova kri. Tudi kri je rdeča in nihče ne ve junakovih poslednjih misli. Nihče. Samo rdeči nageljni spominjajo na nekaj velikega, na dejanje, kakršno zmora samo junak. Kdo jih je položil pred granitno ploščo? Kdo? Prav gotovo nekdo, ki mu je spomin na junaka še vedno svež in čist. Škoda, ker je vedno manj takih ljudi. Škoda, ker je tako malo šolskih otrok, ki bi sami obiskali to občestno svetišče in pred kamen položili venček, ki so ga sami spletili. Velika škoda. O, če bi vsa šolska vodstva doumela veličino preranih smrti, potem bi vsa zapovrstjo uredila albume, s priloženimi fotografijami in kratkimi življenjepisi. Morali bi se na to spomniti. Potem ne bi blede spomin na junaške smrti, na prerano končana življenja, ki so bila darovana, da živimo mi, brezsrčni in nenasitni egoisti, ki kar preradi pozabljam na grozote vojnih

dni. Toda fant se še vedno ozira, dokler skupina ne izgine za ovinkom.

— O, da bi bilo mnogo takih fantov, mnogo takih deklet!

Trije rdeči nageljni pa ležijo na vrbovi vejici in spominjajo na neko življenje... Utrne se misel na pripoved dveh borec: Toneta Kotnika in Rudija Hribarja. Oba sta Jožka prav dobro poznala in oba s spoštovanjem govorita o njegovem delu, o njegovem življenju. Dolga in resnična je ta zgodba, ki popisuje natančno določeno pot komuniste, borca za pravice malih in ponižanih ljudi.

Pred trinidesetimi leti je na Groblji, v zaselju Latkove vasi rasla od glavni cesti visoka lipa in v sam vrh mogočne lipe je Jože prikolaval veliko delavsko zastavo, ki je zavirala v vetru prvomajskega jutra. In tam mimo so prišli preboldski žandarmi in kričali na ves glas.

— Prekleti komunisti, spet so nam eno zagodili! Dol z zastavo!

Lahko je bilo reči, težko pa je bilo priplezati v vrh in sneti

zastavo. Pa so se spravili žandarmi na Zadnikovega Jako in ga jeli priganjati.

— Ker ne poveš imena hudodelca, pa zlezi sam in snemi zastavo!

Jaka pa se je nasmehnil.

— Imam samo eno glavo in zanjo se bojim. Pa se sami povzpnite, ali pa poiščite hudodelca, ki si je upal tako visoko v vrh; jaz že ne grem, pa četudi me na mestu ubijete.

Se dolgo je zastava vihrala v prvomajskem vetru. Jožko pa je na varnem stiskal pesti, ko mu je uspelo ujeziti sitne preboldske žandarde.

Miklavžkov Jožko je bil po rodu Preboldčan. Malo nad tovarno, kake četrte ure hoda, se sredi gozdov zeleni kos obdelane zemlje in kraj nje je znana Miklavžkova domačija. Tam je leta 1912 zagledal luč sveta sin Turkove družine. Jože so mu dali ime.

Že kot otrok je bil sila živahen. Rad je imel svoje prijatelje, rad je plezal po drevju in gledal v dolino, v svet. In ko je priplezal v vrh mogočnega kostanja, je pod seboj zagledal tovarno. Tja je hodil oče in bo naposled hodil tudi sem.

Komaj je zapustil šolske klopi, že so se začeli odpirati druga vrata. Prišel je v tovarno, v nov vrvež življenja, v čisto drug svet, da se izuči za ključavničarja. Spet se je začelo življenje, delo, učenje; Jožko je počasi odrasčal, pri tem pa skrbno opazoval življenje okoli sebe.

Kmalu je opazil, da so ljudje razdeljeni v sloje, na posebne skupine. Prva, najmanjša, je bila fabriška gospoda. Ta je imela lepo in brezskrbno življenje. Potem je bila malo večja skupina: imenovali so jo »fabriški priganjajoči«. Ta je bila gospo-

(NADALJEVANJE NA 10. STRANI)

Lanskoletni svetovni pridelek pšenice (brez pridelka v LR Kitajski) je, po cenitvah izveden-
cev, znašal 237.000.000 ton, kar je
za 11.000.000 ton manj, kot v sezo-
ri 1964-65, kljub temu pa še vedno
za 17.000.000 ton nad povprečnim
sezonskim pridelkom v razdobju
od 1959. do 1964. leta.

Zakaj ne ukrepanje zahodne
kapitalistične dežele nič učinko-
vitega proti nezakoniti rasistični
vladi v Južni Rodeziji? Zato pač,
ker menijo, da je zanje kakršna-
koli »bela« vladna bojšča kot ka-
kršnakoli »črna« vladna v tej de-
želi. Vedeti moramo namreč, da
daje ta dežela 20 odst. celotne
daje ta dežela 20 odst. celotne pro-
izvodnje kroma na svetu. Ta deže-
la je tretja proizvodnica kroma na
svetu. Prva je ZSSR, druga je
Južnoafriška unija. Po proizvodnji
niti azbesta je Južna Rodezija dru-
ga dežela na svetu. Prva je Ka-
nada. Po proizvodnji zlata pripa-
da Južni Rodeziji tretje mesto v
Afriki, prvo mesto v Afriki pri-

Dobro je,
če veste...

pada Južnoafriški uniji, drugo Ga-
ndi. Južna Rodezija je zelo bogata
tudi z rudami antimonom in že-
lezom, naposled pa ima še veli-
kanske zalogo premoga, ki ga iz-
važna.

Svetovni pridelek koruze je
znašal 1964. leta 7.780 milijonov
bušlov (ameriški bušel — 35,348 l

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

Januarja 1939 se je začela fašistična
ofenziva na Katalonijo. Španski
republikani je bila zadnja ura. Mnogokrat
močnejše fašistične enote so republi-
kanske vojske prisilile k umiku čez
Pireneje. Republika je bila izgubljena
in Francoski fašizem je na veliko ve-
selje Hitlerja in Mussolinija zavladal
z ognjem in mečem. — Kdo je takole
upodobil generala Franca?

Novembra 1936 je dobila republikanska
vlada iz tujine prvi vojaški material.
Na madridski fronti so se pojavila
sovjetska lovka letala, z njimi pa de-
loma tuji prostovoljci-piloti, med nji-
mi tudi nekaj Jugoslovancev. — Kdo
je tovariš na sliki, pilot kapetan v
španski republikanski vojski? Španski
borci se ga spominjajo pod ilegalnim
imenom Antonio Lopez Ayuso. Padel
je v NOB.

Premoč fašističnih sovražnikov v špan-
ski državljanski vojni je naraščala iz
dneva v dan. V bojih na Levantu ju-
lija 1938 so republikanci imeli eno le-
talo na 20 fašističnih, en top na 30 fa-
šističnih, en tank na 30 fašističnih.
Komandant republikanske lovke eska-
drilje je bil po rodu Kraševac iz Ko-
prive. Kdo? Po osvoboditvi se je smr-
tno ponesrečil na obronkih Snežnika.

Kdo je tovariš na sliki? — Udeležil
se je španske revolucije. Leta 1938 je
dosegel čin kapetana in bil imenovan
za komandanta bataljona v 12. inter-
nacionalni brigadi. V domovino se je
vrnil poleti 1941. Po uspešnem delova-
nju v boju proti okupatorju je aprila
1944 postal komandant 15. brigade. Pri
preizkušanju minometra je bil ranjen
skupaj s Stanetom Rozmanom in umrl
18. decembra 1944

Obiščite gostoljubno gostišče

ŠTERK

v AJŠEVICI (pred blokom v Rožni dolini) pri Novi Gorici

■ Jedila na žaru ■ Pristne pijače ■ Garderoba za turiste, ki gredo na izlet v Italijo

ali približno naš mernik). Izve-
denci cenijo, da je lanskoletni pri-
delek znašal 8.150 milijonov buš-
lov.

Svetovna proizvodnja riža
je dosegla 1964/65. leta rekorden
uspeh — približno 169.000.000 ton
ali 3.000.000 ton riža več kot v se-
zoni 1963/64.

Indija je po LR Kitajski
največja svetovna pridelovalka riža.
V sezoni 1964/65. leta ga je pri-
delala 57.000.000 ton.

1965. leta so proizvedli v
ZSSR 500 milijard kWh električne
energije. Po gospodarskem načr-
tu naj bi proizvodnja 1970. leta
dosegla 600 milijard kWh.

Proizvodnja električne ener-
gije v Jugoslaviji je znašala 1939.
leta 1.173 milijonov kWh, 1962. le-
ta 11.275 milijonov kWh, lani pa
11.182 milijonov kWh.

Svetovna proizvodnja jekla
je — po japonskih podatkih —
znašala lani 450.000.000 ton ali za
4,3 odst. več kot 1964. leta.

Svetovni ulov ribe je 1964.
leta prekosil za 4.000.000 ton re-
kordni ulov ribe iz 1933. leta, ko
so ulovili 47.400.000 ton ribe.

Na našem planetu imamo ve-
likansko količino ledu, ki tehta v
celoti 24 milijard ton ter obsega
27.000.000 kubnih kilometrov pro-
storov. Iz celotne količine tega
ledu bi bilo moč napraviti ogrom-
no kocko, katere sleherna stran
bi bila 300 km dolga. Led pokriva
na Zemlji 16.000.000 kvadratnih km
površine ali več kot desetino kop-
nega. Ko bi ves ta led enakomer-
no porazdelili po vsem planetu, bi
ledena, 50 m debela skorja prekrila
vso Zemljo, če bi se pa ves ta led
stopil, bi se površina morij dvig-
nila za 60 do 70 m ter bi voda za-
lila številna primorska mesta in
naselja; hkrati bi se vodna povr-
šina na Zemlji povečala za tolik-
šno površino, kolikšna je površi-
na Severnega ledenega morja.

Avstralija je znana kot de-
žela, ki ima največ ovac na sve-
tu — več kot 150.000.000 glav. Prve
ovce so uvozili v Avstralijo 1788.
leta, 1934. leta so pridobili v tej
deželi 800.000.000 kg volne, kar
znaša četrto celotno svetovno
proizvodnjo volne.

Jugoslovanski planinski vr-
hovi, visoki nad 2500 m, so zbrani
v treh naših republikah: v Makedo-
niji in Srbiji jih je po osem,
v Sloveniji jih imamo sedem. Po-
leg teh je še en tak vrh v Črni
gori (Durmitor, visok 2522 m). Dru-
gi vrhovi so nižji.

Odgovori
na »Znanje in spomin«:

1. France Mihelič
2. Viktor Jazbinšek
3. Jože Križaj
4. Tone Žnidarič

Pomota ali resnica?

Pričakoval sem, da bo na moj
članek »Kdaj je bila ustanovljena
Osvobodilna fronta?« več odmeva,
kakor se je dejansko zgodilo. Od-
zval se je samo en glas, ki ga je
TV 15 objavil 15. marca 1966 na drugi
strani. Avtor je zavzel svoje stališče
do praznika samega, ki naj bi se
ponovno uvedel, in do datuma 26.
aprila kot zgodovinskega dne, ko
je resnično bil ustanovni sestanek
Osvobodilne fronte. Zal mi je, da
je v svoj odgovor navedel argumen-
te, ki so sentimentalnega značaja,
ali pa taki, ki ne drže, oziroma jih
narobe tolmači. Rad bi, da bi pisec
moj članek prebral natančneje, pa
bi sam lahko marsikaj spoznal, da
ni tako, kakor se je njemu zapisalo.
Naj mi opusti, da na njegove trdi-
tve skromno odgovorim po tistem
nepisanem pravilu, da imam pravico
do replike v diskusiji, ki je žal bila
tako skromna — ali pa se vsi mol-
četi strinjajo z menoj.

Piščevo mnenje, da dan usta-
novnega sestanka ni razčiščen, ni
pravilno. Najbrž pozablja, da so iz-
jave, ki sem jih o tem navedel, iz-
jave ljudi, ki so se ustanovnega se-
stanka sami udeležili in da so tudi
sami pisali kasneje o datumu tako,
kakor sem ga po njih ugotovil. Pra-
vilnost njihovih trditev sem potrdil
s sodobnim virom takratnih okoli-
ščin. Kidričevu mnenju ugotovitvam
druhm v bistvu prav nič ne naspro-
tuje. Vrednost njegove izjave je v
resnici v tem, da je kasneje načelno
priznal svojo pomoto, ne da bi to-
čeno datum dokončno potrdil.

Pisec trdi, da zgodovinskih da-
tumov ne gre spreminjati. To je
že» lepa trditve, proti kateri prav
gotovo nič nimam. Toda kaj, 27.

april ni zgodovinski datum, ko je
zgodovinski datum 26. aprila 1941.
Upam, da mi pisec prizna, da zgo-
dovinskega datuma, to je resnice,
ne moremo ugotoviti z glasovanjem,
temveč le z dokazi. Resnica, pa po-
tem kljub vsemu lahko sprejmemo
ali pa ne, toda resnica se kljub
temu ostane resnica.

Trditve, da je 27. april zabeležen
kot dan ustanovitve OF v naših
knjigah, koledarjih, da se o njem
učijo po šolah, da o njem govorijo
očetje in matere itd., itd., ne more
biti argument za pravilnost tega
tako pomembnega datuma v naši
zgodovini. Datum 27. aprila je pač

pomota in dejstvo je, da se po-
mota vleče iz knjige v knjigo, toda
zato se kljub vsemu ni resnica.

Kako bodo odločilni faktorji na-
pravili, ko bodo znova vpeljali ta
dan kot praznik, to je njihova za-
deva. Resnica, ki je sedaj glede
tega ugotovljena, ne bo zato nič
manj resnica, zaradi pomote, če
bodo hoteli določiti prejšnji datum,
se pa svet tudi ne bo podrl.

Gornje sem povedal samo zaradi
boljših pojmov, niti malo pa nisem
hotel piscu odrekat pravice, da
ima o vsem tem svoje mnenje, pa
naj bo kakršno koli.

France Kos

Za dostojna grobišča

»Našim borcem za svobodo
Avstrije — dostojna grobišča!«
je pred dnevi zapisal v daljšem
članku »Slovenski vestnik« iz
Celovca.

Zveza koroških partizanov v
Avstriji je namreč ugotovila, da
je na Koroškem štirideset gro-
bišč, v katerih so pokopani pa-
dli partizani. In te grobove je
po vojni skupaj z ljudmi oskr-
bovala Zveza koroških partiza-
nov. In dalje ugotavlja ome-
njeni članek:

»V teku let so nekatere upra-
ve pokopališč pozabile, da gre

pri partizanskih grobiščih za
grobove vojakov zaveznikov sil,
ki so zaščiteni z zakonom in z
državno pogodbo. Prišlo je že
do primerov, da so pričele po-
kopališke uprave partizanske
grobove odstranjevati, čeprav se
je naša država v členu 19 dr-
žavne pogodbe obvezala, da bo
spoštovala, ščitila in ohranila
grobove, spomenike in spomin-
ske kamne zaveznikov vojakov,
ki so se na njenem ozemlju bo-
rili proti Hitlerjevi Nemčiji...«

Omenjeni članek pa se kon-
čuje takole:

»Zveza koroških partizanov
je zaradi tega opozorila uprave
pokopališč, da tudi s svoje stra-
ni skrbijo, da bodo ti naši borci
imeli zagotovljena dostojna gro-
bišča.«

(NADALJEVANJE Z 9. STRANI)

di najbližja. Največja skupina so pa bili delavci, ki so vestno
opravljali svoje delo, za njihovo življenje pa se ni nihče zanimal.
Joško se je vnel za skupino, ki so ji pravili — naprednjaki. Bilo
jih je sicer malo, vendar je začutil, da so to ljudje, ki jim kri-
vični režim ni všeč. Govorili so o nekem drugem, naprednem,
bolj svobodnem svetu. Ta pa je bil še daleč, boriti se bo treba
zanj in morda bodo morali mnogi tudi umreti. Za tak svet, kjer
ne bo izkoriščanja človeka po človeku, za svet, kjer bo delavec
imel besedo, se je vnel tudi Miklavžkov Joško. Naprednjaki so
ga z veseljem sprejeli v svojo sredino in Jože si je tiho zaupal.

— Da, tudi jaz sem komunist!
Jože je bil eden tistih, ki je malo govoril in veliko ter po-
šteno delal. Kmalu so mu zaupali važne partijske naloge. Med
najtežjimi je bilo prenašanje partijskega gradiva iz celice v ce-
lico in organiziranje tajnih sestankov. Toda Jože je delo od-
ločno in hrabro opravljal, pripoveduje Kotnikov Tone, ki je bil
nekaj časa tudi Jožkov sekretar.

Drago Kumer:

Smrt savinjskega junaka

Kakor drugi prebolski komunisti je moral tudi Jože v
Sremsko Mitrovico. Tam je bil polnih 27 mesecev. In ko so za-
porniki-komunisti organizirali gladovno stavko, je bil Jože med
najzatrnejšimi. Kar naprej je vneto zatirjal:

— Fantje, moramo zmagnati, moramo vzdržati, moramo!
Ko se je vrnil, zanj ni bilo državljanskih pravic in ne služ-
be. Povsod so ga odpravljali in mu zapirali vrata.

— Komunistov ne zaposlujejo! Ne verjamemo, da boste
prenehali z rovarjenjem proti državi. Preselite se v Rusijo!

Jože pa se je kljub vsemu vključil v partijsko delo in kmalu
postal partijski funkcionar. Včasih, ko se je najavil vladni od-
poslanec, so ga za kak teden dni zapirali. Ko je spraševal žan-
darje, kaj naj to pomeni, so mu je-ti odgovarjali, da ljudje, ki
prihajajo iz Mitrovice, pač nimajo do vlade posebnih simpatij.
Nekoč, ko se je najavil sam Živković, so komunisti pripravili
protestno zborovanje. Govornik je bil Slavko Slander, Jože pa
je nosil rdečo zastavo. Navezalo jo je na vodovodno cev in jo
dvigal visoko v zrak in klical med množico.

— Pod to zastavo se borimo in z njo bomo zmagnali!

Potem ko so mu državljanske pravice vendarle vrnili, je
moral k vojakom. Tudi tam ni imel miru pred zaslišanji. Po od-
služenju roka so ga kmalu poklicali na orožne vaje. Taka je
bila taktika starojugoslovanskih oblastnikov: čim več komuni-
stov na varno, pod kontrolo države. In tam ga je zalotila vojna.
Boril se je, dokler ni opazil velike izdaje. Toda bilo je prepozno:
zajeli so ga in moral je v ujetništvo. Od tam je z zvijačo po-
begnil in tako prišel nazaj v rojstni kraj, v Prebold.

Partija mu je takoj naložila važno nalogo: zbirati borce za
oborožen boj proti okupatorju. Postal je borec Celjske čete. Po
propadu le-te je po naključju ostal pri življenju in se takoj
povezal s Savinjsko četo. Skrbel je za zvezo s Celjem.

Nato pa je prišel zanj usodni trenutek, nesrečni 2. septem-
ber 1941. V zgodnji jutranji uri, ko je bila še popolna tema, je
hotel preko grobeljskega mostu. Morda je hotel domov, povedat,
da je še živ, da gre naprej v borbo, do končne zmage? Mogoče
je hotel reči svojim staršem nekaj tolažilnih besed, ker so Nemci
zapirali Miklavžkovega drugega sina, Francija? Ali pa je nosil
važno partijsko pošto v štab Savinjske čete? Prav gotovo je ho-
tel opraviti svoje poslanstvo hitro, hrabro in previdno. Vendar
tudi junakom usoda ni zmeraj dovolj naklonjena. Iz teme so
stopile nejasne postavbe, škločilo je orožje in v temo je zarezal
glas.

— Halt! Streljam! Halt!
Trenutek silne napetosti. Kam sedaj? Vseposod Nemci,
vsak čas bodo svinčenke zapele pesem smrti. Samo za hip ga
je prešinila zgoda misel, kako je napravil usodno napako, ki ga
bo morda stala življenje. Toda se je svobodno. Se je čas za beg.
Mora uteci, mora. Čakajo nanj, veliko še mora opraviti. Ne-
ustrašen boj se je komaj pričel.

Jože je odskočil s ceste. Zaman, prepozno. V zgodnjo jutra-
njo megle so odjeknili strel in svinčenke so dohiteli Miklavž-
kovega Jožka, junaka Savinjske doline. Konec! V bliskovitih
trenutkih hotenja po življenju se je Joško zaril v grmovje. Dalje
ni mogel. Kje je malokalibrska pištola, kje? Moram napadalec
spraviti s sveta, za naše zemlje, moram! Pištole ni. Rane so glo-
boke, smrtonosne. Ko se je plazil, je pištola zdrknila iz roke. In
zdaj je ni, da bi odločila teh nekaj trenutkov, bežnih hipov pred
smrtjo... Iskal, tipal je okoli sebe, zaman, vse zaman. V kolku
ga je skelela bolečina. Nemška dumdumka je opravila svoje raz-
dejanje. Zdrobila mu je kolk, prebila žile in počasi ugašala živ-
ljenje... V trenutkih prisebnosti je uničil vse, kar je imel
sumljivega pri sebi. Potem je segel v žep. Roka je otipala nož.

— Ne bodo me, ne bodo me nemške zveri, ne bodo!...

Mrzlo rezilo se je zarezalo v prsi, v vrat. Potem je prišla
nezavest in za njo — smrt...

Vstalo je jutro. Nemški žandarji so našli mrtvega partizana
in o njem napisali: Jožef Turk, rojen dne 30. III. 1912 v Pre-
boldu, okrožje Celje, samski, ključavničarski pomočnik, nazad-
nje stanujoč v Kaplji vasi številka 55, znan komunist na begu,
je bil dne 2. IX. 1941 ob 4. uri zjutraj z dvakratnim klicem
»balt«, pozvan, da se ustavi. Turk je skušal pobegniti, zato so
bili oddani trije strelji. Turk je bil najden mrtev na bregu Sa-
vinje. Približno dvajset korakov od njega je ležala napolnjena
malokalibrska pištola. Z lastnim žepnim nožem si je zadal šte-
vilne ubode v vrt in prsi...

Tam, kjer se je to zgodilo, stoji zdaj kos pohorskega gra-
nita in pred njim ležijo na vrbovi vejici trije rdeči nageljni,
droban spomin na junaško dejanje, na smrt neustrašnega borca.
borca...

Mladji junak Jožef Turk